

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**SABRİ CEMİL YALKUT'UN HAYATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlknur DOĞAN KAMALI

Balıkesir, 2018

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**SABRİ CEMİL YALKUT'UN HAYATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlknur DOĞAN KAMALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI

Balıkesir, 2018

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

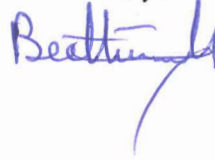
Enstitümüzde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 201612511015 numaralı İlknur DOĞAN KAMALI'nın hazırladığı "Sabri Cemil Yalkut'un Hayatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 10.09.2018 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI
Üye (Danışman)

Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU

Başkan

Dr. Öğret. Üyesi Betül ÖZTOPRAK
Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

10.09. / 2018
Enstitü Onayı
Doç. Dr. Bayram SAHİN

ÖN SÖZ

Sabri Cemil Yalkut, asrın kapısında doğan ve Türk milletinin en buhranlı dönemlerinde eserlerini vermiş eğitimci, muharrir, şair ve idareci yönünü aynı potada eriterek vatanı için mücadele eden mümtaz şahsiyetlerden biridir. Cemil Efendi'nin oğlu olan Sabri Cemil Bey, halkın içinde yetişmiş, öğretmen ve idarecilik görevi nedeniyle Osmanlı Devleti sınırları içinde pek çok yeri dolaşmıştır. Sabri Cemil Bey, şiirleri, makaleleri, hikâyeleri, çeviri eserleri, mensur şiir ve tiyatrolarıyla önemli bir sanat ve fikir adamıdır. İdealist öğretmen olan Sabri Cemil öncelikle şiirleriyle tanınmıştır. Cemil Bey'in *Yıldız*(Üsküp), *Yeni Mektep*(Üsküp), *Karesi*(Balıkesir), *Yeni Fikir*(İstanbul), *Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası* (İstanbul) gibi süreli yayınlarda yazıları yayımlanmıştır. Sabri Cemil Bey, bir yandan çeşitli mecmua ve gazetelerde yayımlanan yazılarıyla kendini ifade ederken, öte yandan okulda öğrencisini, sokaklarda halkını aydınlatmak için gayret göstermiştir. Muharrir, yazılarında kimi zaman edebiyat ve dil konularına değinmiş, kimi zaman da pedagojiye yer vermiştir.

Sabri Cemil Bey, çocuklar için kaleme aldığı şiirleri, makaleleri, pedagojiye dair çeviri ve telif çalışmalarıyla Meşrutiyet dönemi ile Cumhuriyet döneminde adından sıklıkla söz ettirmiş bir muharrirdir. Bununla beraber, Sabri Cemil Bey hakkında akademik düzeyde yeterince çalışma yapılmamış, onun Türk edebiyat ve fikir dünyasındaki yeri tam olarak ortaya konulamamıştır.

Sabri Cemil Bey'in edebî eserlerindeki konu çeşitliliğini analiz etmek ve derinlemesine incelemek için yaptığımız bu çalışma giriş dâhil dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı ve yöntemi ortaya konulmuş, ardından Sabri Cemil Bey üzerine hazırlanmış makaleler değerlendirilerek bilgi toplama kaynaklarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Sabri Cemil Bey'in biyografisi yer almıştır. Bu bölümde önce, sanatçının ailesi, doğumu, çocukluğu, eğitim hayatı, evliliği, çocukları, memuriyet hayatı, son yılları ve ölümü ele alınmıştır. Ardından ilk yazıları ele alınarak, olgunluk dönemi ve son yazıları tarihsel sıra ile verilmiştir. Böylece Sabri Cemil'in edebî şahsiyetinin temel belirleyici unsurları açığa çıkarılmıştır. Şairin yazı hayatı anlatılırken dönemin gazete ve süreli yayınlarına başvurulmuştur, büyük ölçüde bu kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın en kapsamlı bölümünü oluşturan üçüncü bölümde, Sabri Cemil'in edebî eserlerinden bahsedilmiştir. Bu bölümde, sanatçının şiirlerinin tematik analizi yapılmış ve yazarın şiirlerindeki temel temalar belirlenmiştir. Bu temalar, gündelik yaşam, vatan sevgisi ve kahramanlık, eğitim, din ve din sevgisi, aile sevgisi, tabiat, hürriyet fikri ve devlet yöneticileridir. Bu bölümde şiirler, tema başlıklarının altında kronolojik olarak incelenmiştir. Şiirlerde temayı anlatan bölümler alıntılanmış ve yorumlanmıştır.

Çalışmanın son bölümünde Sabri Cemil'in tiyatro, hikâye, mensur şiir, dil ve edebiyat, eğitim, din ve çeviri eserleri gibi şiirleri dışındaki eserleri ele alınmıştır. Bu bölümde sanatçının çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan makaleleri ve kitapları incelenmiştir. Tüm bunlar, bir bütünlük içerisinde verilmeye çalışılmıştır. Fakat şairin burada incelediğimiz eserlerinin yanında tespit edemediğimiz eserlerinin olabileceğini unutmamak gerekir. Çünkü şairin edebî eserlerini ve diğer eserlerini toplu halde tek kaynaktan bulamadık. Bunları gazete ve süreli yayınlardan temin ettik. Bu gazete ve dergilerin eksik sayı ve sayfalarının olduğunu belirtmek isteriz.

Çalışmanın sonunda çalışmada yer verdiğimiz ve yararlandığımız eserlerin kaynakçası verilmiştir. Son olarak Sabri Cemil Yalkut'un tespit edebildiğimiz bütün eserlerinin kronolojik listesi verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması esnasında, araştırmanın ilk safhasından son safhasına kadar yardımlarını ve ilgisini esirgemeyen, bilgi ve birikimiyle yolumu aydınlatan danışman hocam Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI'ya teşekkürü bir borç biliyorum. Onun şahsî birikimi, titiz çalışma sistemi, teorik bilgisi ve örnek çalışmaları bu araştırmanın tamamlanmasındaki etkili faktörlerden biridir. Aynı zamanda Sabri Cemil Bey hakkında detaylı bilgiye ulaşmama imkân tanıyan Sabri Cemil Bey'in kıymetli ve kadirşinas ailesi Ayça KULEN SERAL, Neşe YALKUT ALTINAY, Sevgi YALKUT ARPALIGİL ve Şükran SONER'e, Sabri Cemil Bey'in ailesine ulaşmamda emeği geçen Fahri MOLVALIOĞLU'na, çalışmalarım esnasında sabırla benden desteğini esirgemeyen eşim Fazlı KAMALI'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

İlknur DOĞAN KAMALI

Balıkesir, 2018

ÖZET

SABRİ CEMİL YALKUT'UN HAYATI VE ESERLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

DOĞAN KAMALI, İlknur

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI

2018, 127 Sayfa

Sabri Cemil Yalkut, edebî eserleriyle, eğitim ve pedagoji içerikli yazılarıyla dikkat çekmeyi başarmış bir şair, öğretmen ve fikir adamıdır. Sabri Cemil, Meşrutiyet dönemi sanatçısı olmasına rağmen, eserlerini üretirken Milli edebiyat dönemi şair ve yazarlarından etkilenmiştir. Şair, Atatürk inkılâplarına bağlı yenilikçi bir kişiliğe sahiptir.

Bu çalışmaya, Sabri Cemil'in hayatı ve edebî eserleri üzerinde yeterince durulmadığı için başlanmıştır. Bu sebeple onun edebî kişiliği ve eserlerini tahlil etme ihtiyacı hissedilmiştir. Amacımız Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın bu üretken ve başarılı sanatçısını edebiyatla ilgilenen çevrelere tanıtılabilmektir.

Çalışmanın *giriş* bölümünde, araştırmanın amaç ve yöntemi ile Sabri Cemil üzerine yapılan çalışmalar verilmiştir.

Çalışmanın *ikinci* bölümünde, Sabri Cemil'in ilk önce hayatı ve yazı hayatıyla ilgili bilgiler bir sıraya konulmuştur.

Çalışmanın *üçüncü ve son bölümünde* sanatçının bütün eserleri belirli bir sıra ile incelenmiştir.

Sonuç bölümünde elde edilen bilgilerden hareketle genel sonuçtan bahsedilmiştir. Bu çalışmada yararlanılan eserler, *Kaynakça'da* verildikten sonra son olarak Sabri Cemil'in kitapları ile gazete ve süreli yayınlarda çıkan yazıları kronolojik olarak listelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Sabri Cemil, Üsküp, Karesi, Meşrutiyet dönemi

ABSTRACT

Research on Sabri Cemil Yalkut's Lifetime and Works

DOĞAN KAMALI, İlknur

Master, Department of Turkish Language and Literature

Adviser: Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI

2018, 127 pages

Sabri Cemil Yalkut who has attracted attention with literary works, education and pedagogy, is a poet, teacher and intellectual person. Although Sabri Cemil is an artist from constitutional times, he has effected from national literary times poet and writers while he was writing his works. The poet has an innovative personality attached to Ataturk's reforms.

This work was started yet, they didn't dwell on enough Sabri Cemil's lifetime and works. For this reason, I felt necessary to analyze his literary personality and works. The purpose of this work, this successful and proactive artist of constitutional times of Turkish Literature introduce to people which interested in literature.

The introduction part of work, the works on Sabri Cemil with purpose of research and management are given.

The second part of work, information about Sabri Cemil first life and writing life had been ordered.

The last part of work, all works of the artist had been examined in order.

In the conclusion section, General conclusion which direction of obtain information had been mentioned. The works used in this work are given in references. After that Sabri Cemil's books and posts in newspaper and periodicals had been listed as chorological.

Keywords: Sabri Cemil, Üsküp, Karesi, Meşrutiyet dönemi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTARCT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
1.1.Amaç	1
1.2.Yöntem	2
1.3.Sabri Cemil Üzerine Yapılan Çalışmalar	2
2. SABRİ CEMİL YALKUT'UN HAYATI	5
2.1 Hayatı	5
2.1.1. Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu	6
2.1.2. Eğitim Hayatı	6
2.1.3. Evliliği ve Çocukları	6
2.1.4. Memuriyet Hayatı	7
2.1.5. İstanbul'a Gidişi ve Ölümü	10
2.2. Yazı Hayatı.....	12
2.2.1. İlk Dönem Yazıları: Balkan Devresi	13
2.2.2. Olgunluk Devresi	16
2.2.3. Son Yılları	21
3.SABRİ CEMİL YALKUT'UN EDEBİ ESERLERİ	23
3.1. Şiirleri.....	23
3.1.1. Şiirlerindeki Temalar.....	24
3.1.1.1. Gündelik Yaşam.....	25
3.1.1.2. Vatan Sevgisi ve Kahramanlık	31
3.1.1.3. Eğitim	38
3.1.1.4. Aile Sevgisi	44
3.1.1.5. Tabiat.....	47
3.1.1.6. Din ve Din Sevgisi	53
3.1.1.7. Hürriyet Fikri.....	58
3.1.1.8. Devlet Yöneticileri	65

3.2. Diğer Eserleri	68
3.2.1. Tiyatro	68
3.2.2. Hikâye	72
3.2.3. Mensur Şiir	73
3.2.4. Dil ve Edebiyat	75
3.2.5. Eğitim	79
3.2.6. Din	83
3.2.7. Çeviri Eser	84
4. SONUÇ	87
KAYNAKÇA	91
EK 1. SABRİ CEMİL YALKUT’UN ESERLERİNİN KRONOLOJİK LİSTESİ	94
1.1. Basılmış Kitapları	94
1.2. Basılmış Müstakil Şiir ve Düz Yazıları	94
EK 2. BELGELER	104

KISALTMALAR

age: Adı geçen eser

agm: Adı geçen makale

akt. : Aktaran

bk. . Bakınız

C. : Cilt

ev. : Çeviren

d. : Doğum

hzl. : Hazırlayan

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

nr. : Numara

öl. : Ölüm

S. : Sayı

s. : Sayfa

ss. : Sayfalar

vb. : Ve benzerleri

yy. : Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Amaç

Bu çalışmanın başlıca amacı, Sabri Cemil Yalkut'un hayatı ve eserleri üzerinde bir inceleme yaparak Cemil Bey'in şiir ve diğer edebî eserlerini tematik açıdan ayrıntılı olarak ele almaktır. Sabri Cemil Bey'in Türk edebiyatındaki yeri belirlenirken Meşrutiyet dönemi ve modern dönem arasında kurduğu bağ ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Sabri Cemil Bey her ne kadar Meşrutiyet döneminin bir muharriri olsa da yeniliğe sonuna kadar açık olan modernist bir muallimdir. Onu diğer şair ve yazarlarımızdan farklı kılan temel özelliklerden birisi, geleneği modern çizgilerde okuyucuya aktarmasıdır.

Araştırmamızda, Sabri Cemil Bey'in hayatı ve edebî eserleri ayrıntılı bir şekilde incelenerek, onun olaylara bakışı, toplum üzerine görüşleri, geçmişin norm ve değerlerini modern zamanlara aktarırken nasıl bir dil ve üslup kullandığı, eğitime bakışı vb. özellikler ortaya konulacaktır. Böylece bir yandan Sabri Cemil Bey'in içinde bulunduğu dönemin bir tasviri yapılırken, öte yandan yazarın günümüzde hala büyük bir önem arz eden eğitim sistemimize nasıl baktığı ortaya çıkarılacaktır.

Bu çalışma ile Hamdi Hasan ve Hamza Altın gibi araştırmacılar tarafından Makedonya Türk çocuk edebiyatının ilk yazarı kabul edilen Sabri Cemil Bey'in genç edebiyatçılara tanıtılması da önem arz etmektedir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır:

- 1) Sabri Cemil Yalkut'un hayat hikâyesi nedir?
- 2) Sabri Cemil Yalkut'un edebî eserleri nelerdir?
- 3) Sabri Cemil Yalkut'un edebî eserlerinin tema özellikleri nelerden oluşmaktadır?
- 4) Sabri Cemil Yalkut'un edebî anlayışını ve üslubunu etkileyen unsurlar nelerdir?
- 5) Sabri Cemil Yalkut'un, Türk Edebiyatı içindeki yeri nedir?
- 6) Sabri Cemil Yalkut'un, çeşitli gazete ve süreli yayınlarda yayımlanan yazıları nelerdir ve hangi kitapları çıkmıştır?
- 7) Sabri Cemil Yalkut'un bütün eserlerinin kronolojik listesi nedir?

1.2. Yöntem

Bu çalışmanın ilk aşamasında Sabri Cemil Bey'in hayatı ve eserleri incelenmiştir. Bu konuda temel teşkil edebilecek ana kaynaklar elde edildikten sonra kaynaktaki bilgilerden yola çıkılarak, Sabri Cemil Bey'in eserleri üzerine yazılmış diğer kaynakların bilgisine ulaşılmıştır. Böylece Sabri Cemil Bey'in eserleri konusunda incelenmesi gereken kaynakların listesi oluşturulmuştur. Sabri Cemil Bey'in hayatı hakkında detaylı bilgiye ve basımı uzun yıllar öncesine ait olan eserlerine ulaşmakta sorun yaşanmıştır. Bu sorun, çeşitli kurum, kuruluş ve şahıslar ile irtibata geçilerek, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi kaynaklarından yararlanarak, sahaf ve çeşitli kütüphanelerden faydalanarak çözümlenmiştir. Elde edilen kaynaklar, yeni harflere aktarılarak hazırlanmış ve çalışma planı doğrultusunda fişlenmiştir.

Fişleme işlemi özellikle Sabri Cemil Bey'in şiirlerinde yer alan temaları belirlemeye yöneliktir. Sabri Cemil Bey'in şiirleri tek tek incelenmiş ve her şiirde hangi temanın bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma esnasında kaynakları temin etme, okuma, fişleme ve değerlendirme işlemleri uygulanmıştır. Şiirler çözümlendikten sonra, belirlenen temalar gruplandırılmış ve şiirlerden yapılan alıntılarla konuya uygun örnekler verilmiştir. Hem tüm şiirlerin zamansal akışı hem de her bir eser incelenirken eserin kronolojik akışı göz önünde bulundurulmuştur.

Son olarak Sabri Cemil Bey'in şiirlerinde hangi temaların hangi bakış açısı ile ele alındığı tespit edilmiş ve elde edilen verilen ortaya konmuştur.

1.3. Sabri Cemil Yalkut Üzerine Yapılan Çalışmalar

Sabri Cemil Bey, Balkan'lardaki çocuk edebiyatının öncüsü sayılmasına rağmen, kendisi ve eserleri üzerine detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmanın bu bölümünde tezde kullanılan temel kaynaklar üzerine kısaca bilgi verilecektir. Çalışmada kullanılan temel kaynaklar şunlardır:

Prof. Dr. Mustafa Özsarı(2017), *Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Döneminin Modernist Bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey*, Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlardaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı.

Sabri Cemil Bey hakkında ilk çalışmalardan birisini yapan Özsarı, Bosna'da yapılan sempozyumda bir bildiri sunmuştur. Söz konusu bildiri Özsarı, Sabri Cemil Bey'in 1908-1912 yılları arasında Üsküp kültür hayatında, 1912-1916 arasında ise Balıkesir kültür hayatında adı sıklıkla anılan isimlerden birisi olduğunu, Sabri Cemil'in yazı ve şiirlerinin II. Meşrutiyet'in ilanında sonra Üsküp'te yayımlanan *Yıldız ve Yeni Mektep* dergilerinde çıktığını ifade etmiştir. Prof. Dr. Mustafa Özsarı, Sabri Cemil'in Türklerin kültür hayatının gelişiminde öncülük yaptığına, Türk basınının ve Türk edebiyatının gelişimine önemli katkılarda bulunduğu dikkat çekmiştir. Özsarı, söz konusu bildiri Sabri Cemil Bey'in Üsküp ve Balıkesir'deki edebî ve kültürel çalışmaları hakkında bilgi vererek, onun Üsküp ve Karesi vilayetinin modernleşmesindeki katkılarını analiz etmiştir.

Ord. Prof. Dr. Hamdi Hasan (2010), *Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Eseri*, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi.

Balkan edebiyatının nadide fikir adamlarından biri olan Hamdi Hasan, Sabri Cemil Bey üzerine bir makale yayımlamıştır. Söz konusu makalede Hasan, Sabri Cemil'in Balkan edebiyatı içindeki yerini ve Sabri Cemil Bey'e ait olan ve Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının ilk eseri kabul edilen *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler* başlıklı eserini ele almıştır. Hasan, eserde geçen şiirlerden alıntılar yapmıştır.

Prof. Dr. Mustafa Ergün(1996), *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri(1908-1914)*, Ocak Yayınları.

Bu kitap, İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri(1908-1914) konulu bir doktora tezinin basılmış şeklidir. Söz konusu kitapta Ergün, İkinci Meşrutiyet Devrinde görülen Eğitim Akımlarını değerlendirmiştir. Ergün, bu akımlar içerisinde Sabri Cemil Bey'i "Çocuktan Hareket" akımına dahil etmiştir. Sabri Cemil Bey'in Gabriel Compayree'nin "*La Pedagogie Pratique*" adlı eserini Türkçeye uyarlayarak hazırladığı kitabı Amelî Fenn-i Tedris'in içeriği hakkında bilgi veren Ergün, şairimizin eğitim hakkındaki görüşlerine kısaca yer vermiştir.

Gyülasfiye Melani(2014), Makedonyalı *Sabri Cemil'in Yeni Mektep Dergisi'ndeki Yazılarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi.

Bu çalışma bir yüksek lisans tezidir. Gyülasfiye Melani, bu yüksek lisans tezini 2014 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı

Anabilim Dalına sunmuştur. Gyülasfıye Melani, tezinde Sabri Cemil Bey'in *Yeni Mektep* mecmuasında çıkan yazılarını incelemiştir. Melani, bu çalışmada Sabri Cemil Bey'in hayatı hakkında detaylı bilgiye ulaşamadığını ifade etmiştir. Söz konusu çalışmada Sabri Cemil Bey'in sadece doğum yılı hakkında bilgi mevcuttur. *Yeni Mektep* mecmuasında çıkan Sabri Cemil Bey'e ait yazılar ise sadece yeni harflere aktarılmış, yazıların içeriği hakkında detaylı bilgi verilmemiştir.

2. SABRİ CEMİL YALKUT'UN HAYATI

2.1 Hayatı

2.1.1. Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu

Asıl adı Eyüp Sabri olan Sabri Cemil Yalkut, 7 Şubat 1882 tarihinde Kosova vilayetine bağlı ve vilayetin merkezi olan dillere destan Vardar Nehri'nin bulunduğu Priştine'de doğmuştur. Sabri Cemil Bey'in babası Cemil Efendi'dir. Priştine'de Boyacıoğulları diye bilinen bir aileye mensup olan Sabri Cemil'in dedesi ise Boyacıoğlu İbrahim Ağa olarak bilinir. İbrahim Ağa'nın oğlu olan Cemil Efendi 1849'da Priştine'de doğmuştur. Cemil Efendi Hanımşah Hanım ile evlenmiştir. İşte Sabri Cemil, Cemil Efendi ile Hanımşah Hanım'ın evliliğinden olmalıdır¹.

Sabri Cemil'in ailesi, müellifin 4 Kanunuevvel 1319/17 Aralık 1903 tarihli Maarif Nezaretine verdiği iş istemi dilekçesinden anlaşıldığına göre, Priştine'nin Hasan Emin mahallesinde kendilerine ait bir evde yaşamıştır ve Sabri Cemil de bu evde doğmuştur². Aile, Cemil Efendi'nin işi gereği, Niş ve Üsküp'te yaşamıştır. Sabri Cemil'in çocukluğu da büyük ölçüde buralarda geçmiş olmalıdır. Aynı belgeden anlaşıldığına göre, Sabri Cemil'in İffet, Yıldız ve Esmâ adında üç tane kız kardeşi bulunmaktadır.

Sabri Cemil Bey'in Torunu Ayça Kulen Seral, 18 Şubat 2018 tarihinde kendisiyle yaptığımız bir görüşmede, dedesi Sabri Cemil'in ailesine dair bazı bilgileri tarafıma aktarmıştır. Ayça Kulen Seral'ın verdiği bilgilere göre, Sabri Cemil Bey'in annesi Hanımşah Hanım genç yaşta vefat etmiştir. Bunun üzerine Sabri Cemil'in babası Cemil Efendi ikinci evliliğini yapmış, Cemil Efendi'nin bu evlilikten iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Cemil Efendi de 1908'de vefat edince ailenin geçimi tamamen Sabri Cemil Bey'in üzerine kalmıştır³.

Sabri Cemil Bey de 1912 yılında Vardar Nehri üzerinde öğretmen okulu yolunda yeni bir kagir ev yaptırmış ve ailesiyle bir süre bu evde yaşamıştır. Fakat 1912 yılı ortalarında

¹ Bk. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, nr. 1773.

² İlgili belge için bk. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, nr. 1773.

Balkan Harbi'nin başlaması nedeniyle, Sabri Cemil Bey ve ailesi evdeki tüm eşyaları bırakarak, sadece birkaç bavul alıp, evlerini terk etmek zorunda kalmışlar ve İstanbul'un Fatih ilçesinde yaşayan akrabalarının yanına yerleşmişlerdir.

2.1.2. Eğitim Hayatı

Düzenli bir eğitim alan Sabri Cemil Bey, kızı Nezahat Yalkut Kulen'in verdiği bilgilere göre, ilköğrenimine Üsküp'te Mektebi-Edep isminde özel bir okulda başlamıştır⁴. Ünlü şair Yahya Kemâl (Beyatlı)'in de aynı yıllarda okuduğu bu mektebi Müşir Ahmet Eyüp Paşa açtırmıştır⁵. Mektebin en tanınmış hocası ve sorumlusu Selanikli Galip Bey'dir. Sabri Cemil Bey, modern usullerle eğitim veren bu okulda aynı zamanda daha ilk sınıftan itibaren Fransızca öğrenmeye başlamıştır. Yılsonunda düzenlenen ödül törenlerinde ailesinin göğsünü kabartan küçük Eyüp Sabri, bu okuldaki birincilikle mezun olarak Üsküp İdadisi'ne girmiş ve bu okulu da birincilikle tamamlamıştır⁶.

1900 yılında, Sabri Cemil Bey 18 yaşında iken İstanbul'da açılan Darülfünun'un edebiyat bölümünün düzenlediği bir imtihana girerek burayı da birincilikle kazanmıştır. 1903 yılında bu fakülteden mezun olarak öğrenimini tamamlayan Sabri Cemil Bey, yönetmeliğe göre diplomasını birincilikle alanlara verilen altın madalyayı hak eden, Darülfünun'un ilk mezunlarından biridir. Bu madalya Sabri Cemil Bey'in torunu Arca Kulen Özyar'ın kızı halen Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi ve Erasmus ve Diğer Değişim Programları Koordinatörü Prof.Dr. Aslı Özyar'dadır⁷.

2.1.3. Evliliği ve Çocukları

Sabri Cemil, geniş bir aileye mensuptur. 1903 yılında İstanbul Darülfünun edebiyat fakültesinden mezun olan Sabri Cemil, memleketi Kosova'ya döndükten sonra babası Cemil Efendi tarafından evlendirilmek istenmiştir. Bunun üzerine Sabri Cemil Bey, daha önce görüp

⁴ Bk. Sabri Cemil Bey'in kızı Nezahat Yalkut Kulen'in anılarında geçen bu bilgi, 18 Şubat 2018'de yapılan görüşmede Sabri Cemil'in torunu Ayça Kulen Seral tarafından şahsıma aktarılmıştır.

⁵ Bk. Nihat Sami Banarlı (1976), "*Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*", İstanbul: Milli Eğitim Basımevi c.II, s.1168-69.

⁶ Sabri Cemil Bey'in kızı Nezahat Yalkut Kulen'in anılarında geçen bu bilgi, 18 Şubat 2018'de yapılan görüşmede Sabri Cemil'in torunu Ayça Kulen Seral tarafından şahsıma aktarılmıştır.

⁷ Madalyanın fotoğrafı Ek:2 Belgeler bölümünde yer almaktadır.

beğendiği üvey annesi Malike Hanım'ın kız kardeşi olan 19 yaşındaki Mahzade Hanım ile 1904 yılında evlenmiştir.

Mahzade Hanım, yörede Hacı Molla olarak bilinen ve eğitimci yönüyle tanınan Muhittin Efendi'nin kızıdır. Mahzade Hanım'ın ailesi de Priştine kökenli bir ailedir. Nitekim Sabri Cemil Bey, Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Konsolosluğuna 7 Şubat 1927 tarihinde bir dilekçe yazmış, dilekçesinde Üsküp'te Gazi Menteş Mahallesinde kalan evinin kayın biraderi Priştineli Mahmut Efendi'ye verilmesini talep etmiştir⁸.

Yazarın Mahzade Hanım ile evliliğinden biri küçük yaşta vefat eden 7 çocuğu dünyaya gelmiştir. Bunlardan Nezahat Hanım (d.1906), Nüzhet Bey (d.1910), Melahat Hanım (d.1911) Üsküp'te; Güneş Melahat (1916) İzmit'te, Nebahat Türkân (d.1919) Eskişehir'de; Fikret Turgut (d. 1921) Ankara'da, Çetin (d.1929) İstanbul'da doğmuştur.

Sabri Cemil Bey'in torunları içinde bilim, sanat ve edebiyat dünyasının yakından tanıdığı isimler vardır. Örneğin Sabri Cemil'in ilk kızı olan Nezahat Hanım'ın torunu Aslı Özyar, hâlen Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde Tarih Bölümü öğretim üyesidir. Yine Nebahat Hanım'ın torunu Öktem Vardar, hâlen TED üniversitesi rektörü olarak görev yapmaktadır. Görüldüğü gibi, aile Türk kültürü ve bilim hayatına hizmet etmeye devam etmektedir.

2.1.4. Memuriyet Hayatı

Sabri Cemil Bey'in, 1903 yılında Darülfünun'dan mezun olduktan sonra ilk resmi görevi İstanbul Mercan İdadisi katipliği olmuştur. Daha sonra Üsküp İdadisi Fransızca ve edebiyat muallimliğine 700 kuruş maaş ile tayin olunan şair, 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edilince, önce Üsküp İlk Öğretmen Okulunda, sonra Üsküp Yeni Öğretmen Okulunda müdür olarak görev yapmıştır. Sabri Cemil'in Üsküp'teki idarecilik görevi, Balkan Harbi'nde Üsküp'ün elimizden çıkmasına kadar devam etmiştir.

Balkan Harbi sebebiyle Üsküp'ten ayrılmak zorunda kalan Sabri Cemil Bey, İstanbul'a gelmiş ve Eğitim Bakanlığı'na başvurarak yeni görev talep etmiştir. Başvurusu yanıtızsız kalmayan bu idealist öğretmen, Eğitim Bakanlığı tarafından önce 1913 yılında Şam Lisesi Müdürlüğüne tayin edilmiştir.

⁸ İlgili belge için bk. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, belge nr. 590/7/2/1927.

1913 senesinde Şam'a tayin emrini alan Sabri Cemil Bey'in ailesi ile Şam yolcuğu başlamıştır. Yolculuğun Pozantı'ya kadar olan kısmını arabayla Pozantı'dan Şam'a kadar olan kısmını tırnaklı trenle yapan Yalkut ailesi, on dokuz günün sonunda Şam'ın Cebel denilen mahallesine yerleşirler. O dönemde Şam'da biri Türki diğeri Arabi olmak üzere iki lise vardır. Sabri Cemil Bey Türk Lisesi'nin müdürüdür.

Sabri Cemil Bey, iki yıl Şam'da kaldıktan sonra, 1915 senesinde Karesi Maarif Müdürlüğü'ne 2500 kuruş maaş ile terfian tayin olunur. Yazar, Karesi Vilâyetinin merkezi olan Balıkesir'e ailesiyle birlikte yerleşir. Sabri Cemil Bey'e dair ilk araştırmalardan birini yapan Prof. Dr. Mustafa Özsarı'nın belirttiğine göre, Sabri Cemil, Balıkesir döneminde o zamanlar Balıkesir Lisesi'nin çalışkan müdürü Vasfî Bey ile birlikte, Balıkesir'de eğitim ve kültür hayatının gelişmesi için verimli çalışmalar yaparlar. Örneğin, Sabri Cemil 1915 yılında *Bomba Tepesi* ve *Kafkasya Yolunda* başlıklı iki tane tiyatro metni kaleme alarak, bu piyesleri Balıkesir'de yayımlanmakta bulunan *Karesi* gazetesinde neşreder. Bunlara ilave olarak, Sabri Cemil Bey, Balıkesir döneminde tiyatro metin yazarlığının yanı sıra bir yandan Balıkesir'de tiyatro binasının yapılmasına öncülük ederken, öte yandan Balıkesir Lisesi ve Hacıilbeyi Ortaokulunda birer tiyatro grubu kurulmasını teşvik etmiştir. Böylece Sabri Cemil Bey'in tiyatro bakımında Balıkesir'in aydınlanması ve modernleşmesine dikkat çekici katkıları olmuştur⁹.

Balıkesir'de fazla kalamayan Sabri Cemil Bey, 1916'da İzmit'e Vilâyet Maarif Müdürü olarak tayin olunur. Sabri Cemil Bey'in İzmit'te görev yaptığı dönemde kızı Nezahat Hanım'ın Balıkesir'den edindiği org eşliğinde çalarak söylediği, "*Bak söyleyeyim anne, canımı sıkan şey ne? / Babam ister her sabah, içeyim sıcak çorba / Ben derim çikolata, bence hepsinden âlâ.*" dizelerine şairimizin 1942 yılında yayınladığı *Civiltılar* isimli şiir kitabında yer vermiş olması Nezahat Yalkut Kueln tarafından güzel bir anı olarak aktarılmıştır¹⁰.

İzmit'te bir yıl boyunca maarif müdürü olarak görev yapan Sabri Cemil Bey'in 1918 yılında yeni görev yeri Eskişehir olmuştur. Ailesi ile birlikte Porsuk Çayı kıyısında bir eve

⁹ Mustafa Özsarı, "II. Meşrutiyetin İlanından İşgal Dönemine Kadar Balıkesir'de Tiyatro (1908-1920)", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, S.16-17, 2009, ss.219.220.

¹⁰ Sabri Cemil Bey'in kızı Nezahat Yalkut Kulen'in anılarında geçen bu bilgi, 18 Şubat 2018'de yapılan görüşmede Sabri Cemil'in torunu Ayça Kulen Seral tarafından şahsıma aktarılmıştır.

yerleşen çalışkan maarif müdürümüz, kızı Nezahat'ı Haymana Okuluna yazdırmış ve kızının Almanca'yı öğrenmesi için onu teşvik etmiştir.

Bu arada Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basıp milli mücadeleyi başlattığı her yerde duyulmuştur. Yunan işgalinin başlamasıyla Niğde'ye tayin olan Sabri Cemil Bey, böylece Orta Anadolu'ya, milli mücadelenin merkezine doğru yola çıkmıştır. Sabri Cemil Bey, Niğde'de 7 ay süreyle görev yapmış ve 20 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Müdürlüğü'ne 4000 kuruş maaş ile terfian tayin olmuştur.

23 Temmuz 1920'de Ankara'daki görevine başlayan Sabri Cemil Bey'in ailesi İzmir'i, Eskişehir'i ve Afyon'u işgal eden Yunanlıların Ankara içlerine sokulma ihtimaline karşı burada kalamamış, hükümetin önlem olarak ailelerin doğuya gönderilmesini kararlaştırması üzerine iki hafta süren yolculuğun sonunda Kayseri'ye varmışlardır. Sabri Cemil Bey ise ailesini kayınbiraderi Abdürrahim Bey'e emanet ederek, Ankara'daki görevini sürdürmüştür. 8 ay boyunca Kayseri'de kalan aile, Türk ordusunun Yunan'a karşı milli mücadeleyi kazanmaları üzerine Ankara'ya dönmüştür. Sabri Cemil Bey 1920-1924 tarihleri arasında Ankara'da yaşamıştır.

Bir insanın hayatının alacağı eğitime bağlı olduğu görüşünü edebî yazılarında ifade eden Sabri Cemil Bey, 1924 yılında kızı Nezahat Hanım'ı daha iyi bir eğitim alması için Erenköy Kız Lisesine yazdırmıştır. Aynı lisede öğretmenlik yapan Reşat Nuri (Güntekin) Bey Sabri Cemil Bey'in çok yakın dostudur. O dönemde edebiyat ve psikoloji dersleri veren Reşat Nuri'nin derslerini Sabri Cemil Bey ile Üsküp'te çok yakın dost olan Prof. Dr. Mustafa Şekip Tunç'un yazmış olduğu *Ruhiyat* adlı kitaptan anlatmasının kayda değer bir bilgi olduğu kanaatindeyiz.

Sabri Cemil Bey, Ankara'da İlköğretim Müdürü ve Maarif Müfettişi olarak görev yaparken kendi arzusu ile öğretmenliğe dönmek istemiş, bunun üzerine 1924 senesinde Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Şehbenderi Me'mûriyet-i Aliyyesine bizzat yazdığı dilekçede arşiv belgelerinden de anlaşıldığı üzere Kastamonu Erkek Muallim Mektebinde Edebiyat Muallimi olarak göreve başlamıştır¹¹. Kastamonu'da 6000 kuruş maaş ile edebiyat ve

¹¹ İlgili belge için bk. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, belge nr. 590/7/2/1927.

Fransızca öğretmeni olarak göreve başlayan Sabri Cemil Bey ve ailesi İnci Tepe denilen şehrin uzağındaki bir yere taşınmışlardır.

1925 senesinin Sabri Cemil Bey için ayrı bir yeri vardır. Bilindiği gibi 1925'te kıyafet devrimi yapılmış ve Mustafa Kemâl Paşa kıyafet devrimini Kastamonu'da başlatmıştır. Bu dönemde Sabri Cemil Bey de Kastamonu Erkek Muallim Mektebi'nde Fransızca ve Edebiyat Muallimi olarak görev yapmaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu'ya geleceğini duyan Sabri Cemil Bey, ertesi gün şehre inerek Paşa'yı beklemeye başlamıştır. Atatürk'ün otomobili görüldüğünde vatandaşların "Yaşa Mustafa Kemal Paşa Yaşa!" sesleri ortalığı inletmiştir. Sabri Cemil Bey ve ailesi de Mustafa Kemal Paşa'yı karşılayanlar arasındadır¹².

Sabri Cemil Bey'in Kastamonu'da görev yaptığı yıllarda öğrencilerinden biri Rıfat Ilgaz'dır. Ilgaz daha sonra edebiyatımızın unutulmaz yazar ve şairlerinden olarak anılmıştır. Sabri Cemil Bey ve Rıfat Ilgaz uzun yıllar görüşmeye devam etmiştir¹³.

Rıfat Ilgaz'dan başka, şair ve bürokrat (büyükelçi) Enis Behiç Koryürek, Atatürk'ün özel kalem müdürü Rıza Soyak ve özel bir bankanın kurucusu olan Kazım Taşkent de Sabri Cemil Bey'in öğrencileri olmuştur.

Sabri Cemil Bey'in, yakın dostlarından biri de o dönemde İstanbul Üniversitesi'nde Türk Edebiyatı Tarihi dersini veren Köprülüzade Mehmet Fuad (Prof.Dr. Mehmed Fuad Köprülü)'dür. Köprülü'nün dersini dinleyenler arasında yer alan Orhan Şaik(Gökyay), Hüseyin Nihal(Atsız) ve Pertev Naili (Boratav) da Sabri Cemil Bey'in yakın arkadaşları olmuşlar, uzun yıllar görüşmeye devam etmişlerdir¹⁴.

2.1.5. İstanbul'a Gidişi ve Ölümü

Sabri Cemil Bey 1928 yılında Kastamonu'dan İstanbul'a tayin olmuştur. Sabri Cemil Bey ailesiyle birlikte bir süre Samatya taraflarında bir evde ikamet etmiş, daha sonra Kazancılar yokuşunda bir eve taşınmıştır. O sene harf inkılabı yapılmış, Sabri Cemil Bey, Fransızca ve Latin alfabesini bilen biri olarak yeni harflerle pek çok kitap hazırlamıştır. Aynı

¹² Sabri Cemil Bey'in kızı Nezahat Yalkut Kulen'in anılarında geçen bu bilgi, 18 Şubat 2018'de yapılan görüşmede Sabri Cemil'in torunu Ayça Kulen Seral tarafından şahsıma aktarılmıştır.

¹³ Bu bilgi, 1 Mart 2018'de yapılan görüşmede Sabri Cemil Bey'in kayınbiraderi olan Mahmut Bey'in torunu halen Cumhuriyet gazetesi yazarlarından olan Şükran Soner tarafından şahsıma aktarılmıştır.

¹⁴ Bu bilgi, 3 Mart 2018'de yapılan görüşmede Sabri Cemil Bey'in torunu Neşe Yalkut tarafından şahsıma aktarılmıştır.

zamanda Sabri Cemil, İstanbul'da açılan millet mekteplerinde gönüllü öğretmenlik yaparak harf inkılabına katkı sunmuştur. Önce Cumhuriyet Lisesi daha sonra sırasıyla Erenköy Kız Lisesi, Çapa Kız Öğretmen Okulu, İstanbul Kız Lisesi, Hayriye Lisesi, Taksim Lisesi, Zoğrafyan Rum Lisesi, Kuleli Askerî Lisesi ve Pertevniyal Lisesi'nde uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yapan Sabri Cemil Bey, eğitimciliği kadar şairliği ile de tanınmıştır. Öyle ki, Sabri Cemil Bey'in 1940 yılında ilkokul ders kitaplarında yayımlanan *Yağmur* şiiri çok sevilmiş ve meşhur olmuştur. Bu şiiri yine ders kitaplarında yer alan *Allah* şiiri izlemiştir.

Sabri Cemil Bey'in tanınmasına vesile olan yukarıda bahsettiğimiz iki şiir ile "*Uzlaşalım*", "*Oyuncakların Şikâyeti*", "*Sayılar*", "*Çikolata*" başlıklı şiirleri, *Sabri Cemil'in Edebi Eserlerini* ele aldığımız bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

1930'da Laleli Şehnameci sokakta bir ev satın alan Sabri Cemil, uzun yıllar bu evde yaşamıştır. Sabri Cemil Bey, 1933 senesinde İstanbul Kız Lisesinde edebiyat öğretmenliği görevine devam etmiştir. Bu okulda kızı ve damadıyla birlikte meslektaş olarak çalışması Sabri Cemil Bey için ilginç bir deneyim olmalıdır.

Sabri Cemil Bey, 21 Haziran 1934'te çıkan Soyadı Kanunu ile Türkçede *parlak talih* manasına gelen "*Yalkut*" soyadını almıştır.

1948 senesinde emekli olan Sabri Cemil Bey, Beyazıt Genel Kütüphanesi, eski eserler kısmında, daha sonra Süleymaniye ve Üsküdar Kütüphanelerinde gönüllü olarak çalışmış, aynı zamanda 1950-51 yılları arasında Edebiyat Fakültesinde okutman olarak görev yapmıştır.

1954 yılına kadar Laleli'deki evinde ikamet eden Yalkut ailesi, aynı yıl evin yıkılarak yedi katlı bir apartman yapılması ve bu işlerin iki yıl sürmesi sebebiyle 1956 senesine kadar kızları Nezahat Hanım ile damatları Avni Kulen'in Dragos'taki evlerinde yaşamışlardır.

Maddi şartların zorluğu neticesinde çok yorulan ve üzülen Sabri Cemil Yalkut, yeni eve taşınmalarının üzerinden birkaç ay geçmeden rahatsızlanmış, kendisine mide kanseri teşhisi konmuştur. Prof. Kazım İsmail Gürkan'ın yapmış olduğu ameliyattan sonra, bir daha iyileşemeyen Sabri Cemil Yalkut, 31 Aralık 1957'de 75 yaşındayken vefat etmiştir. Sabri Cemil, Edirnekapı Şehitliğine defnedilmiştir.

2.2. YAZI HAYATI

2.2.1. İlk Dönem Yazıları: Balkan Devresi

II. Meşrutiyet dönemi Türk basın tarihi açısından en renkli, en zengin ve de en karmaşık dönemlerden birisidir. Bu dönemde basın üzerindeki sansür tamamen kalkmış, Türk basın dünyası hiç olmadığı kadar özgür bir devreye girmiştir. Buna bağlı olarak farklı düşüncelerin ifade edilmesinde önemli bir araç olan, okuma sevgisini ve bilincini kazandıran, eleştirel düşünmeye sevk eden ve fikirlerin yayılmasına zemin hazırlamasının yanında bu fikirleri topluma ve okura en ekonomik ve kolay biçimde sunma özellikleri bulunan gazeteler ve gazetecilik gelişme açısından oldukça verimli bir ortam bulmuştur. Meşrutiyet dönemi, gazeteleri, söz konusu dönemde sadece Türk fikir hayatında değil, aynı zamanda edebi ve kültürel alanda da pek çok yeniliğin Türkiye'ye gelmesine zemin hazırlamıştır. II. Meşrutiyetin ilânında sonra basın furyasındaki bu gelişmeyi, Rumeli Türklüğünün önemli kültür merkezlerinden birisi olan Üsküp'te de görmek mümkündür. Aynı zamanda Sabri Cemil Bey, Üsküp'te gelişen Türkçe basının öncü isimlerinden birisi kabul edilebilir. Nitekim Sabri Cemil'in Üsküp devresine ait bir araştırma yapan Prof. Dr. Mustafa Özsarı'nın ifadeleriyle belirtmek gerekirse, “*Meşrutiyetin ilânından sonra Üsküp'te Türkçe basın-yayın faaliyetinin gelişmesinde Sabri Cemil Bey'in ayrı bir yeri vardır. O, Üsküp ve civarındaki Türkçe basının öncü isimlerinden birisidir. Özellikle 1908-1912 yılları arasında Üsküp kültür hayatında adı sıklıkla anılan Sabri Cemil Bey, bu şehirde öğretmenlik, okul idareciliği ve gazetecilik gibi alanlarda çalışmalarıyla adından sıklıkla söz ettirmeyi başarmış, Üsküp kültür ve sanat hayatına önemli katkılarda bulunmuştur*¹⁵.”

Sabri Cemil Bey'in Üsküp'te iki tane Türkçe süreli yayının neşrinde ve içeriğinin oluşmasında katkısı vardır. Bunlar *Yıldız* gazetesiyle *Yeni Mektep* dergisidir. Sabri Cemil Bey, ilk şiirlerinin çoğunu *Yıldız* gazetesinde yayımlamıştır. Sabri Cemil Bey'in tespit ettiğimiz yayımlanmış ilk yazısı, 1908 yılında *Yıldız*'ın 27. sayısında çıkan “*Muallimler Hep Garazkâr*” başlıklı bir öyküdür. Bu öykü yayımlandığında Sabri Cemil 27 yaşındadır. Sabri Cemil Bey'in aynı yıl söz konusu gazetede *Medfun Teraneler*, *Şiir-i Ser-a-ser*, *Çocuk* başlıklı şiirleri ile *Lisanımız Sadeleşmelidir*, *Edebiyatta Terakki*, *Zavallı Maarif Zavallı Muallimler* ve *Yüz Sene*

¹⁵ Bk. Mustafa Özsarı, **Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Döneminin Modernist Bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**, *Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı*, Mayıs 2017, Bosna-Hersek/Zenica. Sarayevó, 2017: CPU Printing Company, ss. 486-500

Sonra başlıklı makaleleri çıkmıştır. Bu eserleri *Köylüler* başlıklı bir mensur şiir ile *Bilgecilik, Milan Zındığı, Bir Çocuğa ve Çocuk Rû-nümûn Olurken* isimli Fransızcadan çeviri metinler izlemiştir. Bu sebeple onun *Yıldız* gazetesinde çıkan eserlerine geçmeden önce, bu dergiye dair kısaca bilgi vermekte yarar vardır.

Yıldız gazetesinin ilk sayısı 15 Şubat 1324/28 Şubat 1909 tarihinde çıkmıştır. Toplam 48 sayı yayımlanan gazetenin son sayısı 21 Şubat 1325/6 Mart 1910 tarihlidir. Muallim Sudi tarafında yayımlanan gazetede Ahmet Hamdi, Saadettin Efendi gibi isimlerin yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. Gazete, Kosova Matbaasında basılmıştır. Pazartesi günleri yayımlanan *Yıldız* gazetesi, İttihat ve Terakki'nin bir gençlik örgütü olan Şubbân-ı Vatan cemiyetinin yayın organıdır. *Yıldız*, Drama eşrafından belediye reisi Mahmut Bey, Trabzon İdadi Müdürü Bahaettin, Ankara Vilâyeti Tahrirat Kalemî Mümeyyizi Ahmet Münir, Koçana Kazası Naibi Aşkî, Polanka Bidayet Mahkemesi azasından Naki Efendi gibi, o dönemde Devlet-i Âliye'nin farklı coğrafyalarında yaşayan isimlerden maddi katkılar sağlamıştır¹⁶. *Yıldız* gazetesinin çıkışı üzerine yazılan bir tanıtım ilanında şu ifadeler yer verilir: “*Bizi yoktan var eden ulu tanrımızın varlığına, büyük sevgili peygamberimizin büyük rûhâniyetine sığınarak bugün “Yıldız” nâmı altında şu değersiz risâlemizi neşrediyoruz. Vatanını ana, devletini baba, milletini kardeş bilen her Osmanlı elinden geldiği bir hizmeti îfâya borçludur. Hürriyetimizin âsâr-ı mu‘cizesinden olarak bugün her tarafta güneşler, aylar kadar parlak, yeni yeni eserlerin gözler kamaştırarak bir surete intişâra başladığını görüp de gıpta etmemek elden gelir mi? Biz de böyle ufacak bir “Yıldız”ın kûh-ı sûh şâhikalarında parıldaması arzusuna düştük, yazamazsak bari neşrine vâsita da olamaz mıyız dedik. İşte bu küçük bir vazifeyi yerine getirmeye yelteniyoruz bu da bir şereftir değil mi? Fakat şeref verilemez çalışmakla kazanılabilir. Biz bu şerefi sa‘yimizle, emeğimizle kazanabilirsek ne mutlu! Tevfik Allaktan, teşvik büyüklerimizden çalışmak da bizden*¹⁷.”

15 Şubat 1325 tarihinde Üsküp'te, kendi deyimleriyle “*Kosova'nın şâhikalarında*” seslerini duyurmak isteyen bir grup genç aydınının¹⁸ yaşadıkları döneme ve geleceğe dair iz bırakma düşüncesiyle çıkardıkları *Yıldız* gazetesinin genç ve idealist muharrirleri, *Yıldız* gazetesi ile bugünün yazarlarına bile önemli dersler verecek nitelikte fikirler bırakmışlardır.

¹⁶ Bk. Mustafa Özsarı, *agm.* ss. 489.

¹⁷ İmzasız, *Yıldız*, nr.1., Birinci Sene, 15 Şubat 1324/28 Şubat 1909.

¹⁸ Bk.Recai Özcan, *Üsküp'te Yüz Yıl Sonra ‘Yıldız’ı Yeniden Okumak*, *Türk Yurdu Dergisi*, 2010, S.271, ss.48-52.

Yıldız gazetesi yazarları, aynı zamanda Türkçeye oldukça önem vermişlerdir. Sabri Cemil Bey, Safvet Örfi, Sadi Efendi, Mehmet Zeki, Mustafa Şekip Tunç gibi yazarlar yazılarında dilde sadeleşme hususunu çarpıcı bir şekilde ele almışlardır. Örneğin, Sabri Cemil Bey *Yıldız*'da Batılı bir yazardan iktibas ettiği “*Yüz Sene Sonra*” isimli yazısında arzuladığı dünyayı şu şekilde kaleme almıştır: “*Hükümetler arasındaki hudutlar kalkmış, gümrükler kaldırılmış, akvâm beyninde cünd kalmamış, cenk yok, kan dökmek yok. Bütün insanlar saadet-i umûmiye içinde kardeş olmuş. Herkes yekdiğerini seviyor. Bütün yürekler, canlı bir hiss-i şefkâtle çarpıyor, bütün fikirler keskin bir kuvve-i metânetle yaşıyor*¹⁹” Sabri Cemil'in bu ifadeleri, onun Üsküp yıllarında ne kadar hümanist ve idealist dünya görüşüne sahip olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer cümlelerdir.

Sabri Cemil Bey, Makedonya Türk çocuk edebiyatının öncülerindedir. İlk eserlerini eski harfler ile Kosova Matbaası'nda yayımlamış, daha sonraki yazılarını ise yeni harfler ve sade bir dille kaleme almıştır. Gazeteci-öğretmen-yazar ve şair olan Sabri Cemil Bey, Balkan Savaşları'ndan önce Makedonya Türk eğitimi ve çocuk edebiyatının ilk temsilcilerinden biridir²⁰.

Sabri Cemil Bey'in *Yıldız* gazetesinde yayımlanan *Lisanımız Sadeleşmelidir* başlıklı yazısı mühimdir²¹. Sabri Cemil söz konusu makalesinde havasın dilini avamın anlaması gerektiği kanaatindedir.

Sabri Cemil Bey'in yayımlanan yazılarını incelediğimizde, dünya pedagoji literatüründe öncü isimler olarak göze çarpan *Piaget*, *Bloom*, *Gagnevb.* isimlerin ortaya koydukları eğitim metodolojilerine yer verdiğini görürüz.

Sabri Cemil Bey'in bu düşünceleri yaymasında *Yeni Mektep* dergisinin etkisini yadsınamaz. *Yeni Mektep* dergisi pedagoji tarihimiz açısından önemli bir yayın organı olmayı başarmıştır. Sabri Cemil Bey'in bu mecmuada neşrolunan eserlerine geçmeden önce söz konusu dergiye kısaca bakmakta fayda vardır.

Yeni Mektep mecmuası Üsküp'te 1911'de yayın hayatına başlar, 14 sayı çıktıktan sonra yayın hayatını Balkan Savaşları arifesi olan 1912 yılında noktalar. Derginin tüm sayıları

¹⁹ Bk. Sabri Cemil, *Yüz Sene Sonra*, *Yıldız*, nr. 48(1324), ss.188-189

²⁰ Bk. Hamdi Hasan, *Makedonya Çocuk Edebiyatının İlk Eseri*, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.12, ss.117-123.

²¹ Bk. Sabri Cemil, *Lisanımız Sadeleşmelidir*, *Yıldız*, nr.29(1324), ss.114-15.

toplam 448 sayfadır. Derginin başmuharriri ise Üsküp Darülmuallimin Rüştüyesi Müdürü Sabri Cemil Bey'dir²².

Sabri Cemil Bey'in *Yeni Mektep*'te 43 yazısı, 12 şiiri yayımlanmıştır. Sabri Cemil, *Yeni Mektep*'teki son şiirini 1912'de yayımlamıştır. Bu şiirler sırasıyla “*Vatan Fedaisi Kadın*”, “*Son Pişmanlık*”, “*Ey Muhammed*”, “*Kız Mektepleri Marşı*”, “*10 Temmuz*”, “*Kumbaram*”, “*Dilenci*” “*Alemdarın Şanlı Ölümü*”, “*Arı ile Çocuk*”, “*Bebeğe Ders*”, “*Asker Olacaksın*” ve “*Bahar*” başlıklı gündelik yaşam, vatan sevgisi ve eğitim içerikli eserlerdir. Bu şiir ve yazılar Sabri Cemil Bey'in edebi eserlerini incelediğimiz bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Sabri Cemil Bey'in kitap boyutunda basılan ilk eseri, *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri* isimli kitaptır²³. Sabri Cemil, bu eserini ilk defa 1905'te yayımlamıştır. Eserde Peygamberin davranış şekilleri, giyimi, kuşamı ve peygamber ahlâkına dair bilgiler vardır. Eser dini içerikli bir metindir.

Sabri Cemil, *Amelî Fenn-i Tedris*²⁴ 1326/1908'de Üsküp'te yayımlanmıştır. Bu kitap aynı zamanda Sabri Cemil Bey'in Üsküp kültür çevrelerinde epeyce tanınmasını sağlamıştır. Sabri Cemil Bey, öğretmenin metodolojik ve didaktik bilgisini arttırmayı ekmek ve su kadar önemli bir ihtiyaç olarak görmüştür. Bu amaçla Gabriel Compayree'nin “*La Pedagogie Pratique*” adlı eserini Türkçeye uyarlayarak söz konusu kitabını yazmıştır²⁵. Sabri Cemil'in *Amelî Fenn-i Tedris* başlıklı eserinde ortaya koyduğu görüşler çalışmamızın *Eğitim* başlıklı bölümünde ayrıntılı olarak analiz edilecektir.

Bu iki kitabı, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler* isimli eser izlemiştir. Eser 1911'de Kosova Matbaası'nda basılmıştır. Sabri Cemil Bey'in bu kitabında 50 şiir vardır. Söz konusu şiirler adından da anlaşılacağı gibi, çocukların eğitimine yönelik çocuk edebiyatı kategorisinde değerlendirebileceğimiz metinlerdir. Bu şiirler, çalışmamızın *Sabri Cemil'in Edebî Eserleri* bölümünde analiz edilmiştir.

²² Bk. Bk. Mustafa Özşarı, **Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Döneminin Modernist Bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**, *Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlardaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı*, Mayıs 2017, Bosna-Hersek/Zenica. Sarayevö, 2017: CPU Printing Company, ss. 486-500

²³ Bk. Sabri Cemil, “*Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri*”, Kosova Matbaası, 1905.

²⁴ Bk. Sabri Cemil, “*Amelî Fenn-i Tedris*”, Kosova Matbaası, 1908.

²⁵ Bk. Hamza Altın, “*II. Meşrutiyet Devri Pedagoglarından Sabri Cemil ve Amelî Fenn-i Tedris'i*”, Ocak Yayınları, s.24

Kısaca Sabri Cemil, *İlk Dönem Yazıları veya Balkan Devresi* olarak adlandırdığımız dönemde edebî ve bilimsel nitelikli yazı ve şiirler yayımlamıştır. İdealist bir öğretmen olan ve bu özelliği hayatının her döneminde öne çıkan Sabri Cemil, önce peygamberin hayatından hareketle, ahlaki ve dini konuları empoze edecek nitelikte yazılar yazmış, daha sonra *Ameli Fenn-i Tedris* başlıklı kitabıyla pedagojiye yönelmiştir. Eğitime dair bilgi ve birikimi çocuklara yönelik yazdığı şiirler, çocuk eğitimine katkı sağlamış, *Yeni Mektep* ve *Yıldız* gibi süreli yayınlarda bu eserlerini yayımlayarak, Türk eğitimine önemli hizmetlerde bulunmuştur. Aynı zamanda yazmış olduğu çocuk şiirleriyle de Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimine ve edebiyat yoluyla eğitim anlayışının gelişmesine ciddi katkılarda bulunmuştur.

2.2.2. Olgunluk Devresi

Sabri Cemil Bey’in olgunluk devresi 1912-1942 yıllarını kapsar. Sabri Cemil, daha önce belirtildiği gibi, Balkan savaşlarından sonra, ana yurda göç etmiş, ilk olarak Karesi Maarif Müdürü olarak Balıkesir’de memuriyete başlamıştır. Sabri Cemil’in Balıkesir’de geçirdiği süre onun edebi ve kültürel çalışmaları bakımından en verimli dönemlerinden birini teşkil eder. Sabri Cemil Bey Karesi Maarif Müdürü olarak görev yaparken dönemin önde gelen dergi ve gazetelerinde çoğunluğu eğitim alanında yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. Balıkesir’den 1916 yılında ayrılan Sabri Cemil Bey²⁶, edebî ve kültürel çalışmalarına aralıksız devam etmiştir. Olgunluk devresinde sırasıyla *Millet Mektepleri Kıraatı*²⁷, *Resimli Yeni Türkçe Gramer*²⁸, *Okunacak Parçalar-I*²⁹, *Millet Mektepleri Alfabetesi*³⁰ ve *Çocuk Şiirleri Cıvıltılar*³¹ başlıklı eserlerini neşretme imkânı bulmuştur. Araştırmalarımız neticesinde Sabri Cemil Bey’in 1929-1942 yılları arasında geçen 13 yıllık sürede herhangi bir yerde çıkmış yazı ve şiirine rastlamadık. Ancak Sabri Cemil Bey, bu sürede torunları ile aile dostları için şiir yazmaya devam etmiş ve söz konusu şiirleri 1942 yılında yayınlanan “*Çocuk Şiirleri Cıvıltılar*” başlıklı eserine almıştır. Aşağıda Sabri Cemil Bey’in yazı hayatının olgunluk devresi diye nitelediğimiz dönemi hakkında genel hatlarıyla bilgi verilmiştir.

²⁶ Bk. Mustafa Özşarı, **Üsküp’ten Karesi’ye: Meşrutiyet Döneminin Modernist bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**, *Balkanlarda Türkçe’nin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı*, CPU Printing Company, Saeayev, 2017, s. 489.

²⁷ Bk. Sabri Cemil, “*Millet Mektepleri Kıraatı*”, İkdâm Kitap Matbaası, İstanbul 1920.

²⁸ Bk. Sabri Cemil, “*Resimli Yeni Türkçe Gramer*”, İstanbul: Tefeyyüz Kütüphanesi, 1929.

²⁹ Bk. Sabri Cemil, “*Okunacak Parçalar-I*”, İstanbul: Tefeyyüz Kütüphanesi, Numune Matbaası, 1929.

³⁰ Bk. Sabri Cemil, “*Millet Mektepleri Alfabetesi*”, İkdâm Kitap Matbaası, İstanbul 1929.

³¹ Bk. Sabri Cemil, “*Çocuk Şiirleri Cıvıltılar*”, Stad Matbaası, İstanbul 1942.

Sabri Cemil, 1912’de Türkiye’ye geldikten sonra, tayini Balıkesir’e çıkmıştır. Üsküp’te olduğu gibi Balıkesir’de de yerel imkânları en iyi bir şekilde değerlendiren Sabri, Balıkesir mütevazı kültürel ortamına hemen ayak uydurmuş, Balıkesir’de yayımlanmakta bulunan *Karesi* gazetesinde edebî nitelikte yazılar yazmaya devam etmiştir. Bunlara ilâve olarak İstanbul’da çıkan başka dergi ve gazetelerde de Sabri Cemil’in yazı ve şiirleri yayımlanmıştır.

Sabri Cemil Bey’in, Karesi vilayetinin haftada bir çıkardığı *Karesi* gazetesinde³²iki tiyatro eseri, 15 günde bir neşrolunan edebi ve ilmi dergi *Yeni Fikir* ile her ayın 15’inde yayınlanan *Tedrisât-ı İbtidâiyye mecmuasında* şiir, yazı, tercüme metin ve öyküleri neşrolunmuştur.

Sabri Cemil Bey’in olgunluk devresinde yazı ve şiirlerinin yer aldığı dergilerden ilki Maarif Nezareti adına her ayın on beşinde yayımlanmak üzere çıkarılan *Tedrisât-ı İbtidâiyye Mecmûası’dır*. *Tedrisât-ı İbtidâiyye’nin* ilk başyazarı Satı Bey’dir. İstanbul Matbaa-i Âmire’de basılan bu mecmuanın ilk sayısı 28 Şubat 1910’da yayımlanmıştır. 1910-1926 yılları arasında toplam 69 sayı olarak yayımlanan derginin amacı ilk sayıda yayımlanan “*İzâh-Meslek*” adıyla yazılan bir yazıda ortaya konmuştur. *Tedrisât-ı İbtidâiyye’de*, öğrencilerin miskinleşmesine neden olan ezberci eğitim anlayışına son vermek ve mekteplerde hür, araştırmacı, girişimci ve haysiyetli kişilikler yetiştirmek için mekteplerin idarî ve eğitim-öğretim usullerinde köklü bir değişiklik yapmak gerektiğini üzerinde durulmuştur. Dergi hakkında bir araştırma yapan Uğur Ünal ile Togay Seçkin Birbudak, çıktığı dönemin önde gelen dergilerinden biri olduğunu, eğitim alanında önemli isimlerin bu derginin ilk yazı heyetinde yer aldığını vurgular³³. Nitekim dergide Satı Bey, Ali Nusret Bey, Ahmed İhsan Bey, Hamdullah Subhi Bey, Ahmed Cevad Bey, Ali Ulvi Bey gibi eğitimcilerin yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. Bu isimlerin bir arada olması ve aynı dergide eserlerinin yayımlanması *Tedrisât-ı İbtidâiyye’nin* dönemin en önemli pedagoji dergilerinden biri olduğunu göstermektedir.

Söz konusu dergide Sabri Cemil Bey’in 2 makalesi ile 3 şiiri çıkmıştır. Bu makaleler genellikle eğitim içerikli eserlerdir. Sabri Cemil Bey’in *Tedrisât-ı İbtidâiyye’de* çıkan ilk şiiri

³²Bk. Hakkı Tarık Us, “*List Of Digitized Periodicals*”

³³ Bk. Uğur Ünal-Togay Seçkin Birbudak, **Tedrisât-ı İbtidâiyye Mecmûası**, *Türk Yurdu*, S. 285, Mayıs 2011, ss.105-109.

Keçi Kavgası başlıklı şiiridir³⁴. Bu şiirleri sırasıyla *Maymunla Ceviz* ve *Allah* başlıklı şiirleri izlemiştir³⁵.

Sabri Cemil Bey'in eğitimine bakışını ifade eden "*Canlı Bir İmla Dersi*" ve "*Niçin Esneriz?*" başlıklı iki makalesi bu dönemin ürünüdür³⁶.

Sabri Cemil Bey'in yazı ve şiirlerinin yayımlandığı bir diğer yayın organı *Yeni Fikir*'dir. Manastır Darülmuallimin Müdürü Ethem Nejat Bey ile okulun tarım muallimi A. Ferid Bey tarafından çıkarılan *Yeni Fikir*, Aralık 1911-Mayıs 1914 tarihleri arasında 22 sayı yayımlanmıştır. Her ayın 15'inde yayınlanan derginin ilk sayısı 15 Kanûn-ı evvel 1327/28 Aralık 1911 tarihinde yayınlanmıştır. Derginin logosunun hemen altında "*Gençlerin ve muallimlerin istifadelerine ve Manastır Darülmuallimini Talebe ve Mezunin Cemiyetinin efkârının neşrine hadim terbiyevi, ictimai, zirai her ayın on beşinde neşr olunur mecmuadır.*" ifadesine yer verilmiştir³⁷. *Yeni Fikir* dergisinin çıkışı üzerine yazılan bir tanıtım ilanında şu ifadeler yer verilmiştir: "*Memleketimizde çocuklar, gençler iyi terbiye edilemiyor. Terbiye-i umûmiyenin noksanlığı ki cem'iyetimiz içerisinde, binlerce, yüz binlerce korkan, me'mûriyet peşinden kurtulamaz, âciz adamları çoğaltıyor, teşebbüs-i hüsnü bu memlekette yok ediyor. Serbest ve âkıl bir tarîkde çalışmak, sebât etmek, şahsına, ailesine, mensup olduğu hey'et-i içtimâ'iyeye hizmet etmek cesaretini kendinde bulanlar binde bir bulunmuyor. İktisâdî menba'lardan istifâde etmekten korkuluyor; daima rahat ve âsûde ve birinin dibinde hazırlanmış ve kurulmuş işler taharrî ediliyor*"³⁸. *Yeni Fikir*'in ilk sayısında "*Yeni Mektepler (Ethem Nejad), İptidâiye Mekteplerinde Ziraat Dersi (A. Ferit), Avrupa'da ve Memleketimizde Sevicilik (Ali Bey), Amerika Mektepleri (Ali Enver), Fevt-i Evvel (N. Samsa)* başlıklı yazılar kaleme alınmıştır.

Sabri Cemil Bey'in, 1913-14 yıllarında *Yeni Fikir*'de, "*Ümidi Kesmeyelim*", "*Oğlumun Düşüncesi*", "*Türk Çocuğunun Dileği*", "*Rumelini Unutma*", "*Hıfzı'nın Vasiyeti*" "*Medrese Nişinane*", "*Çocuk ve Mektep*", "*Çiftçiliği Sev*" başlıklı 8 şiiri ile "*Çocuk Bahçeleri*", "*Bir Genç Valideye Mektup*", "*Muallimler İş Başına*", ve "*Derste Uyku*" başlıklı

³⁴Bk. Sabri Cemil, "*Keçi Kavgası*", *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, S: 4, (1326), ss. 172-173.

³⁵Bk. Sabri Cemil, "*Maymunla Ceviz*", *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, S: 4, (1326), s. 173. "*Allah*", *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, S. 7, 1326/1910, s.19.

³⁶ Bk. Sabri Cemil, **Canlı Bir İmla Dersi**, *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, S: 12, (1327), s. 250-253. **Niçin Esneriz?** *Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası*, S: 66, (1341), ss. 225-230.

³⁷ Bk. Yrd.Doç.Dr. Mehmet Salih Erkek, **Osmanlı Devleti'nde İlk Türkçü Eğitim Dergisi: Yeni Fikir**, *History Studies International Journal Of History*, 2012, ss. 198-99.

³⁸ İmzasız, *Yeni Fikir*, nr.1, Birinci Sene, 15 Kanûn-ı evvel 1327/28 Aralık 1911.

4 yazısı çıkmıştır. Sabri Cemil Bey, şiirlerinde daha çok vatan sevgisi ve kahramanlık temasını ele almıştır. Bu bağlamda “Rumelini Unutma!” başlıklı şiirin bir bölümü aşağıya alınmıştır³⁹:

Ah ey Rumeli! Kanlar içinde seni bıraktık

Bilmem yaşamak kaldı mı ya, bizlere artık?

Ecdâdımızın türbeleri düşman elinde,

Camilerimiz işte boyun eğdi salibe!

Evler, o saâdet yuvası neş’eli yerler

Mektepler, o insanlığa bir mehd-i münevver

Kırlar, dereler, zemzemeler, taze çiçekler...

Âgûşunu hep ellere açmış... Bize muğber!...

Bir böyle firâk ateşine can dayanır mı?

Yarab! Şu felaketle, kederle yaşanır mı?

Bir şa’şa’a her gün doğan o şems-i cihânbin

Hep kalbimizin yangınını âleme saçsın!

Sâkin geceyi söyleyen her ahter-i zer târ

Fırlatmalıdır düşmana pür gayz nazarlar⁴⁰!

Sabri Cemil Bey’in *Yeni Fikir*’de çıkmış önemli gördüğümüz bir diğer yazısı Fransızcadan tercüme ettiği “*Bir Genç Valideye Mektup*”tur. Bu metinde yer alan, “Çocuklarım ne iyi talim görmüş papağanlara ne de moda resimlerine benzemezdi⁴¹.” ifadesinin Sabri Cemil Bey’in eğitime dair görüşleriyle paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

³⁹Bk. Sabri Cemil, “Rum İlini Unutma”, *Yeni Fikir*, nr.13, ss. 399-400

⁴⁰Bk. Sabri Cemil, “Rum İlini Unutma”, *Yeni Fikir*, nr.13, ss. 399-400.

⁴¹Sabri Cemil, “*Bir Genç Valideye Mektup*”, *Yeni Fikir*, nr. 17, ss. 529-531.

Sabri Cemil'in, 1912'de Türkiye'ye geldikten sonra, tayini Balıkesir'e çıkmıştır. Üsküp'te olduğu gibi Balıkesir'de de yerel imkânları en iyi bir şekilde değerlendiren Sabri Cemil, Balıkesir'in mütevazı kültürel ortamına hemen ayak uydurmuş, Balıkesir'de yayımlanmakta bulunan *Karesi* gazetesinde edebî nitelikte yazılar yazmaya devam etmiştir.

Sabri Cemil Bey'in Balıkesir'deki kültürel faaliyetlerinin odak noktasını tiyatro çalışmaları oluşturur. Cemil Bey'in, Balıkesir'de modern tiyatro sanatının tanınması ve tiyatro metin yazarlığının gelişiminde önemli katkıları olmuştur. Yazar, şehrin maarif müdürü olarak, bir yandan Balıkesir'deki okulların tiyatro grubu kurmasını teşvik etmiş, öte yandan tiyatro metin yazarlığı yapmak suretiyle bu sanatın Balıkesir'de yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Mustafa Özsarı'nın belirttiğine göre, *Balıkesir'de 1915'te iki okulda tiyatro grubu kurulmuştur. Bunlardan biri Hacı İlbeyi Numune Mektebi Tiyatro Topluluğu, diğeri ise Karesi Sultanisi Tiyatro Grubudur. Hacı İlbeyi Nümune Mektebi Tiyatro Topluluğu Sabri Cemil Bey tarafından yazılan Bomba Tepesi adlı oyunu, II. Meşrutiyetin ilânının yıl dönümüne denk gelen 10 Temmuz 1331/23 Temmuz 1915'te, kalabalık bir seyirci kitlesi önünde başarıyla temsil etmiştir. Ayrıca Balıkesir'in en önemli eğitim kurumlarından birisi olan Karesi Sultanisi/Bugünkü Balıkesir Lisesi, Meşrutiyet döneminde Sabri Cemil Bey'in desteğiyle pek çok temsil vermiştir. Karesi Sultanisi'nin verdiği temsillerden birisi de Ağustos 1331/1915'te Sabri Cemil Bey'in Kafkasya Yolunda adlı piyestir. Bu tiyatrolardan birincisinin konusu Çanakkale muharebelerinden Türk askerlerinin kahramanlıklarıyken, ikincinin konusu ise askerimizin Kafkasya Cephesindeki kahramanlıklarıdır. Bu iki tiyatro Balıkesir'in iki güzide okulunda kurulan tiyatro toplulukları tarafından temsil edilmiş, böylece halkın bedii zevk ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Bu durum Sabri Cemil'in II. Meşrutiyet Döneminde Balıkesir'de tiyatrodaki tebellür etmiş bir isim olarak öne çıktığını göstermektedir.*⁴² Sabri Cemil Bey'in tiyatro eserlerini incelediğimiz bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Görüldüğü gibi, Sabri Cemil, olgunluk devresinde yerel süreli yayımlarla ülke genelinde yayımlanan süreli yayınlarda yazı ve şiirlerini yayımlanmaya devam etmiştir. Onun bu dönemde yazdığı makaleleri genellikle eğitime, bilhassa çocuk eğitimine dair makalelerdir. Sabri Cemil'in olgunluk dönemi çalışmaları içinde bilhassa Balıkesir Maarif Müdürüken,

⁴² Bk. Prof.Dr.Mustafa Özsarı, *Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Döneminin Modernist Bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey, Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı* (11-14 Mayıs 2017, Bosna-Hersek/Zenica. Sarayevu, 2017: CPU Printing Company, ss. 486-500.

yazdığı tiyatrolar dikkati çekmektedir. Sabri Cemil, Balıkesir’de sadece tiyatro metni yazmakla kalmamış, aynı zamanda Balıkesir’deki okullarda tiyatro toplulukları kurulmasına öncülük etmiştir. Bu bakımdan Sabri Cemil, olgunluk döneminde yerel düzlemde Balıkesir’de tiyatro çalışmalarının öncüsü bir isim olarak anılmalıdır.

2.2.3. Son Yılları

1928’de Kastamonu’dan İstanbul’a tayin olunan Sabri Cemil Bey, ilk olarak 1929 yılında *Millet Mektepleri Alfabetesi* adıyla ilkokullar için bir ders kitabı hazırlamış ve yayınlamıştır⁴³. *Millet Mektepleri Alfabetesi* devlet büyüklerine ve cumhuriyete övgü, vatan sevgisi ve kahramanlık temalarının yanı sıra küçüklere alfabe ve noktalama işaretlerini öğretmeyi temel alan bir eserdir. Söz konusu eserde Ali Ekrem(Bolayır), Ziya Gökalp, Halit Fahri (Ozansoy) gibi önemli şairlerin şiirleri ile Sabri Cemil Bey’in *Cumhuriyet, Türk’üm ve İşbaşına* başlıklı eserleri yer almaktadır⁴⁴. Sabri Cemil Bey’in rastladığımız *Cumhuriyet* ve *Türk’üm* başlıklı şiiri yeni rejimi ve Türklüğü öven milli içerikli şiirlerdir. Bu şiirler aynı zamanda Sabri Cemil Bey’in yenilikçi tarafını da ortaya koymaktadır.

Sabri Cemil Bey, 1929 yılından sonra yazı faaliyetine bir süre ara vermiştir. Ancak 1942 yılında çıkardığı *Civiltılar* isimli çocuk kitabıyla yeniden yazı hayatına dönmüştür⁴⁵. İstanbul’da basılan söz konusu eserin naşiri, Türk Neşriyat Yurdu sahibi Hüseyin Bey’dir. Sabri Cemil Bey’in *Civiltılar*’da 41 şiiri çıkmıştır. Eseri incelediğimizde bu şiirlerden bazılarının daha önce *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler* başlıklı eserde değişik adlarla neşredildiğini görmekteyiz.

Sabri Cemil Bey’in , 1957 yılının Aralık ayında ölümünden sonra basılan 3 eserini tespit ettik. Bunlar kronolojik sırayla *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II, Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri ve Resimli Çocuk Şiirleri No:8* başlıklı eserlerdir⁴⁶.

Sabri Cemil Bey’in vefatından sonra yayınlanan ilk eser *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II* adıyla 1959’da Rafet Zaimler Yayınevi tarafından basılmıştır. İlkokul ikinci sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan eser, Sabri Cemil Bey’in yaşarken yayınladığı şiirlerin bir

⁴³Bk. Sabri Cemil, *Millet Mektepleri Alfabetesi*, İkdam Kitap Matbaası, İstanbul, 1929.

⁴⁴Bk. Sabri Cemil, *Cumhuriyet, İşbaşına, Türk’üm*, İkdam Kitap Matbaası, İstanbul, 1929.

⁴⁵ Bk. Sabri Cemil, “*Civiltılar*”, Stad Matbaası, İstanbul, 1942.

⁴⁶ Bk. Sabri Cemil, “*Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II*”, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1959, “*Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri(Derleme)*”, “*İsmet Matbaası*”, İstanbul 1961, “*Resimli Çocuk Şiirleri*”, *Rafet Zaimler Kitap Yayınevi*, İstanbul 1962.

derlemesi niteliğindedir. Eserde yer alan 19 şiir, çocuklara yönelik olup didaktik amaç taşımaktadır.

Sabri Cemil Bey'in vefatından sonra yayımlanan bir diğer eseri *Küçüklerle 19 Mayıs Şiirleri'dir*. Sabri Cemil Bey, derleme olan bu çalışmayı vefatından önce hazırlamış olmalıdır. Eserde, Sabri Cemil Bey'in 1 şiiri ile Behçet Kemal Çağlar, Ömer Yalçın, Özker Yaşın, Ramazan Gökalp Arkın, Zeki Ozan, Ziya Hanhan, M.Faruk Gürtunca, Rüştü Tansu, Süleyman Bumin, Ferit Ragıp Tuncor, Ali Sağtürk, Ali Osman Atak, Ahmet Vefa Aray, Mevlüt Kaplan Hakkı Sunat, ve Fahrünnisa Elmalı'nın 19 Mayıs temalı şiirleri yayımlanmıştır.

Sabri Cemil Bey'in vefatından sonra yayımlanan son eseri *Resimli Çocuk Şiirleri No:8'dir*. Bu eser, 1962 senesinde ilkökul beşinci sınıf ünitelerine göre hazırlanmış ve Rafet Zaimler Yayınevi tarafından basılmıştır. Eserde Sabri Cemil'in daha önce hiçbir yerde yayınlanmayan 10 şiiri bulunmaktadır. Ayrıca, Sabri Cemil Bey'in oğlu Çetin için yazmış olduğu şiire ilk kez bu eserde rastlamaktayız.

Sabri Cemil'in yazı hayatına genel olarak baktığımızda, onun şiir ve nesir sahasında çalıştığını görmekteyiz. Müellif, daha Üsküp'teyken bile makaleleri, peygamber sevgisini öne çıkaran bir kitabı, pedagojiye dair bir çeviri ile şiirleri ve makaleleriyle Üsküp kültür çevrelerinde adından sıklıkla söz ettirmiştir. Bu dönemde *Yeni Mektep* ve *Yıldız* gibi Üsküp'ün Türkçe süreli yayınlarından iki tanesinde bazen yönetici bazen de yazar olarak yer almış, böylece Üsküp'ün Türk kültür hayatının gelişmesinde rol oynamıştır. Yazdığı dini ve pedagojik içerikli makale ve kitaplarıyla Türk kültürüne hizmet etmeye devam etmiştir. Sabri Cemil, Balkan Savaşlarıyla Rumeli'nin elden çıkışıyla Anavatana gelmiş, çalışmalarını Balıkesir, İzmit, Eskişehir, Niğde, Ankara, Kayseri, Kastamonu ve İstanbul gibi farklı merkezlerde sürdürmüştür.

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Sabri Cemil Bey hem meşrutiyet hem de Cumhuriyet döneminde devrin önde gelen gazete ve dergilerinde yazı ve şiirlerini yayımlamaya devam etmiş, şiirlerini kitaplarda toplamış ve bunları yeniden neşretmiştir. Sabri Cemil'in Meşrutiyet dönemi ve Cumhuriyet dönemi Türk kültürü ile edebiyatına katkılarını ve Türk edebiyatındaki yerini tam olarak tespit edebilmek için, onun eserlerinin analitik bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

3. SABRİ CEMİL YALKUT'UN EDEBÎ ESERLERİ

Sabri Cemil Bey, yaşadığı dönemde daha çok şiirleriyle tanınmıştır. Sabri Cemil Bey'in *Muallimler Hep Gârazkâr* başlıklı öyküsü hariç düzyazı türünde bir eseri yoktur. Fakat Sabri Cemil Bey, makale ve tiyatro türünde yazılar kaleme almıştır. Bunlara ilave olarak Sabri Cemil Bey'in yaşadığı dönemde Fransızcadan tercüme ettiği çeviri eserleri vardır. Bu bölümde, önce Sabri Cemil Bey'in şiirleri ele alınmış, ardından tiyatroları, hikâyesi ve son olarak mensur şiirleri incelenmiştir.

3.1. Şiirleri

Sabri Cemil Bey'in beş şiir kitabı çıkmıştır. Bunlar, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler (1911)*, *Çocuk Şiirleri-Civiltılar(1942)*, *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II (1959)*, *Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri (Derleme-1961)* ve *Resimli Çocuk Şiirleri (1962)* adlı kitaplardır. Söz konusu kitaplarda Sabri Cemil Bey'in 45 şiiri vardır. *Millet Mektepleri Kiraati (1920)*, *Millet Mektepleri Alfabetesi (1929)* ve *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri (1952)* adlı nesir türündeki derleme eserlerinde ise 8 şiiri mevcuttur. Bu 53 şiirden 17'si söz konusu kitapların farklı basım yıllarında biçim açısından bazı değişikliklere uğramıştır. Bunların dışında Sabri Cemil Bey'in 1908'den 1942'ye kadar geçen 34 yıllık edebî hayatını sadece basılan kitapları teşkil etmez. Aynı zamanda muhtelif basın yayın organlarında şiirlerini yayımlamıştır. Onun yayımlandığını tespit edebildiğimiz ilk şiiri E. Sabri Cemil adıyla *Üsküp Yıldız* gazetesinde çıkmıştır. "Ağaçlar, çiçekler, çimenler güzel" mısraıyla başlayan *Medfun Teraneler* isimli bu şiir *Yıldız* gazetesinin 1908 tarihli 28. sayısında yayımlanmıştır⁴⁷. Sabri Cemil Bey hayatta iken diğer bir ifadeyle 1908-1942 yılları arasında Üsküp, Manastır ve İstanbul'da çıkan süreli yayınlarda şiirler yayımlamıştır. Bu şiirler kronolojik olarak *Yeni Mektep (dergi-Üsküp)*, *Yıldız(gazete-Üsküp)*, *Yeni Fikir(dergi-Manastır)*, *Tedrisat-ı İbtidaiye (dergi-İstanbul)* gibi yayın organlarında çıkmıştır. Bunlara ilâve olarak Sabri Cemil Bey'in sağlığında herhangi bir basın-yayın organı tarafından yayımlama imkânı bulamadığı başka şiirleri de vardır. Bu şiirler ölümünden sonra 1962'de Rafet Zaimler Yayınevi tarafından *Resimli Çocuk Şiirleri* başlıklı esere alınmıştır.

⁴⁷ Bk. Sabri Cemil, "Medfun Teraneler", *Yıldız*, nr.28(1324), ss.109-100.

Sabri Cemil Bey'in hayattayken yayınlanan şiir kitaplarının yanı sıra, yukarıda belirtilen kaynaklar üzerine tarafımızdan yapılan taramalarda, şairin 133 şiiri tespit edilmiştir. Bunlara ilave olarak, bizim bilmediğimiz ve görme imkânı bulamadığımız herhangi bir kitap ve süreli yayında Sabri Cemil'in şiirlerinin bulunma olasılığı gözden kaçırılmamalıdır. Aşağıda Sabri Cemil'in şiirleri temalar açısından incelenmiştir.

3.1.1. Şiirlerindeki Temalar

Sabri Cemil Bey hem kendi bireysel şiir anlayışı hem de devrinin edebiyat atmosferi sebebiyle değişik temalarda şiirler yazmıştır. Örneğin bir yandan tabiat sevgisi ve gündelik yaşam ile ilgili bireysel temalarda şiirler yazarken, diğer yandan kahramanlık ve vatan sevgisi gibi tarihi ve toplumsal temalarda da şiirler yazmıştır. Bu bakımdan Cemil Bey'in şiirlerini temalarına göre tasnif ederken ve bu şiirler üzerine tematik bir inceleme yaparken birkaç hususu göz önüne almak gerekir: Bu tasnifte, ilk olarak, *her edebî eser kendi inceleme yöntemini kendi belirler* varsayımından hareketle, Cemil Bey'in elimizde mevcut şiirlerine bir bütün olarak bakılmış, temalar Sabri Cemil Bey'in yaşadığı dönemin hâkim temalarına göre değil bizzat Cemil Bey'in kendi şiirlerine işlediği temalar dikkate alınarak belirlenmiştir. İkinci olarak Sabri Cemil Bey'in eğitimci kimliği de göz önüne alarak sadece şiirde kullanılan temalara bağlı kalmayacağı, mesleği, karakteri ve yaşadığı dönem bağlamında gelişen temalara da şiirlerinde yer verme ihtimali göz ardı edilmemiştir. Böylece Türk edebiyatının en kaotik dönemlerinden birisi olarak kabul edilen ve Meşrutiyet ile birlikte gelişen Türk şiirine değişik bir ismin şiirleri dikkate alınarak yeni bir gözle bakma yoluna gidilmiştir.

Sabri Cemil'in şiirlerinin teması değerlerin sınıflandırılması için önemli bir ölçüt olmuştur. Onun şiirlerinde tespit edilen değerler şunlardır: Allah sevgisi, vatan sevgisi, aile sevgisi, arkadaş sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, doğruluk, dürüstlük, içtenlik, iyilik, çalışmanın ve üretmenin değeri, merhametin, acımanın değeri, okul yaşamının değeri ve yaşama sevinci; yalan ve aldatma, büyük sözü dinlememe, kıskançlık ve öfke, emanete ihanet etme, hırsızlık ve açgözlülük gibi değerlerdir.

Yukarıdaki ölçütler esas alınarak, Cemil Bey'in şiirlerine temalarına göre bakıldığında bu şiirleri 8 grupta değerlendirmek mümkündür: 1) gündelik yaşamı ele alan şiirler, 2) kahramanlık ve vatan sevgisi temalı şiirler, 3) eğitim temalı şiirler, 4) aile sevgisini ele aldığı şiirleri, 5) din ve din sevgisi temalı şiirler, 6) tabiat şiirleri 7) hürriyet fikri 8) devlet yöneticilerini ele aldığı şiirler

Aşağıda, Sabri Cemil Bey'in şiirleri, önce temalar tarihi bağlamında ele alınacak, ardından şairin söz konusu temayı bir edebî malzeme olarak nasıl kullandığı incelenecektir.

3.1.1.1. Gündelik Yaşam

Sabri Cemil Bey'in şiirlerinin %32'sini (48 şiir) gündelik yaşam üzerine yazılmış şiirler oluşturur. Başka bir deyişle Sabri Cemil en çok gündelik yaşamı konu alan şiirler yazmıştır. Sabri Cemil Bey'e göre şiirin çok derin ve çok yönlü bir anlamı vardır. Bu anlamın oluşmasında şairin eğitici yönü ağır basmaktadır. Birey ve toplumu eğitmek, İslamiyet'in "iyiliği emredip, kötülükten sakındırma" ilkesiyle de örtüşür. Bu bağlamda güncel konulara dair ele aldığımız şiirler şairin, bilhassa çocuklara nasihat verdiği manzumelerden oluşmaktadır. Sabri Cemil Bey'e göre çocuklar saf ve temiz, duygu dolu ve hayal gücü yüksek varlıklardır. Çocukların dünyasına inmenin temeli, şiirin çocuğun hayal dünyasına hitap etmesi ile mümkündür. Bu anlamda çocuğun teşvik edilmesi düşünce yapısının gelişmesine de katkı sunar ve onlara yol gösterir. Sabri Cemil Bey için haftanın günleri bile bir çocuğu eğitmek bakımından şiirin konusu olabilmektedir. Örneğin, çocuklara haftanın günlerini öğretebilmek adına,

Sabahınız hayr olsun

Güzel cumartesi

Keyfi nasıl pazarın?

İyi... Pazar ertesi

Geliyorum salıdan

Çarşambaya demeye

Hazırlansın perşembe

Cuma günü gezmeye⁴⁸

mısralarını kaleme alır. Bilindiği gibi savaş, pek çok yaşamı sona erdirdiği gibi aynı zamanda yoksulluğun artmasına ve ekonomik yaşamın alt üst olmasına sebep olur. Ekonomik

⁴⁸Bk. Sabri Cemil, "Günler", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.7.

kaynakların tükenmesi, halkın sefaletle sürüklenmesi ve özgürlüklerin ortadan kalkması toplumlar için büyük bir yıkımdır. Bu sebeple yoksullukla ekmek arasında güçlü bir ilişki vardır. Çünkü ekmek, yoksulların hayatta kalabileceği en temel besindir, dayanaktır. Bu sebeple, Sabri Cemil Bey, 1917 yılında kaleme aldığı,

Ne yaparsın, ekmekçi?

-Yapıyorum ekmeği

Hamur tuttum, herkes aç

Ben göz açtım, sen de aç

Yanmaz mısın ekmekçi?

Evet, fakat ne var ki?

Hamurlarım pişecek

Olacak pişkin ekmek

Çalışırım, herkes aç

Ben göz açtım, sen de aç⁴⁹

mısralarıyla ekmeğin yapım aşamasının yanı sıra insanlık için önemini de etkili bir şekilde ifade etmiştir.

Sabri Cemil Bey, çağdaş pedagojiyi benimseyen, eğitim sorunları üzerine düşünen, idealist bir öğretmendir. *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler* kitabının ön sözünde, “Üç dört yaşında bir çocuk söylenen şeyleri anlayabiliyor ve istediğini de anlatabiliyor. İşte onun terbiye-i fikriyesine o yaştan itibaren başlamak ister. Ona ara ara birçok şeyler öğretmeliyiz. Öğretmeliyiz ki mektebe gittiği zaman muallim çocuğu kurulmuş, işlemeye hazırlanmış bir makine gibi bulsun; Ailesi arasında öğrendiği şeyler üzerine daha birçok bilgiler katsın da onu yükseltsin⁵⁰.” cümlesi ile eğitimin ailede başlaması gerektiğini vurgulamıştır. Örneğin,

Bende var bir kumbara;

⁴⁹ Bk. Sabri Cemili, “Ekmekçi”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.11-12.

⁵⁰ Bk. Sabri Cemil, “Birkaç Söz”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.1-2.

İçi doludur para.

Para verince babam

Şeker, düdüük ben almam;

Kumbaraya koşarım:

Ben dostumu okşarım!

Sabahleyin pek erken

Uzun gözlü kumbaram

Bana bakar öteden;

Hani-der –benim param?

Üstünde var bir delik,

Bende birer metelik

Her gün gider salarım;

Böyle para toplarım.

Düşen para çingırdar,

Der: Bak bende neler var

Çın çın diye öterken

Neler geçmez gönlümden?

Onu bir gün kırınca

Saçılacak paralar,

Olacağım zengince

Alacağım kuklalar

Parasız yetim çocuk

Kalsın mı boynu bükük?

Ona da vereceğim

Sevaba gireceğim⁵¹

mısraları çocuğa vermeden almanın yanlış olduğunu, çocuğun para biriktirme davranışı kazanması gerektiğini, kazanacağı bu davranışla sabırlı olmanın ve beklemenin çocukta değer duygusunu oluşturacağı görüşleriyle örtüşmektedir. Aynı zamanda kumbaraya para atan çocuklarda özgüven duygusu gelişecek, çocuklar tutumlu olma alışkanlığını kazanacak ve sayısal zekalarının gelişimine katkı sağlayacaktır.

Bunlara ilave olarak, Sabri Cemil Bey, eğitimin sadece mektepte olamayacağını, kolay ve öğretilebilir olan ve gündelik yaşamımızı etkileyen bazı ufak işlerin ailede başlamasını öğütleyen manzumeleri de vardır. Bunlardan biri aşağıya alınmıştır:

(Kız Ağzından)

Ben iğneyi severim,

Budur benim hünerim.

Dikiş bilmezsem eğer

Bana kalem ne eder?

Ben hanım, hanımlar

İğne ile iş yapar.

Dikiş, oya, tentene...

Neler yapmaz şu iğne?

Evet, kendi çıplaktır;

⁵¹ Bk. Sabri Cemil, "Kumbara", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.37-38.

Fakat bizi giydirir.

Yaşa iğne, çok yaşa!

Gel takayım ta başa⁵²!..

Arapçada “suâl” ve “tese’ül” kelimeleri “isteme,dileme” anlamlarına gelmektedir. Arapça’nın yanı sıra Farsça’daki “gedâ” kelimesi de “dilenci” anlamına gelir. Klasik Türk şiirinde olumsuz bir metafor olarak kullanılan dilencilik edebiyatın zaman içerisinde muhteva ve üslup açısından değişmiş ve Servet’i Fünûn’da Tevfik Fikret’in*Ramazan Sadakası*⁵³şiirinde soğuk ve rüzgârlı bir havada dilenmek zorunda kalan çolak bir çocuğun “*efendiler, acıyın...*” diyerek yardım istemesi ve şiirin sonunda Fikret’in çocuğun geçinmesi için ona sadaka verilmesi gerektiğini savunmasıyla adeta dilencilerin bir sesi olmuştur. Tevfik Fikret ile birlikte dilencilere zenginler tarafından sahip çıkılması gerektiği vurgulanmıştır. Okuyucuları etkileyen bu şiirlerin bir benzerini Fikret’ten farklı olarak sade bir üslupla elealan bir diğer isim Sabri Cemil Bey olmuştur. Kendisinin Tevfik Fikret’i örnek aldığını aşağıya alınan mısralarda görebiliriz:

Bakın, bakın şu ihtiyar

Sokak, sokak gezer, tozar.

Zavallı bir dilencidir;

Soğuk onu pek incitir.

Güneş bile ısıtamıyor;

Hava soğuk, sokak çamur!

Ayakta yok ayakkabı...

Bütün vücudu titriyor,

Sıcak nedir? O bilmiyor.

Delik deşik paçavralar

⁵² Bk. Sabri Cemil, “İğne”,*Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*,ss.17-18.

⁵³ Bk. Tevfik Fikret, “*Rübâb-ı Şikeste*”, Çağrı Yayınları, İstanbul, ss.55-56.

Nasıl onu sıcak tutar?

Ya bari karnı olsa tok!

Zavallı aç soran da yok.

-Efendi, ver beş on para!...

Diyor geçen adamlara.

Verin, beş on para verin;

Verin de cennete girin⁵⁴!

Odönemde tarım dışı faaliyetler genellikle gayrimüslimler tarafından yürütölmekteydi.Türkler ise daha çok tarımsal üretimi geçerli meslek olarak benimseyen kesimi oluşturuyordu. Özellikle Makedonya’da yaşayan Türklerin geçim kaynağı o dönemde tarımsal faaliyetlerden oluşmaktaydı. Sabri Cemil Bey’in, tarımın toplumsal ve ekonomik önemini vurgulamak için ele aldığı manzumesi bu bağlamda dikkat çekidir:

İstiyorsan adam gibi yaşamak

Tarlalara,sabanlara iyi bak

Aç karnını doyuracak sabandır,

Ona fena gözle bakman ziyandır.

Tarlaların altın başak vermezse,

Çayırların zümrüt otlar sermezse

Ele bir şey girmez, yoksul yaşarsın

Kazanç için dağı taşı açarsın.

Üstü başı gülen çiftçi dayılar

Göründükçe senin için kan ağlar

⁵⁴ Bk. Sabri Cemil, “Dilenciye Acıyınız”,Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler, ss.32-33.

Ev halkı da her bir şeyden mahrumdur,

Çocuklara yokluğu sen anlat dur.

Vereceğin vergileri bekleyen

Milletin de bir şey almaz elinden

Hiç kimseye bir tek faydan dokunmaz,

Düşündüğün senin yalnız bir boğaz

Yabancıya el açarsın yok yere

Yurdun bile düşer fena ellere

Yaşamak mı denir buna? yok olsun

Durma çalış anbar,ağıl hep dolsun.

İstiyorsan adam gibi yaşamak

Tarlalara,sabanlara iyi bak⁵⁵

Özetlersek, Sabri Cemil Bey, gündelik yaşam şiirlerinde çocuklara yönelmiştir. Sabri Cemil Bey'in şiirlerinde çocuk, yarınlar umutla bakma fikrini yansıtırken aynı zamanda şairin çocukluğuna duyduğu özlemin de bir neticesi olabilir. Hayatla yaşadığı çatışma, olumsuzluklar, gerçek dünyadan sıkılma şairin çocukluğuna sığınmasına sebep olmuştur. Gündelik yaşam temini ele aldığı şiirlerinde aynı zamanda toplumun ağır aksak yönlerine, duyarsızlığına ve ilgisizliğine de göndermelerde bulunmuştur. Sabri Cemil Bey, çocuğu şiirlerinin odak noktasına alarak, toplumun karşıt değerleri ile bir çıkış yolu bulmuştur.

3.1.1.2. Vatan Sevgisi ve Kahramanlık

Vatan kavramı, sadece bir toprak parçasından ibaret değildir. Millet olabilmiş topluluklar için vatan, toplulukların tarihsel süreç içerisinde yaşadığı mücadele ve sosyolojik

⁵⁵Bk. Sabri Cemil, "Tarlayı Sev",*Resimli Çocuk Şiirleri No:8*,ss.30-32.

değişmelere bağlı olarak farklı anlamlar arz eder. Vatan fikri, fikir olarak çok yeni olmasına karşın vatan duygusu insanlık tarihi kadar eskidir. Bir topluluk ne zaman “*kendi varlığını, şerefini, başkalarına karşı koruma ihtiyacı duymuşsa orada vatan duygusu uyanmıştır*”⁵⁶.

Orta Asya bozkırlarında yaşayan eski Türklerin inandıkları en önemli değer ise kahramanlıktır. Eski Türk Devletlerinin Hakanı cihana hâkim olma düşüncesiyle yaşar. Bu düşünce İslamiyet’ten sonra şekil değiştirerek, din için cihat etme fikrine dönüşse de bu dönüşüm çok kolay gerçekleşmemiştir. Nitekim, Dede Korkut Hikâyelerinin sert yapılı kahramanlarını ancak *Korkut Ata* gibi bir alim yumuşatabilirdi. Anadolu’da Yunus Emre, Mevlâna, Hacı Bektaş Veli gibi gönül erleri yetişmiş, bu insanlar göçebe ve savaşçı Türk’ün Anadolu’ya yerleşmesinde büyük rol oynamışlardır⁵⁷.

Modern vatan anlayışı, önce İngiltere’de sonra Fransa’da krallığın devlet olmaktan çıkarak ve onun yerine ulus, halk veya vatanla özdeşleştiği Batı Avrupa’da doğmuştur⁵⁸. Batılı anlamda vatan kavramını bizde ilk kullanan isim Namık Kemal olmuştur.

Tanzimat’tan günümüze kadar geçen süre içerisinde vatan temini ele alan pek çok eser karşımıza çıkmaktadır. Kimi zaman kahramanlık, kimi zaman kaybedilen topraklar için üzüntü, kimi zaman zafer olarak ele alınan bu tema, Namık Kemal’den Abdülhak Hamit’e, Mehmet Emin’den Mehmet Akif’e, Ziya Gökalp’ten Necmettin Halil Onan’a pek çok şair için kelimelerden ziyade yüce bir duygu olmuştur.

Sabri Cemil Bey gündelik yaşamı ele aldığı şiirlerinden sonra en fazla vatan sevgisi ve kahramanlık konularında şiirler yazmıştır. Şiirlerinin %17’sini oluşturan (30) bu tema, onun milli meseleler konusunda ne denli duyarlı olduğunun bir göstergesidir. Türk toplumunun en çalkantılı döneminde, milletine vatan sevgisini aşlamıştır. Sabri Cemil Bey’in vatan ve kahramanlık temi bağlamında tespit ettiğimiz ilk şiiri aşağıya alınmıştır:

(Trablus Cengi Sahnelerinden)

⁵⁶Hilmi Ziya Ülken, “*Millî Vatan*”, *Vatan ve Kahramanlık Şiirleri Antolojisi*, hzl. H. Fethi Gözler, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1965, s.13.

⁵⁷ Bk. Mustafa Özseri, “*Mehmet Emin Yurdakul (Şiir Anlayışı ve Şiirlerinde Milli Değerler)*” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1996, s.73.

⁵⁸Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, çev. Boğaç Babür Tuna, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2017, s. 207.

Binerek koşuyor yardıma vatana

O günde kudurmuş bir alay İtalyan,

Vücutlar deviren, ölümler savuran

Kurşunlar, gülleler, tüfekler ve toplar...

Trablus cenk yeri kırmızı bir mezar

Fakat Müslüman kadını dönsün mü?

O sönmüş ocaklar daha da sönsün mü?

Kadınmış!.. Kadınsa yüreği yok mudur?

Kadından erkekler var olmuş, oluyor.

Gaziler önüne geçerek dedi ki:

Oğullar, kardeşler, ileri ileri!

Ezelim şu alçak, şu korkak düşmanı

Alalım şu tatlı, mübarek vatani.

Ezmezsek, almazsak kadınlar çocuklar

Bir köpek elinde inleyip sayıklar

Şu hale razı mı bu temiz vicdanlar?

Ölelim, bari şanla aksın şu kanlar.

(...)

Ey vatan, talihsiz sanılan memleket!

Kadınlar kurbanın... ümitlen ve fahr et⁵⁹!

Vatan, anne gibi “*sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeri⁶⁰*” olarak anlamlı ve değerli bir bütündür; güvenlik mitinin ilk mekanıdır. Bu mekân, “*kapalı, korunmuş büyük bir beşik⁶¹*” gibidir, içinde yaşayanları korur ve onlara güven duygusu aşılar.

Edebiyatın çocuğun benlik, kimlik ve kişilik kazanmasında büyük etkisi vardır. Vatan uğruna yapılan kahramanlık ve fedakârlık bilinci, çocuk yaşta öğrenilmeli ve bu bilinç gelecek kuşaklara aktarılarak bu ulvi görevi yaşatmakla yükümlü olduklarının farkına varmalıdırlar. Vatan uğruna her fedakarlığı yapmaya hazır olduğuna her fırsatta değinen Sabri Cemil’in aşağıya alınan şiirleri bu kavramlara yönelik önemli örneklerdir:

Arkadaşlar toplanalım

Eğlenelim, oynayalım

Yorgun olan fikrimizi

Dinletelim, canlanalım!

Ne güzeldir bak şu orman

Sesimizle dolsun heman

Oynayarak bağıralım

Yaşa vatan, yaşa vatan!⁶²

Bir gün asker olacağız,

Kılıç, tüfek alacağız,

⁵⁹ Bk. Sabri Cemil, *Vatan Fedaisi Kadın, Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.62-64.

⁶⁰ Bk. Carl Gustav Jung, “*Dört Arketip*”, çev. Zehra Aksu Yılmaz, Metis Yayınları, 2003, İstanbul.

⁶¹ Bk. Gaston Bachelard, “*Mekânın Poetikası*”, çev. Aykut Derman, Kesit Yayıncılık, 1996, Ankara.

⁶² Bk. Sabri Cemil, “*Oyun Oynarken*”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.10-11.

Düşmanlara salacağız:

Biz Osmanlı evladınız,

Bu vatanın kurbanınız!

Düşmanımız yenilecek,

Bayrağımız yükselecek,

Milletimiz hep gülecek:

Biz Osmanlı evladınız,

Bu vatanın kurbanınız⁶³!

Sabri Cemil, vatan temini ele aldığı şiirlerinde aynı zamanda Türk milletinin, Türk askerinin zaferi ve kahramanlığı karşısında övgü dolu söylemlere yer verir.

(...)

Vatanımız cennettir

Biz onun hurileri,

Gamımız yok, oynarız,

Güler, söyler, sıçrarız.

Vatanımız annedir,

Bizde onun kızları.

Gece gün uğraşırız,

Hep ona çalışırız⁶⁴

Vatanının güzelliklerini saymakla bitiremeyen Sabri Cemil'in, gelecek kuşakların da bu şiarla yetişmelerini istediği açıktır.

⁶³ Bk. Sabri Cemil, "Küçük Osmanlı", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.16.

⁶⁴ Bk. Sabri Cemil, "Mini Mini Kızların Şarkısı", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.16-17.

(...)

Biz küçüğüz çok küçük;

Vatan için pek büyük;

Nedir düşman? Bir köpük;

Köpük, hem de pek sönük!

Bu vatani severiz,

Bizde arslan erlerimiz!

Vatan! Yaşa, hep yaşa!

İşte geldik baş başa.

Kim ilişir bir taşla

Hazırlansın savaşa.

Bu vatani severiz,

Biz Osmanlı erlerimiz⁶⁵!

mısraları öylesine söylenmiş değil, yarınımız olan ve ceddinin yolundan giden temiz bir çocuk kalbinin kendini ifadesinden başka bir şey değildir. Sabri Cemil Bey, çocuk gerçekliğinden yola çıkarak, konularını çocukların doğal ve güncel çevresinden seçmiş ve çocuğun dünyasına girerek ona bilinçli bir okuma alışkanlığı kazandırmayı amaç edinmiştir. Sabri Cemil Bey, çocuğun temel ihtiyaçlarından olan sevme/sevilme ihtiyacını da göz ardı etmemiş, toplumsal yaşamda sorumluluk almasına ve değerlerine sahip çıkmasına yardım etmiştir.

⁶⁵ Bk. Sabri Cemil, “Vatan”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.24-25.

II.Meşrutiyet dönemi daha önceki dönemlere göre kadınların sesinin daha gürçüktüğü bir dönemdir. Çünkü daha önceleri kadın haklarını erkek aydınlar savunurken, budöneme gelindiğinde kadınlar da kendi gelecekleri hakkında söz sahibi olmuştur. Böyle bir ortamın oluşumunda da Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar gelişen özgürlük sürecinineğitimli, kültürlü kadınlar yetiştirmesinin etkili olduğu söylenebilir⁶⁶.Yaşanan Balkan Savaşları'nın ardından kadın gücüne ihtiyaç doğması ve II. Meşrutiyet'in gelişime açık esnek ortamı kadınların eğitilmesinde büyük rol oynamıştır. Buihtiyacı karşılamak üzere kızlara yönelik çeşitli eğitim kurumları açılmış ve kadının değişimsüreci böylece başlamıştır.

“Çocuğunun beşiğini sağ elle sallayan / Valideler, sol eliyle kâinatı sallarlar!” mısralarının muhterem bir şahsiyet tarafından kendisine armağan edildiği belirten Sabri Cemil, *Kız Mektepleri Marşı* başlıklı aşağıya alınan şiirinde Türk kadınının vatanı için yapmayacağı fedakârlık olmadığını ifade etmiştir. Küçük kızlara, okuyup yazmanın, terbiyeli ve anlayışlı olmanın, çalışkanlığın önemini ifade eden şair için vatanın eski şanına kavuşması ve cennete dönmesi kadınların azmine ve çalışkanlığına bağlıdır.

Biz vatanın ümidiyiz, vatan bizimle yaşar;

Bu dünyada bir annesiz yaşar mı hiç çocuklar?

Evet, bugün biz küçüğüz, mini mini kızlarız;

Fakat yarın koynumuzda yavrumuzu besleriz.

Çocuğunun beşiğini sağ eliyle sallayan

Valideler, sol eliyle kâinatı sallarlar.

Bu yavrular büyüyecek, okuyacak, yazacak;

Terbiyeli, anlayışlı birer insan olacak!

Pak yürekle, demir elle çalışacak hep onlar,

Eli açık, göğsü gergin yaşayacak arslanlar.

Çocuğunun beşiğini sağ elle sallayan

⁶⁶ Bk. Serpil Çakır, **1908'in Kadınlar Açısından Anlamı**, 2008, İstanbul, www.halkevleri.org.

Valideler, sol eliyle kâinatı sallarlar⁶⁷!

Sabri Cemil'in şiir dünyasında çocuklar, kusursuz, saf, temiz duygulu ve hayal dolu varlıklardır. Şair, çocuğun kalbine hitap etmek ister. Ve bu en güzel manzumeler aracılığı ile verilir. Ona göre eğitim, *Amelî Fenn-i Tedris* adlı eserinde söylediği şekliyle, Türklük duygusu uyandırmalı ve bu bilinci aşılmalıdır.

3.1.1.3. Eğitim

Sabri Cemil Bey'in bir eğitimci olduğundan daha önce bahsetmiştik. Eğitime ve çocuğa verdiği değeri her yazısında ifade eden Sabri Cemil'in şiirlerinin %12'sini(17 şiir) eğitim üzerine yazılmış şiirleri oluşturur. Sabri Cemil Bey'e göre, "*Eğitim uyumuş, donmuş olan milli kitlemizi sarsmalı, uyandırmalıdır. Eğer öldüyse diriltmelidir. Eğitim, her yere hayat, ışık, kalp, ümit verecek bir hareket doğurmalıdır. Kişinin gözünü gelişmeye, yenileşmeye çevirmelidir. Türklük duygusu uyandırmalıdır⁶⁸.*"

Sabri Cemil'in eğitim üzerine yazılmış şiirleri dönemine göre oldukça sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınmıştır. Şair, çocukların gelişim düzeylerine uygun bir yaklaşımla onlara anlama sorumluluğunu yüklemiş, dil ve anlam evrenlerini, ilgi ve gereksinimleri göz önüne almıştır. Aşağıda yer alan manzume buna en güzel örnektir:

Bir, iki, üç.... Ne kolay!

Gel kardeşim, böyle say.

Dört, beş, altı.... Zor mudur?

Bak ne kolay sayılar!

Yedi, sekiz, dokuz, on...

Kim sayarsa aşk olsun!

Kim bilmez böyle saymak

Ona oyun hep yasak

⁶⁷Bk. Sabri Cemil, "Kız Mektepleri Marşı", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.30-31.

⁶⁸ Bk. Sabri Cemil, *Mektebin Vazifesi, Yeni Mektep*, Mayıs 1911, S:2, ss. 33-35.

Ben bunları öğrendim

Duydunuz ya, efendim⁶⁹!

Çocuklara sayıları öğretmenin pratik yolunun da sözcüklerin evreninden geçtiğini düşünen Sabri Cemil, “*Kim bilmez böyle saymak / Ona oyun hep yasak*” mısraları ile çocuk için gerekli olan temel niteliğin önce eğitim sonra oyun olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda oyun, başarının ödülü olarak gösterilmiştir.

Sabri Cemil Bey ile ilgili bir araştırma yapan Ord. Prof. Dr. Hamdi Hasan’a göre, Sabri Cemil’in zararsız ve hoş bir latife ile yergiden oluşan güldürüsünün iki kutbu arasında zengin bir mizah yelpazesi olduğu açıktır. Hoşgörü ve zararsızlık, kişi mizacında olumsuz yüzünü henüz göstermediği ve karakterinde ikiyüzlülüğün henüz oluşmadığı çocukluğun ilk acemi çağına uygun düşmektedir. Sabri Cemil’in şiirlerinde görülen mizah hiçbir zaman üzücü boyuta ulaşmaz. Sevgi ve neşe doludur⁷⁰.

-Baba, kalem yazmaz.

-Hani, küçük yaramaz?

-İyi yazar bu kalem....

-İyi değil, istemem.

Pürüzlüdür, yazmıyor

Hep leke de yapıyor

-Bilir misin neden ya?

-Hayır söyle sen baba!

-Çünkü bütün tembeller

Böyle bahane eyler!⁷¹

⁶⁹ Bk. Sabri Cemil, “*Sayılar*”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.7.

⁷⁰ Bk. Ord. Prof. Dr. Hamdi Hasan, **Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Eseri**, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2010, S.12, ss.117-121.

⁷¹ Bk. Sabri Cemil, “*Fena Kalem*”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.10.

Hasan, Sabri Cemil Bey'in bazı şiirlerini kuru öğütlerden ileri gitmediğini öne sürmüştür. Yukarıda yer alan *Fena Kalem* adlı manzumesi buna örnektir. Sabri Cemil'in şiirleri didaktik özellikler gösterir. Bazı manzumelerinde taşlama ve mizaha da yer vermiştir. O yaştaki bir çocuğa tembelliğin ve bahane bulmanın fenalığını anlatmanın yolu böyle olmalıdır. Pürüzlü olduğu için kaleminin yazmadığını söyleyen ve bahane bulan çocuğun, babası tarafından tembel olarak değerlendirilmesi buna güzel bir örnektir.

Aşağıdaki manzume ise kalem ve kitabın çocuk üzerindeki değerini vurgulayan didaktik özellikler taşıyan bir metindir:

(Erkek Ağzından)

Nedir iğne.... Beğenmem.

Bana verin bir kalem,

Gıcır gıcır yazarım,

Türlü resim çizerim.

Ben isterim çok şeyler:

Yazar, bozar, çizerim.

Bunlarla eğlenirim,

Kitabım ne güzel!

Bana söyler hep masal.

Kitap, kalem çok yaşa!

Gel gelelim baş başa.⁷²

Sabri Cemil'in şiirlerinde mekân yoktur. Çocuklar belli bir çevreye bağlı kalmaz. Sınırlı bir ortamda çocukların karşılaştığı kişiler anne, baba, kardeş, arkadaş ve okuldaki öğretmenlerden ibarettir. Dolayısıyla sınırlı bir çevreyle ilişki içinde olan çocuk için bu

⁷² Bk. Sabri Cemil, "Kalem", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.18.

değerlerin önemi dikkat çeker. Sabri Cemil Bey, şiirinde vurgulamak istediği özellikleri, şiirinin kahramanları olan çocukların üzerinden vererek gerçekleştirmiştir.

Anne gibi şu mektep

Güler, söyler bize hep.

Parlar sevinç orada.

Yok fenalık arada.

Herkes sever, sevişir;

Ailedir, bir evdir.

Biz mektebi sevelim;

Her gün erken gidelim.⁷³

Sabri Cemil Bey, ilköğretimin temel dayanağının okuma-yazma olduğunu söylemiştir. Sabri Cemil Bey, Türkçenin sadeleştirilmesi üzerinde durmuş, “Gördüğümüz gazeteyi okuruz/Havadisi artık bizden sorunuz⁷⁴.” mısraları ile bu düşüncesini yinelemiştir.

Küçük Çetin, bir gün büyük olursun,

Kendini bir başka yerde bulursun.

Orasıdır işte hayat alanı,

Hayat ezmez yalnız çetin olanı.

Bu alanda başarılar kazanmak,

Senin kendi çalışmanla olacak.

İster misin alını açık gezesin?

⁷³ Bk. Sabri Cemil, *Mektep, Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.21.

⁷⁴ Bk. Sabri Cemil, *Okulumuz, Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, 1962, s.2.

İster misin düşmanını ezesin?

İster misin tam bir insan olasın?

İster misin şeref ve şan bulasın⁷⁵?

Yukarıdaki mısralar ile Sabri Cemil, çocuğun itina ile terbiye edilerek ilim ve marifetin lüzumuna dikkat çeker.

Yollarda gecikmeden

Okuluma geldim ben.

Arkadaşlar, günaydın!

Siz de hep tekrarlayın.

Yoksa derler selamsız;

Biz öyle kaba mıyız?

Lütfen topu veriniz;

Oynayalım biraz biz.

Dedim ya işte lütfen:

Hiç unutmam bunu ben.

Topu aldım, şekerim,

Çok teşekkür ederim!

Bir şey değil kardeşim,

Nezakettir ilk işim.

Şimdi siz de geliniz.

Oynayalım hepimiz.

Oyun bitti ya artık;

⁷⁵ Bk. Sabri Cemil, "İster Misin?" Resimli Çocuk Şiirleri No: 8, s.6.

*Tanrıya ısmarladık!*⁷⁶

Sabri Cemil Bey, dilin sadeleşme gayretlerine destek vermiştir. Şiirin son mısraında yer alan “*Tanrıya ısmarladık*” ifadesi Ziya Gökalp’i örnek aldığı bir işareti olmalıdır. İlim ve irfan yuvası olarak gördüğü mektep hakkındaki görüşleri aşağıda yer alan mısralarına yansımıştır:

Şu mektebe gelmemiş iken biz ne idik bilseniz?

Sokaklarda üstü başı tozlu murdar bir cılız.

Gözlerimiz karşısında pis örnekler, levhalar.

Dillerimiz kaba saba lakırdılar yuvarlar.

Kafamızda hiçbir şey yok ne düşünce ne istek

Anamızdan, babamızdan yediğimiz hep kötek

Küçük iken işte böyle yaşıyorduk evlerde

İnsanoğlu olduğumuz tanılmazdı bir yerde

Fakat şimdi öyle miyiz? Şimdi bakın bizlere:

Güzel güzel giyinmişiz benziyor askere

Elimize aldığımız her kitabı okuruz

Havâdisi gazetede gözümüzle görürüz

Yazdığımız yazıları okuyanlar bugün çok

*Mektup için arzıhalci aramaya hâcet yok*⁷⁷

⁷⁶ Bk. Sabri Cemil, “İlk Ders”, *Çocuk Şiiri Cıvıltılar*, s.28.

⁷⁷ Bk. Sabri Cemil, *Çocuk ve Mektep*, *Yeni Fikir*, S.21, (1330), ss.664-665.

Sabri Cemil'in eğitim temalı şiirlerine bir bütün olarak bakıldığında şairin, eserlerini çocuğun tabiatına uygun olarak kaleme aldığı görülmektedir. Sabri Cemil Bey, gelecek nesillerin istikballerini düşünerek, ülkemize ve topluma yön verecek olan bireyleri yetiştirmede eğitimin önemine dikkat çekmiştir.

Şair, çocuğun okulla olan münasebetini arttırma ve onların kalbini manzumeler yoluyla kazanma amacı taşımıştır. Sabri Cemil Bey, Ömer Seyfettin'in hikâyeleri ile amaçladığını şiirleri ile ifade eden idealist bir öğretmendir. Ömer Seyfettin'in hikayeleri çocuklar için yazılmasa da dil ve üslup özellikleri bakımından akıcı olması nedeniyle bugün bile çocuklar tarafından okunarak sevilmektedir. Oysa Sabri Cemil'in şiirlerinin merkezi bizzat çocuk olmuştur. Buna rağmen, şairin eserlerine gerek yaşarken gerek vefatından sonra önem verilmemiştir. Bu durum, edebiyatımız açısından üzücüdür.

3.1.1.4. Aile Sevgisi

Sabri Cemil Yalkut, bütün hayatı boyunca ailesine ayrı bir değer vermiş, aile kavramını daima yüceltmiş ve öne çıkarmıştır. Şair yazdığı şiirlerin önemli bir kısmında aile sevgisine bir tema olarak işlemiştir. Bu kapsamda çocuklara ailenin önemini vurgulamış, aile sevgisini empoze etmiş, onlara ailelerine sahip çıkmalarını öğütlemiştir. Bunlara ilâve olarak, şair, manzumelerinde küçük okurun, ahlak ve dürüstlük gibi evrensel değerler üzerinde düşünmesini, tartışmasını ve doğruyu benimsemesini sağlamıştır.

Sabri Cemil Bey'in tespit ettiğimiz şiirlerinden 11'i *aile sevgisi* konusunda yazılmış metinlerdir. Sabri Cemil Bey, manzumelerinde çocuğun gözünde annenin ve ailenin kutsallığını ele alarak çocukların saf ve temiz duygularına tercüman olmuştur. Örneğin *Anne* başlıklı şiirinde Sabri Cemil;

Anneciğim!

Ben seni pek

Çok severim.

Tatlı babam

Senden ise

Ayrılamam.

Gel kardeşim

Sensin benim

Ancak eşim.

Ben küçüğüm

Sizleri hep

Sevmedeyim.

Hep seviniz

Siz de beni

Okşayınız⁷⁸.

anne, baba ve kardeş gibi aile bireylerinin birbirlerine olan sevgisini, bağlılığını ele almış, bu tür duyguları küçük çocuğun gözünden anlatmıştır. Şair, başka bir şiirinde ailenin değerini öksüz ve yetim bir çocuğun gözünden ifade etmiştir. Örneğin *Daimâ Hayır İçin* başlıklı şiirinde Sabri Cemil, annesi ve babası olmayan bir çocuğun hayata bakışını, annesi ve babası olan çocukların bakışlarıyla mukayese etmiştir: Bununla beraber şair öksüz ve yetim çocuğun da yine çalışması gerektiğini, aşağıya alınan mısralarda etkili bir şekilde belirtmiştir:

Üç arkadaş güle güle

Gidiyordu mektebe.

Biri dedi: Çalışırsam

Verecektir para babam.

Bu dostlardan ikincisi

Şu yolda bir cevap verdi:

Annem sevsin, öpsün diye

⁷⁸ Bk. Sabri Cemil, "Anne", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.14-15.

Çalışırım ben gün gece.

Üçüncüye söz gelmişti;

Ah çekerek o dedi ki:

Benim için hiçbir şey yok;

Çünkü ben bir öksüz çocuk.

Babam yok ki para versin?

Annem yok ki kucaklasın.

Fakat yine böyle iken

Çalışırım iyilikten.

İyi kalpli küçük öksüz

Söylemişti en doğru söz

Hayır işi hayır diye

İşlemeli seve seve.⁷⁹

Sabri Cemil Bey, çocukların aile ile olan ilişkilerini incelerken aynı zamanda çocuğun gözünden evrensel değer yargılarını biçimlendirmiştir. Nitekim *Vicdan* başlıklı şiirinde Sabri Cemil Bey, iyi insan olmanın yolunun vicdani bir süzgece sahip olmaktan geçtiğini aşağıdaki mısralarda anlatmıştır:

(...)

İnan buna, her işinde bu vicdan

Sana kılavuz olsun!

Dinler isen vicdanını her zaman

⁷⁹ Bk. Sabri Cemil, “Daima Hayır İçin”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.36.

İyi insan olursun⁸⁰!..

Duyarlı bir öğretmen ve baba olan Sabri Cemil Bey, yazmış olduğu manzumelerin sadece bir şiir değil, geleceğe ışık tutan birer anı olarak kalmasını da istemiş olmalıdır. Bize göre torunlarına yazdığı şiirler bu düşüncenin bir yansımasıdır. Bu düşünce bağlamında Sabri Cemil Bey'in torunları Arca, Sayra ve Ayça için de şiirler yazmış, torunları hakkında yazdığı şiirlerde bile çocukların aileye, hayata, dünyaya bakışlarının nasıl olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu şiirler, *Arca İçin*, *Sayra İçin* ve *Ayça İçin* başlıklı manzumelerdir. Söz konusu şiirlerinde şair, dünyaya ve olaylara küçük torunlarının gözünden bakma yoluna gitmiştir.⁸¹

Kısaca Sabri Cemil Bey, ülkesini, dilini, çocuklarını her şeyden çok sevmiş, aileye ve ailesine ayrı bir değer vermiştir. Şair, ailesi için yazmaktan ve çalışmaktan yaşamının sonuna kadar vazgeçmeyen özverili ve idealist bir eğitimcidir. Genelde bütün çocuklara özelde kendi torunlarına bıraktığı manzumeleri onun bu yönünü bir kez daha gözler önüne serer.

Edebiyatımızda, *çocuk* başlığı altında ele alınan eserler çocuğu birebir muhatap almaz. Bu eserler öncelikli olarak ebeveynlere seslenir. Bazı yazarlarımızı tenzih etmek gerekir fakat anne ve baba aracılığı ile çocuğa ulaşmaya çalışan şair ve yazarlar bir “için” edebiyatı oluşturmaya çalışmışlardır. Sabri Cemil Bey, manzumelerinde çarpıcı, vurucu, etkisi yüksek bir şiir dili kullanmaz. Buna rağmen içtenliği, onun üslubuna bir canlılık katar. Bu bağlamda Sabri Cemil Bey, şiirlerinde çocuğu doğrudan muhatap alan şairlerimizdendir ve bu yönüyle diğerlerinden ayrılır. Bu durum onun aileye ve ailenin önemli üyelerinden birisi olan çocuğa ve çocuklara verdiği değeri göstermesi bakımından önemlidir.

3.1.1.5. Tabiat

Sabri Cemil Bey'in şiirlerinin %5'ini tabiat üzerine yazmış olduğu metinler oluşturur. Sabri Cemil Bey, bahar, yağmur, şafak vakti, rüzgâr gibi belirli tabiat unsurlarını hâkim imaj olarak kullanmış, anlatmak istediği duygu ve düşünceyi söz konusu imajın etrafında biçimlendirmiştir. Sabri Cemil Bey'in tespit ettiğimiz ilk şiiri 1908 yılında *Yıldız* gazetesinin yirmi sekizinci sayısında yayımlanan *Medfun Teraneler* başlıklı şiiridir. Bu şiir aynı zamanda

⁸⁰ Bk. Sabri Cemil, “*Vicdan*”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.39-40.

⁸¹ Bk. Sabri Cemil, “*Arca İçin*”, *Civiltılar*, s.5.

Sabri Cemil Bey'in tabiat konulu şiirleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Sabri Cemil Bey'in tabiat konulu şiirlerine geçmeden önce bu temaya kısaca bakmakta yarar vardır.

Bilindiği gibi edebiyatımıza Tanzimat'tan sonra yeni bir tabiat görüşü girmişti. Abdülhak Hamit ve Rezaizade Mahmut Ekrem Türk edebiyatına Fransız romantiklerinin tabiat görüşünü getirdiler. Mehmet Kaplan'a göre, "*Divan şairlerinin benzetmeler vasıtasıyla tabiatı fantastik bir masal âlemine benzeten teşbihlerinin yerini, tabiatta tanrının akislerini gören mistik veya panteist tabiat görüşü almıştır*⁸²." Bu tabiat görüşü daha çok Abdülhak Hamit'in şiirlerinde görülür ve Hamit özellikle Hindistan döneminde yazdığı şiirlerde panteist bir tabiat anlayışına uygun şiirler yazmıştır.

Servet-i Fünûn dönemine gelindiğinde ise dergilerde fotoğraf ve tabloların yayımlanması ile resim altına şiir yazma modası doğdu. Mehmet Kaplan'ın belirttiği gibi, "*Göze hitap eden resim ve bu nevi şiirler, Türk şairlerini mistik ve metafizik tabiat görüşünden uzaklaştırarak, sadece tablo olma gayesi güden veya şairin ruh hallerine dekor ve sembol vazifesi gören yeni bir tabiat şiirine götürmüştür*⁸³."

Sabri Cemil Bey'in tabiat temalı şiirlerinde iki tür tabiatla karşılaşırız. Sabri Cemil Bey'in ilk grupta yer alan şiirleri Servet-i Fünûn çizgisine yakındır. Şairin, ikinci grup tabiat şiirleri ise çocukları etkilemek, onların dünyasını değiştirmek gayesi taşıyan ve derin bir fikre bağlı olmayan tabiat şiirleridir. Sabri Cemil Bey'in *Medfun Teraneler* başlıklı şiiri ilk grupta değerlendirilebilir. Şair, söz konusu eserde Üsküp'ün tabiatının güzelliklerini ve bu güzelliklerin insanın kalbinde bıraktığı derin sevinci etkili bir üslup ve sanatlı bir dil ile kaleme almıştır. Şiiri tam metni aşağıya alınmıştır:

Ağaçlar, çiçekler, çimenler güzel...

Yeşil, canfeza, dilruba, bi-bedel

Münazır ve birer kalbe hiss-i garam;

Tabiat seraser eder ibtisam.

Şetaretle kuşlar da pervaz eder,

⁸² Bk. Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, Üçüncü Baskı, İstanbul: 1993, s.120.

⁸³ Bk. Mehmet Kaplan, *age.*, s.120.

Ve bazen yavaşca kanatlar süzer.

O yanda uçarken semada o kuş

Bu yanda semaha gelir bir ötüş.

Bu nağme pür aheng-i ahestedir!

Doyurun serveti, evet, bir şiir...

Küçük kalbi ser-i şafakla anın

Olan kumrular karşılıklı hazin

Olurlar neşide sera demidem

Esen ince bad-ı rebi 'i o dem

Alır bu samimi servedi gider

Uzaklarda nalan kalıba gömer⁸⁴

Sabri Cemil Bey'in Servet-i Fünûn çizgisinden gelen bir diğer şiiri *Şiir-i Ser-a-Ser*'dir. Şiir hakkında bir değerlendirme yapan Prof. Dr. Mustafa Özsarı'nın ifadeleriyle şair, "Üsküp'ü ikiye bölen Vardar nehrinin ve Vodna dağının güzelliklerini anlatmış aynı zamanda Üsküp'teki bu dağ ve nehirden hareketle vatan ve millet sevgisi gibi millî değerleri şiir yoluyla işlemiştir. Sone tarzında yazılan bu şiiri, Sabri Cemil Bey'in en güzel ve en etkileyici şiiri olduğunu söylemek mümkündür⁸⁵. Şiirin tam metni aşağıya alınmıştır:

Vardar, kamerin ince güzel nur beyazı

Altında, fısıldar durur iş 'ar dilâviz

Sakin gecenin eyleyerek ruhunu tehiz

Âtiye şitâbân oluyor şerm ile mazi.

⁸⁴ Bk. Sabri Cemil, "Medfun Teraneler," Yıldız, nr.28(1324), ss.109-110.

⁸⁵ Bk. Prof. Dr. Mustafa Özsarı, **Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Dönemi'nin Modernist Bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**, Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı, 2017, ss. 488-89.

Vardar akıyor titreyerek safvet-i şebden:

Her lerzesi bir nur-ı musavvir gibi rahşan;

Her lem'ası bir şiir-i münevver gibi ra'şan;

Dil vecde gelir seyri ile gaşy oluyorken

Vevednâ... bu güzel dağ, bu yegâne emel-i dil

Bigâne-i kalb-i ferâhnâ ki memâil

Meskenetle pey-a-pey kabarub yükselivermiş

Tetvic ediyor nur-ı kamer kühi;

Tersim ediyor gözler Osmanlı şekühi,

Gökler vatana ziynet için nurunu vermiş⁸⁶

Yukarıya alınan iki şiirde görüldüğü gibi, Sabri Cemil, tabiatı rengi ve kokusuyla anlatmış, tabiata ait unsurları şiirlerinde bir anlatım vasıtası olarak kullanmıştır. Bunların dışında şair yine bir tabiat unsuru olarak düşünebileceğimiz yılın mevsimlerini de şiirlerinde işlemiş, örneğin bahar mevsiminin üzerinde bıraktığı olumlu etkiyi *Bahar* başlıklı şiirinde şu mısralarla anlatmıştır:

(...)

Sular neşeli akar,

Yükselir bu şarkılar

Oh, ne güzel civıltı

Bugün bize ne mutlu!

Bahar, sevimli bahar,

⁸⁶ Bk. Sabri Cemil, “Şiir-i Ser-a-ser”, *Yıldız*, nr.38, s.146.

*Sana bütün alkışlar*⁸⁷.

Sabri Cemil Bey, modern tabiat anlayışına uygun şiirler yazmış, şiir aracılığıyla, çocuğa birtakım kavramları öğretmek için şiirin ritmik yapısı ön plana çıkararak bilgilerin akılda kalıcılığını sağlamıştır. Sabri Cemil Bey'in *Yağmur* isimli şiiri yağmur damlalarının yarattığı hissi ve ahengi küçüklere öylesine hissettirmiştir ki 1940'ta MEB'in ilkokul ders kitabında da yer alan bu şiir aynı zamanda şairimizin tanınmasını ve sevilmesini de sağlamıştır⁸⁸. Sabri Cemil'in belki de en fazla tanınan şiirlerinden birisi olduğu ve yağmur damlalarının yerle teması esnasında çıkardığı sesi izomorfik bir şekilde verdiği için şiirin tamamı aşıya alınmıştır:

Çıt çıt... Cama kim vurur?

Demek dışarıda yağmur

Yağar, sanki gök ağlar!

Yağmur canım, bak bana:

Yasak sana bu oda!

Gelme beni görmeye;

Oradaki çiçekler

Seni dört gözle bekler.

Tarlaları git sula;

Sataşma sağa, sola.

Bugün yemişler olsun

Çayırlar yemişle dolsun.

Yağmur hanı, bak bana:

⁸⁷ Bk. Sabri Cemil, "Bahar", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.20

⁸⁸ Bu bilgi, 18 Şubat 2018'de Sabri Cemil Bey'in torunu Ayça Kulen Seral ile yapmış olduğumuz görüşmede tarafıma aktarılmıştır.

Yasak sana bu oda⁸⁹!

Edebiyatımızda, Şeyhî'nin Harname'sine, Şinasî'nin La Fontaine çevirileri ile Ahmed Mithat Efendi'nin Fransızcadan çevirdiği kitaplara kadar pek çok şairimiz eserlerini didaktik gaye güderek kaleme almıştır. Sabri Cemil Bey, çocukların okuyacağı fabl türü örneklerin onlarda dil bilinci uyandıracığını ve onların bilişsel-duyuşsal gelişimine katkı sağlayacağını biliyor olmalıdır ki çocukta anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek istemiştir. Sabri Cemil Bey'in şiirinde kurumlu ve inatçı keçiler, öten horozlar, kumrular, vızıldayan arılar, otlayan kuzular, renkli kelebekler, miyavlayan kediler, çocukların karşılaşp diyalog kurduğu varlıklardır. Sabri Cemil Bey'in 1911'de kaleme aldığı *Maymunla Ceviz* başlıklı şiirin bir bölümü aşağıya alınmıştır:

Kırda küçük bir maymun

Gezer, tozarken bir gün

Yeşil kaplı bir ceviz

Görür, bakar tertemiz.

Alır, koyar ağzına,

Fakat bulur çok fena...

Aman ne acı imiş

Hoş görünen bu yemiş!

Deyip yere savurur;

Kızar, ayakla vurur,

Orada bir ihtiyar

Maymun onu yakalar⁹⁰

⁸⁹ Bk.Sabri Cemil, "Yağmur", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.34.

⁹⁰ Bk. Sabri Cemil, "Maymunla Ceviz", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss. 39.40.

Sabri Cemil Bey'in tabiat temalı şiirlerine bir bütün olarak bakıldığında şairin şiirlerinde tabiat unsurlarından yararlandığı rahatlıkla görülür. Fakat Sabri Cemil Bey'in yazdığı tabiat şiirlerinde belirgin bir değişim ve dönüşüm vardır. Örneğin şair, Üsküp devresinde yazdığı tabiat şiirlerinde daha çok Servet-i Fünûn edebî topluluğu sanatçılarının tabiata bakışından etkilenmiştir. Bu bağlamda tabiatı rengi, kokusu, görünümü ile anlatmış, ele aldığı tabiat unsurlarının arkasına herhangi bir anlam yüklememiştir. Bu durum Sabri Cemil'in tabiata dini, felsefi, mistik bir açıdan bakmadığının bir göstergesidir. Bununla beraber, Sabri Cemil Bey, Cumhuriyet döneminde yazdığı şiirlerinde de tabiat unsurlarını kullanmıştır. Fakat bu dönemde tabiat unsurlarını ele alış tarzı, şairin Üsküp dönemindeki tarzından tamamıyla farklıdır. Cumhuriyet döneminde daha çok çocuk eğitime yönelik pedagojik şiirler yazan Sabri Cemil'in bu şiirlerinde ele aldığı tabiat unsurları da doğal olarak çocukları etkilemek, onların dünyasını değiştirmek gayesi taşır. Bu kapsamda Sabri Cemil, özellikle hayvanlara değinmiş, hayvanların çeşitli özelliklerini şiirlerinde anlatmıştır. Böylece bir tabiat unsuru kabul edilen hayvanlar aracılığıyla çocukların anlam dünyalarını, dünyaya ve tabiata bakışlarını geliştirmeye çalışmıştır.

3.1.1.6. Din ve Din Sevgisi

Din, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan bir duygudur. İnsanlar, çeşitli tabiat olayları karşısında güçsüzlüklerini görünce, insandan daha güçlü olan ve insanlığı yoktan var eden, çeşitli nimetler veren, cezalandıran, ödüllendiren bir varlığa sığınmak ve ona inanmak ihtiyacını hissetmişlerdir. Bu inanç din ve tanrı inancıdır. Din, insanların günlük hayatlarını şekillendirip bir düzene koyduğundan toplumların kültürlerinde de önemli bir faktördür.

Doğumdan ölüme kadar kişinin gerek toplumsak gerekse ferdi bütün hayatını kapsayan ve düzenleyen İslamiyet, her yönüyle mükemmel bir din olarak kabul edilmektedir. Türkler de yapılarına son derece uygun olan İslamiyet'i kısa sürede benimsemiş ve kültürlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmişlerdir⁹¹.

⁹¹ Bk. Mustafa Özseri, **Mehmet Emin Yurdakul, Şiir Anlayışı ve Şiirlerinde Milli Değerler**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1996, ss.145.

Türklerin bin yıldan beri, “*ruhlarına sindirdikleri, mimarilerinde, şiirlerinde, musikilerinde ilham kaynağı haline getirdikleri*”⁹² İslamiyet’i Sabri Cemil Bey önemli bir değer olarak ele almıştır. Kızı Nezahat Yalkut Kulen’in anılarında bahsettiği gibi, Sabri Cemil Bey İslamiyet’e oldukça değer veren ve bu değerlerle yaşayan bir şahsiyettir. Öyle ki şairimiz, yatmadan önce muhakkak bütün çocuklarına dini hikayeler anlatıp manzumeler söylemiştir. Bunların yanı sıra şairin 1911’de yazdığı “*Allah*” başlıklı şiiri çok sevilmiş, 1940’ta Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokul ders kitaplarına alınmıştır:

Yeri, göğü yaradan,

Ağaçları donatan

Çiçekleri açtıran

Bir Allah ’tır bir Allah

Doyuran her hayvanı

Yaşatan her insanı

Koruyan şu vatani

Bir Allah ’tır, bir Allah

Allah her yerde hazır

Ne yaparsam o görür

Ne söylersem işitir

Vardır, birdir, büyüktür

Ben Allah ’ı severim

*Her emrini dinlerim*⁹³

⁹² Bk. Mehmet Kaplan, *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1977, ss.65.

⁹³ Bk. Sabri Cemil, *Allah*, Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler, ss.8.

Doğruluktan ayrılmama, birlik olma, çalışma, vatanına milletine hizmet ederek faydalı bir birey olma mesajını Hz. Muhammed'i örnek vererek küçüklere ulaştıran şairimiz, aynı zamanda dini ve milli değerlerimize bağlılığını şiir yoluyla ele almıştır:

Müslümanım ben Müslüman;

Allah birdir, bir tanırım,

Muhammed'dir peygamberim

Dinim İslam, kendim insan!

Ey Muhammed, ey hak resul!

Bize neler sen buyurdun

İnsanlığı işte kurdun

Sen gösterdin doğru bir yol

Sen buyurdun: sevişiniz

Allah, vatan, ana baba

Sevgileri en ilk sevda

Doğru olsun her işiniz

Sen buyurdun, hep birsiniz

Ayrılmayın olun birlik

Birlik ile olur dirlik

Danışarak yaşayınız

Sen buyurdun: çalışınız

Tembellere cahillere

Yoktur şeref yoktur pare

Askerliğe alışınız

İşte bunlar daha neler

Senin büyük sözlerindir

Sende bizi sev sevindir

Ey Muhammed ey Peygamber⁹⁴!

“*Habibi Kibriya*”, Allah'ın en büyük sevgilisi ve yüce peygamberi olan Hz. Muhammed'in lakaplarından biridir. Sabri Cemil Bey, dini konuları titizlikle ele almış, çocukların erken yaşta inanç gibi soyut bir kavramı algılamasını isteyerek, anlaşılır bir dil kullanmıştır. “*Efendimize*” başlıklı güzel bir naat örneği olan şiir aşağıya alınmıştır:

Ey Muhammed Mustafa,

Ey ilahi Peygamber,

Ey Habibi Kibriya,

Ey kâinatı server!

İnsan gibi Tanrı da

Âşık olmuştur sana;

Yaratılmazdı dünya

Olmasaydın sen eğer

Gerçi sen bir ümmisin,

Alimler âlimisin,

Bir irfan âlemisin;

Şeriatın bir cevher.

Ahlakı tamamlamak

İçin geldin sen ancak.

⁹⁴ Bk. Sabri Cemil, “*Ey Muhammed*”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.14-15.

İnsaniyet ve ahlak
Sence dinle beraber.
Alemlere rahmetsin,
Mücessem faziletsin,
Hakiki hidayetsin;
Sana yoktur bir benzer
Edeptir senin tacın,
Zengin fakir muhtacın;
Te'sirlidir ilacın,
Ferah bulur gönüller.
Suretin siretine
Siretin suretine
Uygundur;hiçbirine
Biçilemez bir değer⁹⁵.

Görüldüğü gibi, şair, bilhassa çocuklar için yazdığı şiirlerde din konusunu ele almıştır. Bu kapsamda Allah sevgisi ve Allah inancı, peygamber sevgisi, peygamberin ahlakı vb. konular Sabri Cemil Bey'in sıklıkla ele aldığı konulardır.

Din, toplum yaşamında birtakım normlar belirleyerek, toplumda birlik ve davranış beraberliği oluşturur. İslamiyet, eğitime özel bir önem vermiştir. Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de geçen "Rab" kelimesi Kuran-ı Kerimde, her şeyi kemaline ulaştıran Allah'ın güzel isimlerindedir. Her birey eğitilmek üzere doğar. Sabri Cemil Bey, eğitimci kimliğinden

⁹⁵ Bk. Sabri Cemil, *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri*, Burhaneddin Erenler Matbaası, 1952, ss.37-38.

dolayı çocuklara din sevgisini şiirleriyle vererek, disiplinlerarası bir eğitim yolunu tercih etmiştir.

3.1.1.7. Hürriyet Fikri

Duyarlı bir kişiliğe sahip olan Sabri Cemil Bey, sosyal ve tarihi konularda şiirler yazmıştır. Sabri Cemil Bey'in ele aldığı konulardan biri de *hürriyet* fikridir. Sabri Cemil Bey'in hürriyet temalı şiirleri sayı olarak azdır. Şairin, *Alemdarın Şanlı Ölümü* başlıklı uzun şiiri başta olmak üzere *On Temmuz ve Cumhuriyet* başlıklı şiirleri tamamen hürriyet teması üzerine yazılmıştır. Sabri Cemil Bey'in farklı zamanlarda yazdığı bu 3 şiiri onun özellikle yeniliğe açık bir isim olduğunu göstermektedir. Sabri Cemil Bey'in hürriyet teması bağlamında tespit edilen şiirlerine geçmeden önce bu temaya kısaca bakmakta fayda vardır.

Klasik sözlüklerde hürriyet kelimesi hem “*soyly olmak*” anlamında masdar hem de “*azat edilmek, bağımsızlığa kavuşmak*” manasındaki *harâr* masdarından isim olarak gösterilir. Hür kelimesi ise “*köle olmayan, şerefli, soyly; her şeyin en iyisi*” gibi anlamlara işaret eder.⁹⁶ Şemsettin Sami bu kelimeyi, “*esir ve köle olmayıp kendine malik ve müstakil olma, azatlık*” olarak tanımlamıştır⁹⁷. Genel olarak üstün bir değere sahip olan şeyi belirtmek için de hür kelimesi kullanılır⁹⁸. *Hürriyet*, eskiden beri Türk halkının yaşam biçimi ve hakkıdır.⁹⁹ Bilge Kağan, adına dikilmiş yazıtta yer alan ifadelerinde Türk milletinin hürriyetine düşkünlüğünü ifade etmiştir.

Fransız İhtilali (1789) ile ortaya atılan hürriyet fikri özellikle II. Meşrutiyet'in ilanı ile önem kazanmıştır. Bu dönemde şair ve yazarlarımız *hürriyet* kavramı üzerinde çokça durmuşlardır. Hürriyet kelimesi, pek çok edebi eser, siyasi ve ideolojik yazıya konu olmuştur. Bu başlığı taşıyan dergi ve gazeteler çıkarılmış, partiler kurulmuş, hatta eserler yazılmıştır¹⁰⁰. Sadullah Paşa, 1878 yılında Paris sergisinde söylediği sözler ile hürriyet kavramının sosyolojik alt yapısını ifade etmiştir:

⁹⁶ Bk. TDV, “*Hürriyet*”, s.502.

⁹⁷ Bk. Şemsettin Sami, “*Kamus-ı Türkî*”, Alfa Yayınları, İstanbul, 1989, s.546.

⁹⁸ Bk.TDV, *Hürriyet*, ss.502.

⁹⁹ Bk. Doç.Dr. Gencay Zavotçu, **Mehmet Akif'in Şiirinde Hürriyet ve Vatan Kavramı**, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2012, C:1, S:1, s.10.

¹⁰⁰ Yrd.Doç.Dr.Müzeyyen Buttancı, “**Hürriyet**” ve “**Hürriyet Kurbanları**” Eserleriyle İhsan Adlı Bey, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 2006, Sayı 21, ss.60-61.

“...İnsanlığın bu büyüleyici gelişimine baktığınızda şunu aklınızdan çıkarmayın ki tüm bu mükemmellikler hürriyetin eseridir. Ancak hürriyetin korunması altında, insanlar ve milletler mutluluğa erişir. Hürriyet olmaksızın güvenlik olmaz; güvenlik olmadan gayret olmaz, gayret olmadan zenginlik olmaz; zenginlik olmadan, mutluluk olmaz¹⁰¹”!

Hürriyet’i sadece bir tema ve kelimededen ibaret olarak değerlendirmek doğru değildir. Mehmet Semih Gemalmaz’ın belirttiğine göre, “İnsan hakları öğretisi, devletin sınırlanmasına hizmet eder ve devlet karşısında bireylere güvenceli ve dokunulmaz bir alan sağlayarak iktidarın sınırlandırılmasına yardımcı olur. Gelişme sonucu özellikli ve özerk ulusal üstü hukuk niteliğini kazanmış olan insan hakları denildiğinde akla ilk hürriyet gelmektedir¹⁰².”

Sabri Cemil’in hürriyet konusunu ele aldığı şiirlerinden birisi *Alemdarın Şanlı Ölümü* başlıklı şiiridir. Bu şiirinde Sabri Cemil, Alemdar Mustafa Paşa’nın mücadelesini ve ölümünü anlatmıştır. Osmanlı demokrasi tarihinde önemli bir yeri olan Sened-i İttifak’ın da hazırlayıcısı olan Alemdar Mustafa Paşa’ya dair şiirin analizine geçmeden evvel, Alemdar Mustafa Paşa ve Sened-i İttifak olayı hakkında kısaca bilgi vermekte yarar vardır.

Hürriyet denilince Osmanlı Devleti’nin içtimai ve siyasi yapısını değiştirecek ilk hareket olan¹⁰³ *Sened-i İttifak* akla gelir. Osmanlı Devleti’nde 17.yüzyılın başlarında idari otoritenin kaybı ile zengin ve etkili kişiler devletin arazisini kendi mülkleri haline dönüştürmüş, köylülerin haklarını sahiplenmişlerdir. 1808’de âyânlar, devletin karşısında büyük bir güç olarak bulunmuşlardır. Kabakçı Mustafa isyanı ile başlayan olaylar silsilesinde III. Selim boğularak öldürülmüştür. Sadrazam Alemdar Paşa II. Mahmut’u tahta çıkararak, devletin bozulan otoritesini tekrar tesis etmeye yönelik önlemler almaya başlamıştır. Alemdar Mustafa Paşa, merkezi otoriteyi taşrada hâkim kılmak için Anadolu ve Rumeli âyânlarını İstanbul’a davet etmiştir. Alemdar Mustafa Paşa’nın amacı merkez ile taşra arasında bir uzlaşma sağlamak, âyânlara hak ve görevler vererek resmiyet kazandırmak, böylece devletin dağılma tehlikesini önlemek olmuştur. Kendisi de bir âyân olan Alemdar Mustafa Paşa, âyânları ortadan kaldırmanın zor olduğunu fark etmiş âyânları ve hanedan temsilcilerini

¹⁰¹ Bk. Kemal Beydili, *Şüphe ve Vehim Kurbanı Bir Devlet Adamı: Sadullah Paşa, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 2011, s.199-205.

¹⁰² Bk. Mehmet Semih Gemalmaz, “*Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*”, İstanbul, 2005, s.979.

¹⁰³ Bk. Halil İnalçık, *Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-i Hümayûnu, Türk Tarih Kurumu, Belleten*, 1964, C.28, S.112, s.609.

İstanbul'da bir toplantıya çağırılmıştır. Toplantıda varılan kararlar “*Sened-i İttifak*” adı verilen bir belgede tespit edilmiş ve belge 7 Ekim 1808/17 Şaban 1223 tarihinde imzalanıp mühürlendikten sonra padişaha sunulmuştur. Yedi şarttan oluşan *Sened-i İttifak*'ın ilk maddesinde, padişahın kişiliği ve otoritesinin devletin temeli olduğu vurgulanmıştır.

Sened-i İttifak'ı insan hakları konusunda kayda değer özellikler taşımıştır. Belgede yer alan “*işkence yasağı, kimseye haksızlık yapılmaması, suçluluğun önce teyit edilmesi*” gibi ifadeler bunun en açık ifadesi niteliğindedir. Osmanlı Devleti'nin insan hakları ve hürriyet konusunda atmış olduğu en önemli adımlardan biri olan ve 7 Ekim 1808'de imzalanan *Sened-i İttifak*, 1215 tarihli *Magna Carta*'ya da benzetilmiştir.

Prof. Dr. Halil İnalçık'ın belirttiğine göre, “*Sened-i İttifak, Alemdar'ın ve devlet merkezinde âyân hakimiyetinin ortadan kaldırılması ile (1808) hükümsüz bir vesika haline düşmüş ve unutulmuştur. İnalçık'a göre, Sened-i İttifak'a konan şartların uygulanması, âyânın bi'l-ittifak harekete geçmelerine bağlıdır. Ancak âyân, bu birliği koruyamamıştır ve merkezi hükümet onların ileri gelenlerini zamanla yok etmiştir*¹⁰⁴.”

Sabri Cemil Bey, bu tarihi olaya sessiz kalamamıştır. Sabri Cemil Bey'in 1911 yılında yayımlanan *Alemdarın Şanlı Ölümü* başlıklı uzun şiirin bir bölümü aşağıya alınmıştır:

...

O sene Alemdar oldu sadrazam,

Hizmet etti vatana paşalıktan meram.

Şu bozuk askeri kaldırmak ortadan

İstedi. Topladı muntazam bir sekban.

O yeniçeriler olur mu hiç memnun?

Bir sabah alemdar konakta dururken

Yangın var! sedası duyuldu derinden.

Narayı işiten dışarı uğradı?

¹⁰⁴ Bk. Halil İnalçık, agm., s.609

Yakılmış, yanıyor paşanın konağı.

Bu yangın başka bir yangındır! diyerek

Alçaklar bırakmaz kapıdan görünmek.

Konağın alevi gökleri tutuyor,

Bunların gözünde hainlik tütüyor

Bir kısmı konağı kuşatmış bekliyor

Bir kısmı damına tırmanmış dinliyor

Alemdar kükremiş bir arslan tavrıyla

Önde gezinir; hiç fütur yok bile,

Anladı kurtuluş yolu yok; Aile

Yanında... İşte bu en büyük aile

Osmanlı vesselem namına yolladı

Yakındı? Yanında ne bıçak ne tüfek...

Kendi de teslim mi olmalı şimdicek

Teslim mi... Bu alçak, bu kirli ellere?

Düşmana baş eğmek layık mı bir ere?

Alemdar kadın mı? Çocuk mu? Alçak mı?

Namuslu ölümden ürken bir korkak mı?

Hayır, o bir merttir, alçağa baş eğmez.

O yüksek bir göktür; ona her el değmez¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Bk. Sabri Cemil, "Alemdarın Şanlı Ölümü", *Yeni Mektep*, nr.13, (1328), ss.413-414.

Yeniçerilerin cephane olayından sonra onun ölüsünü bularak günlerce İstanbul'da dolaştırmalarını ve sonunda parçalayıp Yedikule'nin uzağındaki bir kuyuya atmalarını alçaklık olarak niteleyen Sabri Cemil, 1911 yılında Ayasofya'nın karşısında bulunan Zeynep Sultan Camii avlusunda yapılmış olan türbeye gömülmesiyle noktalanın Alemdar'ın hazin sonunu, *Taşınır bir tabut hürmetle yine / Kalabalık omuzların üstünden / Alemdar'ın kemikleridir giden / Ey fedakar büyük insan, alemdar / Sırf seni buldu bugün ne gam var? mısraları ile ifade etmiştir.*

Sabri Cemil Bey, hürriyet konusunu işlediği şiirlerinden birisi de II. Meşrutiyetin ilanı üzerinde yazılmıştır. Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe girmesi, sonrasında Osmanlı Devlet'inin bütün halkları için adalet istediği, hâkim gücün sınırlandırılması değil, aradaki güçlerin ortadan kaldırılması amacıyla ilan edilen II. Meşrutiyet'in ilanı Sabri Cemil Bey'de sevinç uyandırmış olmalı ki şair *On Temmuz* isimli şiiri kaleme almıştır:

...

Hükmederdi paşalar,

Esir idi ağalar

Sürülürdü babalar

On temmuzda canlandık,

Müsavati kazandık!

Yaşa, yaşa, on temmuz!

Seni bayram tanırız,

Şimdi hep bir, hep hürüz

Arslan gibi davrandık,

İnsanlığı kazandık!¹⁰⁶

¹⁰⁶ Bk. Sabri Cemil, "On Temmuz", *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.42-43.

mısraları Sabri Cemil'in geleceği karşı duymaya başladığı ümit ve iyimserlik ile uzun yıllar hasret duyulan mesut günlerin habercisidir.

Sabri Cemil, II. Meşrutiyetin ilanından sonra, seçimler yapıp Osmanlı Mebusan Meclisinin İstanbul'da toplanmasından duyduğu sevinci *Millet Meclisi* başlıklı şiirinde aşağıdaki mısralarla ifade etmiştir:

Ey kardeşler, sevinelim, keder bugün haramdır

Evet çünkü açılıyor büyük millet meclisi

İstanbul'da toplanmıştır vekillerin hepsi

Çoktan beri özlenilen gün bu şanlı bayramdır.

O mecliste, ah bilseniz, neler neler olacak

Bu milletin her bir işi görülecek orada.

Hazinemiz düzelecek, para ile dolacak.

Selam olsun, selam olsun sana millet meclisi!

Doğruluktan hiç ayrılma, hizmetinle nam kazan.

Yardımcındır Osmanlılar, kılavuzun yaradan

Bu milletin namususun ey vatanın bekçisi¹⁰⁷!

Sabri Cemil Bey tarafından zamanına göre sade bir Türkçe ile yazılan yukarıdaki şiir, söyleyiş bakımından basit fakat güzeldir. Şekil estetiği ve sanat güzelliği taşımamakla beraber, halk diliyle yazılmış olması bakımından Türk toplumunun her bireyinin anlayabileceği niteliktedir.

Sabri Cemil Bey, manzumelerinde genellikle “*aile, yurt, ulus, doğa, yaşam sevgisi, manevi değerler, erdem, cesaret, kahramanlık, gelenek ve göreneklere bağlılık*” gibi temaların üzerinde durmuştur. Sabri Cemil Bey, bu temalarla sınırlı kalmamış, hürriyet fikriyle örtüşen cumhuriyet rejiminin önemini açıklamak, bunun genç kuşaklara aktarılmasını sağlamak, çocuklara demokratik toplum yaşamıyla ilgili birtakım ilkeleri benimsetmek

¹⁰⁷ Bk. Sabri Cemil, “*Millet Meclisi*” *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, 1917, ss.51-52.

amacıyla zengin bir dünya görüşünü benimsemiştir. Aşağıya alınan *Cumhuriyet* başlıklı şiir bu düşüncenin güzel örneklerinden biridir:

Cumhuriyet, Cumhuriyet!

Seninle can buldu millet

Dilimizden düşmez adın;

Ne sıcaktır ya kanadın!

Kanadının altında biz

Yaşamağa andiçmişiz!

Ne sevimli bir perisin,

Bahtiyarlık önderisin!

Yüreklerde yaşayacak

Senin yüce sevgin ancak.

Şerefine işte bugün

Yapıyoruz bayram düşün.

Cumhuriyet,varol,yaşa!

Yurdu şenlet baştan başa!¹⁰⁸

Toparlamak gerekirse, Sabri Cemil, dönemin başka şairlerinde pek fazla rastlanmayan konularda şiirler yazmıştır. Bu konulardan birisi de hürriyet fikridir. Şair, Türk demokrasi tarihinin gelişim sürecinde önemli evreleri bazı şiirlerinde ele almıştır. Sened-i İttifak, II. Meşrutiyet'in İlânı, Osmanlı Mebusan Meclisinin açılması ve nihayet 1923'te Cumhuriyetin ilanı gibi önemli tarihi olaylar Sabri Cemil'in şiirlerine konu olmuştur. Sabri Cemil Bey, söz konusu şiirleriyle okurlarına hürriyet, cumhuriyet, meclis vb. kavramları aşlamış, bu kavramların anlamlarının okurlarının dünyasında yer etmesini sağlamıştır. Sabri Cemil Bey

¹⁰⁸ Bk. Sabri Cemil, "Cumhuriyetimiz" *Civiltular*, s.56.

tarafından yazılmış olan bu şiirler, Türk edebiyatında maalesef gereken değeri görememiş ancak Makedonya Türk edebiyatı tarihi açısından büyük önem taşıyan manzumeler olarak kabul edilmiştir.

3.1.1.8. Devlet Yöneticileri

Şairi, yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal olaylarından bağımsız düşünmek zordur. İlk çağlardan günümüze değin şair, içinde yaşadığı toplumun acılarını, savaşlarını, afetlerini, üzüntülerini, sorunlarını vb. yazın ve sanatına taşıyarak ele almıştır. Öyle ki cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte varlığını sürdüren ve Mustafa Kemal'in vefatına kadar uzanan yazın dönemine Mehmet Kaplan tarafından "Atatürk Devri Türk Edebiyatı" adı verilmiştir. Meşrutiyet döneminin idealist eğitimci ve şairi Sabri Cemil Bey, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Mustafa Kemal Atatürk ile onun silah arkadaşı İsmet İnönü'den şiirlerinde övgüyle bahsetmiştir. Sabri Cemil Bey'in Kastamonu'da öğretmen olarak görev yaptığı yıllarda Mustafa Kemal ile yaşamış olduğu güzel bir anıdan daha önceki bölümlerde bahsedilmişti. Sabri Cemil Bey, bu şiirleriyle Divan edebiyatındaki methiye geleneğini sürdürmüş, söz konusu şiirlerinde Atatürk'e olan bağlılığını dile getirmiştir.

Şairimize göre Mustafa Kemal, Türk milleti için mucizeler yaratmıştır. Vatanın üstünde kara bulutlar dolaşırken, milletin feryadı ve gözyaşları Allah'a ulaşmıştır. Sabri Cemil Bey, şiirlerini Mustafa Kemal'in gözüne girmek için değil, ona gerçekten inandığı için yazmıştır. Sabri Cemil Bey'in Mustafa Kemal'in kahramanlığını ve dillere destan olan liderlik vasfını ele aldığı şiiri aşağıya alınmıştır:

Türkiye kandan olmuştu al al,

Düşmanlar yurdu etmişti işgal;

Seni beklerdi matemli hilal...

Mustafa Kemal, Mustafa Kemal!

O hain saray rahat uyurken

Azmin, imanın coştı içinden;

Düşmanı sensin denize dökən,

Mustafa Kemal, Mustafa Kemal!

Sen layık oldun altın heykele;

Hizmetin geçti hep dilden dile;

Adını tarih yazdı şerefle,

Mustafa Kemal, Mustafa Kemal¹⁰⁹!

Heykel, Türk milletinin göstermiş olduğu başarıların bir sembolüdür. Heykeller, dimdik duruşları ile Türk'ü betimler. Mustafa Kemal, ulusun gücünü arkasına alarak, dimdik durmuş ve şanlı tarihe adını yazdırmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ne yönetim anlayışı ve fikirleri bağlamında yön veren değerli devlet adamı İsmet İnönü, Sabri Cemil Bey'in övgüyle bahsettiği bir diğer isimdir. Sabri Cemil Bey'in İnönü'ye dair görüşlerinin yer aldığı bu manzume aşağıya alınmıştır:

İnönü derken

Hatırlarım ben:

Türke zafer, şan

Veren bir Meydan!

İnönü derken

Hatırlarım ben:

Türkü kurtaran

Sarp bir Kumandan!

İnönü derken

Hatırlarım ben:

¹⁰⁹ Bk. Sabri Cemil, "Atatürk", *Civiltular*, 1942,s.62.

Türk'e yaratan

Parlak bir Lozan!

İnönü derken

Hatırlarım ben:

Türkü okşayan

Nurlu bir Başkan¹¹⁰!

Özetle Sabri Cemil Yalkut'un tespit edebildiğimiz 133 şiiri vardır. Bu şiirlerinde şair, gündelik yaşam, vatan sevgisi ve kahramanlık, eğitim, din ve dini sevgi, aile sevgisi, tabiat, hürriyet, dönemin devlet yöneticileri gibi farklı konuları ele almıştır. Meşrutiyet'in ilan edildiği yıllarda Türk milliyetçisi bir ittihatçı, Cumhuriyet döneminde ise Cumhuriyete ve Cumhuriyetin getirdiği yeni değerlere inanmış bir vatansever aydın olan Sabri Cemil Bey'in, bilhassa toplumsal temalarda yazdığı şiirlerinin içeriğini Türkiye'nin 20. yüzyılın ilk yarısında geçirdiği değişim ve dönüşüm oluşturur. Bu kapsamda Türk insanının aile, din, Allah, peygamber, vatan gibi kavramlara yüklediği mana ve değer Sabri Cemil tarafından ele alınmış ve bu değerler şairin şiirlerinde işlenmiştir. Bununla beraber Sabri Cemil, sadece toplumsal içerikli şiirler yazmamıştır. O aynı zamanda bireysel içerikli ve bireysel duyumsamaları anlatan şiirler de kaleme almıştır. Özellikle gençlik yıllarında yazdığı bazı şiirleri, Sabri Cemil'in lirizmin sınırlarını zorlayan şiirlerdir. Bu şiirlerde şair Balkanların tabiatını, dağını, ırmağını, ovasını, havasını, suyunu etkili bir şekilde anlatma yoluna gitmiştir. Burada Sabri Cemil'in yaşadığı dönemde şiir yazmış her şairde görülmeyen bir özelliğe değinmek gerekir. Sabri Cemil, bazı şiirlerinde Osmanlı devletinin ve Türklüğün demokratikleşme macerasını yazmıştır. Bilhassa Sened-i İttifak, II. Meşrutiyet, Osmanlı Mebusan Meclisinin açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhuriyetin ilanı, hatta Cumhuriyetin kurucu kadrosu Sabri Cemil'in şiirlerine konu olmuştur. Bu bakımdan Sabri Cemil'in şiirlerinde hürriyet fikrinin ayrı bir yeri olduğunu da belirtmek gerekir. Sabri Cemil'in, Türk kültürü ve edebiyatı içindeki yerinin tam olarak tespiti için, onun şiirlerinin yanı sıra, tiyatroları, hikâyeleri, mensur şiirleri ve kültürel sahadaki diğer çalışmalarına bakmak gerekir.

¹¹⁰ Bk. Sabri Cemil, "İnönü", *Civiltular*, 1942, s.63.

3.2. Diğer Eserleri

3.2.1. Tiyatroları

Milletler kültürlerini aktarmak, anlatmak ve devam ettirmek, toplumun içinde yaşadığı sosyal ve psikolojik sorunları yansıtmak ve bireyin sosyokültürel ihtiyaçlarına cevap vermek için sanatın pek çok yönünü ve dalını kullanmıştır. Bunlardan birisi de hiç şüphesiz tiyatrodur. Tiyatro, diğer sanat dallarından farklı olarak ifade tarzı bakımından çift kanatlı bir yapı arz etmektedir. Bunun sebebi de hem yazılı olarak sunulması ve edebi bir tür olarak kullanılması, hem de sahnelenerek görsel sanatın bir türü olarak kullanılmasıdır. Bundan dolayı tiyatro, edebi türler içerisinde *icra usulü* bakımından işlevselliği bulunan bir türdür ve edebiyat tarihimizdeki örnekleri incelenmeye yahut değerlendirilmeye değerdir¹¹¹.

Sabri Cemil'in yaşadığı ve eserlerini verdiği dönem Türkiye'de tiyatronun gelişimini devam ettirdiği ve Anadolu'da yaygınlaşmaya başladığı bir dönemdir. Başlangıç'ta İstanbul, İzmir, Selanik gibi Osmanlı Devleti'nin çok kültürlü, çok sesli şehirlerinde gelişen tiyatro, 1900'lü yılların başlarından itibaren İmparatorluğun başka şehirlerinde de gelişme imkânı bulmuştur. Nitekim Balıkesir de tiyatronun gelişim süreci bu döneme, yani II. Meşrutiyetin ilânı yıllarına rastlar. İşte Sabri Cemil'in tiyatrodaki rolü tam bu yıllarda karşımıza çıkar.

Sabri Cemil Bey, tiyatro eserlerini Balıkesir'de maarif müdürü olarak görev yaparken neşretme imkânı bulmuştur. Bu bağlamda Sabri Cemil Bey'in tiyatro eserlerine geçmeden önce modern anlamda tiyatronun gelişim seyrine kısaca bakmakta yarar vardır. Prof. Dr. İnci Enginün'in belirttiğine göre, "*Batılı anlamda tiyatro denemeleri 19. yüzyılın ortalarından itibaren başlar. Tiyatro binalarının yapılması, yabancı dilde oynanan oyunlar, Güllü Agop'un Gedikpaşa'da kurduğu Türkçe oyunlar oynayan Osmanlı Tiyatrosu Türkçe oyun yazarlığını teşvik etmiştir*¹¹²."

Türkiye'de modern anlamda tiyatronun ve buna bağlı olarak tiyatro edebiyatının başladığı on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, özellikle II. Abdülhamit döneminde Balıkesir'deki tiyatro faaliyetleri genellikle dışarıdan gelen yerli kumpanyalar vasıtası ile

¹¹¹ Bk. Hikmet Altunçizme, **İkinci Meşrutiyet Devrinde Tiyatro**, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2015, s.1.

¹¹² Bk. Prof. Dr. İnci Enginün, "*Tanzimattan Cumhuriyete Yeni Türk Edebiyatı (1839-1923)*", Dergâh Yayınları, 2009, İstanbul, s.644.

yürütülmüştür¹¹³. Mustafa Özsarı'nın belirttiğine göre, "1886 yılının Ramazan ayında *Agâh Efendi tiyatrosunun Balıkesir'e geldiği ve bir ay boyunca şehirde gösteri yaptığı, ayrıca Haziran 1886'da başka bir tiyatro ve cambaz grubunun şehre geldiği ve oyunların sergilendiği bilinmektedir. Sadece bu iki gösteri bile tiyatro sahnesi ve tiyatro seyircisi bakımından Balıkesir'in belirgin bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir*¹¹⁴." Bununla beraber 19. yüzyılın ikinci yarısında Balıkesir'de bir tiyatro binasının olduğuna ve yerli tiyatro gruplarının faaliyette bulunup bulunmadığına dair devrin kaynaklarında herhangi bir kayıt yoktur. Dolayısıyla yukarıda belirtilen gösterilerin düzenli bir tiyatro sahnesinde değil, derme çatma salonlarla gerçekleşmiş olduğunu tahmin ediyoruz. Bu bakımdan Balıkesir'de modern anlamda sahneleme, oyunculuk, seyirci ve bir tiyatro edebiyatının oluşumu II. Meşrutiyet ile birlikte başlamıştır denilebilir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Balıkesir'deki tiyatro faaliyetlerinde dikkat çekici bir canlanma görülmüştür. Balıkesir'de yerli teşebbüslerin ortaya çıkmasında modern usuller ile eğitim veren okulların önemli bir payı vardır. Sabri Cemil Bey'in dönemin Balıkesir Maarif Müdürü olarak bu teşebbüslerin artmasında payı büyüktür.

Sabri Cemil Bey'in tespit ettiğimiz 2 tiyatro eseri vardır. Sabri Cemil Bey tarafından yazılan ilk piyes *Bomba Tepesi* adlı oyundur. Yazar, şehrin maarif müdürü olarak, bir yandan Balıkesir'deki okulların tiyatro grubu kurmasını teşvik etmiş, öte yandan tiyatro metin yazarlığı yapmak suretiyle bu sanatın Balıkesir'de yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Sabri Cemil Bey, tarafından yazılan *Bomba Tepesi* adlı oyunu II. Meşrutiyetin ilânının yıl dönümüne denk gelen 10 Temmuz 1331/23 Temmuz 1915'te, kalabalık bir seyirci kitlesi önünde başarıyla temsil etmiştir¹¹⁵. Karesi gazetesinde 21 Temmuz 1331/3 Ağustos 1915'te çıkan geniş kapsamlı bir yazıda temsilde rol alan isimler ve bu isimlerin oynadıkları roller ve oyuncuların performanslarına dair ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Aşağıda, temsilde rol alan isimler ve bu isimlerin oynadıkları roller gösterilmiştir¹¹⁶.

¹¹³Bk. Prof. Dr. Mustafa Özsarı, **19.Yüzyılın İkinci Yarısında Balıkesir'in Sosyal ve Kültürel Durumuna Genel Bir Bakış**, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C.XIII, nr.1, İzmir, 2007, s.195.

¹¹⁴ Bk. Mustafa Özsarı, **II. Meşrutiyet'in İlanından İşgal Dönemine Kadar Balıkesir'de Tiyatro (1908-1920)**, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.16-17, 2009, ss. 217-232.

¹¹⁵ Bk. Mustafa Özsarı, **Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Döneminin Modernist Bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**, *Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı* (11-14 Mayıs 2017, Bosna-Hersek/Zenica, Sarayevo), ss.486-500.

¹¹⁶ Bk. "Hacı İlbeyi Talebesi-Müsamere", *Karesi*, nr.15-67, 21 Ramazan 1331/21 Temmuz 1331.

Piyesteki Roller

Yüzbaşı
Necati Onbaşı
Şakir
Mustafa
Muhsin Çavuş
Fahrettin
Haydar
Osman
Bir Asker
Bir Asker
Bir Asker
Bir Asker

Oyuncular

Mehmet Efendi
Sabri Efendi
Ekrem Efendi
Daniş Efendi
Osman Sabri Efendi
Cevdet Efendi
Haydar Efendi
Hüsamettin Efendi
Mehmet Efendi
Nefi Efendi
Faik Efendi
Hüseyin Efendi

Sabri Cemil Bey tarafından yazılan *Bomba Tepesi* başlıklı piyesin konusu Çanakkale muharebesinde Türk askerinin göstermiş olduğu kahramanlıklardır. Piyenin önemli gördüğümüz bir bölümü aşağıya alınmıştır:

...

Yüzbaşı — Oraya (Bomba Tepesi) derler. Orada top güllesi, mitralyöz ateşi, bomba zehri eksik değildir.

Necati — Değil bunlar, gökten ateş yağsa, taş düşse yerimizden kımıldamayacağız.

Haydar — Biz ölmeye gidiyoruz Yüzbaşım.

Yüzbaşı — Evet biliniz ki siz şehitlikle nişanlandınız. Belki pek az müddet bu dünyanın misafiri bulunuyorsunuz. Lakin oradaki mertlik toprağına gömülürseniz din ve vatana karşı vazifenizi görmüş olursunuz. O vakit bomba tepesi, cesaret tepesi, vatan tepesi, şehadet tepesi, dirilik tepesi olacaktır.

Yüzbaşı — İmanın, aşkın sana böyle şanlı bir ölüm nasip etti. Ey koca asker! Bugün seni şu al bayrak içinde kara topraklar üzerinde bırakmıyoruz, fakat milletin kalbine gömüyoruz. Ey tepe! Koynuna böyle vatanperver arslanları almakla iftihar et! Sana artık (Bomba Tepesi) demeyeceğim; şan ve şeref tepesi namını vereceğim.

Şakir— Yaşasın Osmanlılık, yaşasın vatan!..

Yüzbaşı— Düşmanı kovalamak için ileri arş¹¹⁷!

Sabri Cemil Bey, okulların tiyatro grubu kurmasına destek vermiştir. Aynı zamanda tiyatro metin yazarlığı da yapan Sabri Cemil Bey, bu çalışmalarıyla Balıkesir’de tiyatronun yaygınlaşmasını sağlamıştır. Sabri Cemil Bey’in tespit ettiğimiz ikinci piyesi *Kafkasya Yolunda* adlı tiyatrosudur. Sabri Cemil Bey tarafından yazılan söz konusu piyes, Ağustos 1331’de Mektebi Sultani’de Tiyatro Topluluğu sanatçıları tarafından temsil edilmiştir¹¹⁸. Söz konusu piyesin konusu askerimizin Kafkasya Cephesindeki kahramanlıklarıdır. Piyenin önemli gördüğümüz bir bölümü aşağıya alınmıştır:

“Nihat Bey — Ne söylüyorsunuz arkadaş? Etrafınıza bir göz gezdiriniz: Şu mütemeddin Avrupa’da zahire ambarlardan ziyâde mühimmat depoları dolu!

Muharrem Efendi— Evet, görüyorum: Felsefe ve ziraat mekteplerinin çalışması tersanelerin ve silah fabrikalarının gayreti yanında pek sönüktür. Benim ruhum buna ağlıyor.

Bahri Bey— Beşeriyet bunu istiyor.

Nihat Bey— Beşeriyetin hayvaniyetten kurtulduğu var mı ki¹¹⁹”

Sabri Cemil Bey, yazmış olduğu bu iki tiyatro ile halkın bedii zevk ihtiyacı karşılamaya çalışmıştır. Bu durum, Sabri Cemil Bey’in II. Meşrutiyet Döneminde Balıkesir’de tiyatrodaki Dr. Özsarı’nın ifadesiyle “*tebellür etmiş*” bir isim olarak öne çıktığını göstermektedir.

¹¹⁷Bk. Sabri Cemil, “Bomba Tepesi”, *Karesi*, nr. 15-67, 21 Ramazan 1333/21 Temmuz 1331.

¹¹⁸Bk. “*Müsamere*” *Karesi*, nr.19-71, 19 Şevval 1333/18 Ağustos 1331.

¹¹⁹ Bk. “*Müsamere*” *Karesi*, nr.19-71, 19 Şevval 1333/18 Ağustos 1331.

Sabri Cemil Bey'in biri *Bomba Tepesi* diğer *Kafkasya Yolunda* adlı iki oyunu Anadolu'nun geleneksel Müslüman Türk nüfusunun yaşadığı tipik bir orta düzey şehir olan Balıkesir'de temsil edilmiştir. Tiyatro gibi Müslüman nüfusun o zamanlar pek de rağbet etmediği bir sanatın Balıkesir'de tutulması ve yaygınlaşmasında Sabri Cemil'in önemli rolü olmuştur. Sabri Cemil Bey'in oyunları aynı zamanda Balıkesir'in o dönemde tek süreli yayını olan *Karesi* gazetesinde tefrika olarak neşredilmiştir. Her iki piyes de Osmanlı-Türk askerinin kahramanlığı, vatan sevgisi ve Turancılık ülküsü üzerine yazılmış metinlerdir¹²⁰. Bu durum Sabri Cemil'in Türk milliyetçiliği ve Türkçülük ideolojisine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2.2. Hikâye

Sabri Cemil Bey tarafından yazılmış ilk eser "*Muallimler Hep Garazkâr*" başlıklı hikâyedir¹²¹. Bu hikâye Üsküp'te çıkan *Yıldız* gazetesinde yayımlanmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, *Muallimler Hep Garazkâr*, aynı zamanda Sabri Cemil imzasıyla yayımlanmış hikâye türünde tek eserdir. Yazar, hikâyesini Piriştine'de iken (1908) kaleme almıştır. Metinde tembel bir öğrenci olan Macit, öğretmenlerinin kendisini sürekli azarladığından, onunla ilgilenmediğinden şikâyet etmektedir. Macit'in öğretmenlerine yönelik şikâyetlerinde annesi de inanmış ve öğretmenlerin hep garazkâr olduğunu sık sık ifade etmiştir. Oğlu Macit'in haklı olduğuna dair hiç şüpheye düşmeyen anne, her fırsatta öğretmenleri suçlamakta ve oğlunun haklılığına inanmaktadır.

Hikâyede görüldüğü gibi, Sabri Cemil Bey, sağlıklı bir birey yetiştirmede ailenin rolünü özellikle vurgulamıştır. Fakat Hamdi Hasan'ın belirttiğine göre, "*Şair, didaktik görüşlerini edebiyat aracılığı ile her zaman sonuna kadar gerçekleştirememiştir*¹²²." Öyle ki Sabri Cemil Bey'in eserlerinde çocuğun karşılaştığı kişiler anne, baba, kardeş, arkadaş ve okuldaki öğretmenler ile sınırlı kalmıştır.

¹²⁰ Bk. Prof. Dr. Mustafa Özseri, **Üsküp'ten Karesi'ye Meşrutiyet Döneminin Modernist Bir Muallim ve Muharrir: Sabri Cemil Bey**, *Geçmişten Günümüze-Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı* (11-14 Mayıs 2017, Bosna-Hersek/Zenica. Sarayevu, 2017: CPU Printing Company, ss. 486-500.

¹²¹ Bk. Sabri Cemil, "*Muallimler Hep Garazkâr*", *Yıldız*, nr.28.(1324), ss.107-109.

¹²² Bk. Ord.Prof.Dr.Hamdi Hasan, **Makedonya Çocuk Edebiyatının İlk Eseri**, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2010, ss.117-123.

3.2.3. Mensur Şiirleri

Sabri Cemil, mensur şiir tarzında da eserler yazmıştır. Onun tespit ettiğimiz yazılarından 5'i mensur şiirler başlığı altında değerlendirilmiştir. Mensur şiir türü başlığında ele aldığımız yazılar, şairin ya kendi hayatı ya da aile hayatı ile ilgili bilgilere yer verdiği eserleridir. Sabri Cemil Bey'in yaşadığı olumsuz bir olay, oğlunun yaptığı bir hata, çocukları ile alakalı birtakım gözlemler yazarın söz konusu olay ile ilgili bir yazı kaleme alması için sebep olmuştur. Sabri Cemil Bey'in mensur şiirlerine geçmeden önce bu tür hakkında kısa bilgi vermekte yarar vardır:

Mensur şiir, edebî bir tür olarak Fransız edebiyatında XIX. yüzyılın ortalarına doğru ortaya çıkmış, yüzyılın ikinci yarısında yine aynı edebiyat dünyasında yaygınlık kazanmıştır¹²³. Fransız edebiyatında güçlü kalemlerin elinde temsil imkânı bulan mensur şiir, daha sonra diğer Batı edebiyatlarında çeşitli sanatkarların eser verdiği bir tür olmuştur. Türk edebiyatına XIX. yüzyılda başta Fransız edebiyatı olmak üzere, Batı edebiyatlarından yapılan tercüme yoluyla yenileşmenin ikinci nesli ile *Ara Nesil* döneminde giren mensur şiir, edebî dönemler içerisinde çeşitli kelime ve kelime gruplarıyla anılmış, Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet dönemlerinde ilgiyle karşılanmış, gittikçe çok sayıda yazarın tecrübe ettiği edebî türlerden biri olmuştur¹²⁴.

Sabri Cemil Bey'in mensur şiirleri, çağdaşları gibi sanatkarane bir üslup ile kaleme alınmamıştır. İdealist öğretmenimiz, mensur şiirlerinde didaktik bir amaç gütmüş, eserlerini ilkokul çağındaki çocukların anlayıp ders alacakları biçimde yazmıştır. Örneğin Sabri Cemil Bey, kızı Nezahat Hanım'ın ağzından yazmış olduğunu düşündüğümüz bir mensur şiirde minik Nezahat'ın saçları ile oynanmasından duyduğu rahatsızlığını şu satırlarda ifade etmiştir:

“Çiçeklerin sevimli renkleri var; kelebeklerin süslü kanatları var; kuşların nazik tüyleri var; kuzuların yumuşak yünleri var. Benim de bunların hepsinden kıymetli: Altın gibi sarı, ipek gibi yumuşak, ay gibi parlak saçlarım var! Annem bana nasıl da saçlarımı öyle severim. Allah bile bu güzel saçları sevmiş; en yüksek yerde: Başımın üzerinde bir taç gibi

¹²³ Bk. Cafer Gariper, *Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü*, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.4, S.7, 2006, s.361.

¹²⁴ Bk. agm., s.361.

yatarmış! İyi ama küçük kardeşim Nüzhet bana kızdığı vakit canım kadar sevdiğim şu ince lepiska saçlarımı tutup çekmese¹²⁵!... ”

Yukarıdaki pasajda yer alan ifadelere genel olarak baktığımızda Sabri Cemil Bey’in çocukları arasında yaşanan bir durumu gözlemleyerek bu olayı didaktik bir amaçla kaleme alması onu hem iyi bir gözlemci hem de iyi bir eğitimci olduğunu ispatlar niteliktedir.

Vücudumuzun bir uzvu olan ayaklarımız, Sabri Cemil Bey tarafından “*doğru yoldan ayrılmamak*” olarak tasavvur edilmiştir. Sabri Cemil Bey’in 1911 yılında yayınladığı eserde yer alan o mensur şiir aşağıya alınmıştır:

“Mini mini ayaklar, her zaman itaatli, küçük ayaklar olunuz. İlk çağırışta çarçabuk yetişiniz. Anne yanında mini mini dolaşınız. Faideli şeyler için koşmaya her zaman hazır bulununuz.Siz kızgınlıktan tepelenmeyi öğrenmeyiniz. Küçük yaramaz ayakların yaptığı gürültü ne kadar çirkindir!Hele, oh, hele mini mini sevimli ayaklar, haktan hiç ayrılmayınız, doğru yoldan sapmayınız. Zira insana gönül hoşluğu, göz tokluğu veren bu yoldur.”

Anladınız mı mini mini ayaklar¹²⁶ ?”

Günümüzde bile “Söz gümüşse, sükût altındır”, “İki dinle, bir söyle”, “Söz büyüğün, su küçüğün” gibi vecizelerle büyütülen ve konuşması değil susması öğütlenen çocuklara Sabri Cemil Bey, çağdaşlarından farklı olarak konuşmayı öğütlemiş ve bunu “*Sus Bağırma*” başlıklı mensur şiiri ile anlatmıştır:

“Sus, Bağırma!

Evet, ağzımı azıcık açtım mı, oynamaya koşmaya başladım mı? Şu sözler kulağında yıldırım gibi patlar: Sus, bağırma! Kardeşim uyuyor, bey babam okuyor diye ben hep susmalı! Hiç bağırmamalı imişim. Büyükannem, büyükbabam hep böyle istiyorlar. Bu hiç kâbil midir? Niçin kuşlara da kelebeklere de kuzulara da sus, bağırma demiyorlar. Ben bülbül değil miyim? Ben de onlar gibi şakır şakır ötmek isterim. Ben kelebek değil miyim? Ben de onlar gibi kanatlar atıp uçmak isterim. Ben kuzu değil miyim? Ben de onlar gibi sıçramak, oynamak isterim.

İnsaf ediniz: Bütün şu istediklerimde haklı değil miyim¹²⁷ ?”

¹²⁵ Bk. Sabri Cemil, “Saçlarım”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.47.

¹²⁶ Bk. Sabri Cemil, “Mini Mini Ayaklar”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.9.

Usul erkân bilmeyen küçük Necdet'in bir misafirlikte yaptığını Sabri Cemil Bey, arsızlık olarak değerlendirmiş ve bu olayı mizahi bir üslup ile kaleme almıştır:

“Küçük Necdet annesiyle gezmeye gitmişti. Biraz sonra annesine süslü bir fincan içinde kahve getirdiler. Fincandan ince dumanlar yükseliyordu. Necdet annesine yanaştı. Evde olsa idi korkardı ama misafirlikte bir şey diyemez ki... Kahveye imrenmişti. Annesine “Bana da biraz ver” dedi. Annesi yan yan baktı. O aldırmadı. Yine istedi. Annesi fincanı çocuğun ağzına yanaştırdı; “al!” dedi. Necdet sevinçle dudaklarını o yaldızlı fincana dokundurdu. Birdenbire geri çekti. Ağzına ateş döküldü zannetti. Artık sessizce ağlıyordu. Arsızlığının cezasını bulmuştu. Şimdi annesinin elinde fincan gördü mü iki adım geri çekilir¹²⁸!...”

Yukarıda görüldüğü gibi Sabri Cemil Bey, az da olsa mensur şiir yazmıştır. Bu yazılar, Sabri Cemil'in mensur şiir türünü de denediğini fakat bu tür denemelerinin epeyce az olduğunu göstermektedir. İyi eğitimci ve vatansever olan Sabri Cemil, mensur şiir tarzını da diğer türlerde yazdığı eserlerde olduğu gibi yine pedagojik amaçlı kullanmıştır. Sabri Cemil, ne de olsa bir öğretmendir.

3.2.4. Dil ve Edebiyat

Sabri Cemil'in dil ve edebiyata dair altı tane makalesi vardır. Bu makalelerinde yazar, meşrutiyet döneminin dil ve edebiyat ile ilgili problemlerini ele almıştır. Sabri Bey, bilhassa Balkan dönemi yıllarında, başka bir ifadeyle, Üsküp İdadisinde çalışırken yaptığı çalışmalarda genellikle milli edebiyat hareketinin dil ve edebiyata dair düşüncelerini benimsemiştir.

Bilindiği gibi İslamiyet'e geçişten sonra Türk dili Arapça ve Farsçanın etkisi altında kalmıştır. Uzun süre belirgin bir sorun teşkil etmeyen bu durum Türkçülük düşüncesinin dile dair getirdiği yeni yaklaşımlar ile birlikte zaman içerisinde anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Arapça ve Farsça sözcük, tamlama ve terkiplerin gramer özelliklerinin de etkisiyle birbiriyle çatışması sadece halkı değil aynı zamanda eğitim gören kesimi dahi olumsuz yönde etkileyerek dilin anlaşılabilirliğini zorlaştırmıştır.

¹²⁷ Bk. Sabri Cemil, “Sus Bağırma”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.19.

¹²⁸ Bk. Sabri Cemil, “Necdet'in Başına Gelen”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.39

Sabri Cemil Bey'in *Yıldız* gazetesinde yayımlanan "*Lisanımız Sadeleşmelidir*" başlıklı yazısı mühimdir¹²⁹. Sabri Cemil söz konusu makalesinde havasın dilini avamın anlaması gerektiği kanaatindedir.

"Gazetelerde bir müddetten beri ehemmiyetli bir mübâhase başladı: lisan-ı tahrîrimiz hâl-i şa'ş'a'adâr-ı hâzırını mı muhafaza etmeli? Yoksa sadeleştirilmeli mi? Bir kısmı diyor ki: lisanımız hadd-i tekâmülünü bulmuştur; bu kadar nezâhib ve kabiliyet kesb eden bir lisanı bırakıp da avamın seviye-i irfanına tenezzül etmek Osmanlı edebiyatı için bir intihar demektir. Muhâlifin cevap veriyor: hayır, diyor, ancak birkaç bin bâlâ endişân için otuz milyon nüfusun hakk-ı idraklerini pây ü mâl etmek ne hikmeten ne de siyaseten şayan-ı kabul olamaz. Bu bir tenezzül olsa da zull değildir. Muhafazakârân tenvîr-i efkâr ve tehzîb-i ahlak için lisan-ı avamın intişârına mümâna'at etmek istemiyor, fakat lisan-ı edebîyi kat'iyen kurban edemiyor. O halde bakılırsa mesele tasfiye-i lisan değil, tevhîd-i lisan üzerine deveran ediyor. Herkesin anlayabileceği bir surette yazılmış: işte hakikat-i mesele bundan ibaret. Bu bahsi fasl etmek pek de müşkil değildir. Çünkü makbûl ve ma'kûl olan hatt-ı hareket muhalefet değil, ittihatır. İttihâdın kuvvet, hem de pek ahenkdâr ve me'nûs bir kuvvet yaptığını hep biliyoruz. O halde muhtelif iddia edilen şu iki lisanı birleştirmenin çaresine bakalım, ya lisan-ı edeb ahali diline râm olsun veyahut lisân-ı avâm öteki peri-i edebe müsahhar kalsın. Birinde letafet var ise ötekinde de kesret vardır. Acaba hangi taraf taraf-ı ihrâz-ı galebe edebilecektir¹³⁰?"

Sabri Cemil Bey'in dilin sadeleşmesi hususunda yukarıdaki pasajda yer alan görüşlerine genel olarak bakıldığında, Sabri Cemil Bey'in avamın konuştuğu dil ile havasın kullandığı dilin birbirine yakın olması gerektiği görüşünü savunduğu anlaşılır¹³¹.

Sabri Cemil Bey dilin tasfiyesini değil, birleştirilmesini öne süren orijinal bir görüş ortaya atmıştır. O, aydınların dil hususunda ittihattan yana olmaları gerektiği kanaatindedir. Çünkü dilin gerek avâma gerekse havâsa yönelik olsun ikisinin de kendilerine özgü zenginlikler vardır. Önemli olan bu zenginlikleri bir araya getirebilmektir. Mustafa Özsarı'nın belirttiğine göre, "*Sabri Cemil, edebî dil ile günlük konuşma dilinin, nasıl mümkün olacaksa, birleştirilmesini önermiştir. Fakat Sabri Cemil Bey'in lisanı, lisan-ı edebî ve lisan-ı avam diye*

¹²⁹ Bk. Sabri Cemil, *Lisanımız Sadeleşmelidir*, *Yıldız*, nr.29(1324), ss.114-15.

¹³⁰ Bk. Sabri Cemil, agm., ss.114-15.

¹³¹ Bk. Sabri Cemil, agm. ss.114-15.

ayırıldığı bir dönemde, Avrupa'da yapısal dilbilim tartışmaları başlamış, İsviçreli Dilbilimci Ferdinand de Saussure aynı yıllarda dile dair daha önce eşi benzeri görülmemiş düşünceler ortaya atmıştır. Hemen ardından Roman Jakobson, Petry Bogatriev gibi Rus dil alimleri lisanı, lisan-ı edebî ve lisan-ı avam olarak değil, lisan-ı edebî ve lisan-ı fennî, günümüz diliyle, edebî dil ve bilim dili olmak üzere ikiye ayıracak düşüncelerin temelini atmışlardır. Sabri Cemil Bey, ne yazık ki bu tartışmalardan habersizdir ve dili yüksek zümre dili ve halk dili olarak ayırma yoluna gitmiştir¹³².” Prof. Özşarı, Sabri Cemil’in yaşadığı dönemde çağdaş dünyada gelişen dil ile ilgili tartışmalardan habersiz olduğu kanaatindedir.

Sabri Cemil Bey, dilin sadeleşmesini bir memleket meselesi olarak görmekte ve dildeki sadeleşmeyi değerlendirirken, “Türkiye’yi gözünde ve kalbinde büyüterek çocuğa vatan muhabbetini, vazife aşkını, fedakârlık hissini telkin eylemektir¹³³.” demektedir.

Modernist yazar ve eğitimci Sabri Cemil Bey, 27 Mayıs 1329/9 Haziran 1913’te *Tanin* gazetesinde kaleme aldığı *Harften Evvel Lisan* başlıklı yazısında bu sorunların odak noktasını bulmuştur. Sabri Cemil Bey, Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa’nın izinden giderek eski-yeni tartışmasında «yeni»yi savunmuştur. Sabri Cemil Bey’in söz konusu yazısının önemli gördüğümüz bir bölümü aşağıya alınmıştır.

“...Arabî ve Farsî terkiplerden, cem’lerden artık kurtulmalıyız. Milletın fikrini bağlayan bu kör düğümler şimdiden çözülmelidir. Her gün kolaylıkla açıklığa, sadeliğe doğru atacağımız adımlar gönlümüze sevinç vermeli ve bizi ileriye götürmelidir. O halde gaye olan “lisânın” ıslahı vasıta olan “harfler”in ıslâhından evvel kâbil iken neden bu yolda ihmâl edelim?”¹³⁴

Sabri Cemil Bey’in yukarıdaki pasajda yer alan görüşleri Ömer Seyfettin’in 1911 yılında kaleme aldığı *Yeni Lisan* başlıklı yazısı ile benzer bir içeriğe sahiptir.

¹³²Bk. Mustafa Özşarı, **Üsküp’ten Karesi’ye: Meşrutiyet Döneminin Modernist bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**, *Balkanlarda Türkçe’nin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı*, ss.486-500.

¹³³ Bk. Sabri Cemil, **Lisanımız Sadeleşmelidir**, *Yıldız*, nr.29(1324), ss.114-115

¹³⁴ Bk. Sabri Cemil, **Harften Evvel Lisan**, *Tanin*, ss.3-4.

Sabri Cemil Bey'in bir diğ er yazısı, 1911'de *Yeni Mektep*'te çıkan «*Harflerimizi İltibastan Kurtarmalıyız*» başlıklı yazısıdır.¹³⁵ Sabri Cemil Bey'in önemli gö rdüğ ümüz söz konusu yazısının bir bölümü aşağıya alınmıştır:

«Elifba hakkında dersler hazırlamak için düşünmeye başladığım zaman ne yorucu, neacı dakikalar geçirdim. Mektebe aylarca, senelerce giden çocuklarımızın ileriye doğru biradım atamamalarına başlıca sebep harflerimiz olduğunu biliyordum; Fakat bu harflerin minimini gözler önüne yığ dığı karışıklığı, zorluğu bu defa yakından gö rdüm.» sözleri ile harflerin karışıklığ a yol açtığını dile getirir ve şöyle devam eder: «Muallimler, bil-hassa elifba muallimleri denilebilir ki bizde en ağır, en üzücü bir sanat ile uğraşıyorlar. Bakınız niçin!Çocuk ilk derse başlarken (ء) harfini mesela “el” kelimesindeki gibi (ء) diyebiliyor.Sonra “darı” kelimesini okumak için (ء)e başka bir seda vermek lazım geldiğini görüyor.Çocuğun gözünde evvelce bir görünen bir işaret şimdi ikileşiyor. Yalnız bununla kalsa yine iyi; Zira “iki, üç, on, uzun, öğren” kelimelerinde elif harfi büsbütün başka sedalar veriyor. Çocuk (ء)kendinden sonra gelen sâitin harekesine tabidir) kaidesini nerden bilsin, nasıl anlasın, nasıl hatırlasın. Demek bir elif yedi türlü okunuyor. Çocuk şaşırmasın da ne olur?»«Hecelemek bir köprüdür ki orada boş zaman geçirmeden kıraat meydanına geçilmelidir¹³⁶.»

Sabri Cemil Bey, yukarıdaki pasajda yer alan görüşleri ile harflerin doğru telaffuzuna dikkat çekmiştir. Sabri Cemil Bey'in dil hususunda ele aldığı konuları şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- 1.Harflerimiz ıslah ve ta'dil edilmelidir.
- 2.Mevcut harflerle kolay yazılıp öğrenilmesi neredeyse mümkün değildir.
- 3.Mesele harf değil, bilhassa kelimelerdir. Harfler kolay okunup yazılır bir duruma getirilmiş olsa bile manası anlaşılmadığı sürece okur yazarlığı arttırmak kolay değildir.
4. Sözcükler ve anlamları dimağa getirmeye alıştığımız bir surette söylenmelidir¹³⁷.

21.yüzyılda başka bir dil öğrenmenin bireye kazandırdığı nitelikler göz önüne alınıp ve bireyin üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde ekseriyetle küçük yaşta dil öğrenmenin

¹³⁵ Bk. Sabri Cemil, *Harflerimizi İltibastan Kurtarmalıyız*, *Yeni Mektep*, nr.8(1911), ss.225-228

¹³⁶ Bk. Sabri Cemil, agm. ss.225-228.

¹³⁷ Bk. Sabri Cemil, *Harften Evvel Lisan,Tanin*, ss.3-4.

faydalarına dair konferanslar gerçekleştirildiği göz önüne alınırsa, Sabri Cemil Bey'in üzerinde durduğu karışıklığın ya da zorluğun nedeninin eğitimcilerin akademik yetersizlerinden de kaynaklandığı da düşünmek mümkündür. Muallimleri bir toplumun geleceği olarak gören, eğitimin ve öğretmenin toplum için ekmek ve su kadar büyük bir ihtiyaç olduğunu dile getiren Sabri Cemil Bey'e göre, dilin asıl vazifesi, Türkiye'yi gözünde ve kalbinde büyüterek çocuğa vatan muhabbetini, vazife aşkını, fedakârlık hissini telkin eylemektir.

3.2.5. Eğitim

Sabri Cemil Yalkut, her şeyden önce bir eğitimcidir. Edebî veya gayri edebî yazdığı bütün yazı ve şiirlerinde onun bu özelliğini görmek mümkündür. İyi bir öğretmen, iyi bir araştırmacı, iyi bir okuyucu olan Sabri Cemil'in aynı zamanda bildiklerini aktarmak için makale, tercüme veya telif kitap vb. hacimde bilimsel yazılar yazdığı bilinmektedir. Bunların en tanınmış *Amelî Fenn-i Tedris* başlıklı kitabıdır. Bu kitap 1908'de Üsküp'te Kosova Matbaasında basılmıştır. 261 sayfa tutarındaki *Amelî Fenn-i Tedris*, Sabri Cemil'in basılmış en hacimli kitabıdır.

Sabri Cemil Bey, *Amelî Fenn-i Tedris* başlıklı eserinde eğitimin önemine dikkat çekerek, öğretmenleri can suyuna benzetmiş ve genç muallimlere şu ifadelerle seslenmiştir: *“Genç muallimler! Muhterem ve mazlum milletimiz hüner ve marifete çok susamıştır. Onu kandırarak, ona hayat verecek sizsiniz. Muazzam devletimize Avrupalılar daha düne kadar “Hasta adam” nazarıyla bakıyorlardı. Ameliyat-ı evveliyeye-i cerrâhiyesi icra edilmiş olan bu bu marîzi tedavi edecek sizin elleriniz, sizin dilleriniz, sizin dimağlarınızdır. Bugün şu elleri, şu dilleri, şu dimağları mahâret-i hakîkiye kesb etmiş, mükemmel terbiye görmüş, hakkıyla inkişâf eylemiş görmek isteriz¹³⁸.”*

Sabri Cemil Bey, başarılı bir eğitimci ve idarecidir. Sabri Cemil Bey'in ideali güçlü kişilikli, erdemli, zeki ve donanımlı bireylerden oluşan bir toplum oluşturmaktır. Yazar, idarecilik görevini yürütürken sadece matematik ve dil derslerine önem vermemiştir. Sabri Cemil Bey, eğitimin sadece dersliklerde sürdürülmesine karşı çıkmış, derslerin biçimsel

¹³⁸ Bk. Sabri Cemil, *“Amelî Fenn-i Tedris”*, Kosova Matbaası, Üsküp 1908, s. 2.

olarak mektep harici mekânlarda işlenebileceğini ifade etmiştir. Sabri Cemil Bey, “*Gezinti Dersleri*” başlıklı yazısında konuyla ilgili şu görüşlere yer vermiştir:

“... O halde programda görülen derslerin birçoğu gerçek ve amelî bir surette okunsun diye bazen sınıflardan çıkmak ve ayda iki defa bir “gezinti dersi” yapmak iktiza eder. Dikkat ediliyor mu? “Gezinti” denilmiyor çünkü maksat boşu boşuna gezmek, bir hava alıp gönül eğlendirmekten ibaret değildir¹³⁹.”

Sabri Cemil Bey’in eğitim görüşleri, eğitim sistemimize canlılık ve hassasiyet getirmiştir. Onun eğitim sistemi hakkındaki görüşleri hala geçerliliğini korumaktadır.

Sabri Cemil Bey, “*Mesleğimiz*” başlıklı yazısına “*Bilenler ile bilmeyenler bir olur mu?*” ayet-i kerimesi ile başlamıştır. Söz konusu makalede yer alan şu ifadeler dikkat çekicidir:

“*Milletin ekmekten sonra birinci ihtiyacı olan terbiyeyi çocuklarımıza işte bu suretle vermeliyiz. İleride balmumu gibi şekilden şekle girmemeleri için onları bugün dikkat etmeye ve düşünmeye alıştırmalıyız. Çocukta fikir var, irade var, kabiliyet var. Yanlış bir usul, bunların hepsini köreltir*¹⁴⁰.”

Sabri Cemil Bey’e göre aile ve okul eğitimin en önemli uygulayıcılarıdır. Yazar, 1911’de yayınlanan “*Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*” başlıklı eserin ön sözünde çocuğun eğitiminde aileye düşen görevi şu sözlerle anlatmıştır:

“*Üç beş yaşındaki çocuğa ana baba ne öğretmelidir mi diyeceksiniz? Yakından başlayarak uzağa gitmek suretiyle birçok şeyler öğretebilir. Göz önündeki bütün eşya ilk bilgiler için en münasip mevzular değil midir? Bununla beraber çocukları bilimli ve düşünceli yapacak daha bir vasıta var: Onlara mini mini manzumeler belletmek! Ana diliyle açık yazılmış manzumeler böyle küçükleri ne kadar teshir ediyor! Küçüğün yanında ufak bir manzume okuyunuz. Çocuk ola onun ahengine bayılıyor; birkaç defa işitmekle kendi de onu tekrara başlıyor. Sonra eğer o nazım pek sade ise anlıyor ve anladığını gösterir bir surette gülere, severek okuyor. Ya bu manzumeler bir ahlak dersi veriyorsa yahut faydalı bir bilgi*

¹³⁹ Bk. Sabri Cemil, *Gezinti Dersleri*, *Yeni Mektep*, nr.5, (1327), ss.129-131.

¹⁴⁰ Bk. Sabri Cemil, *Mesleğimiz*, *Yeni Mektep*, Nisan 1911 [1327], no.1, s.1.

öğretiyorsa... İşte çocuk-haberi olmayarak, sıkılmayarak-onu ve kıymetli bir dersi almış oldu¹⁴¹.”

Sabri Cemil Bey’in yukarıdaki pasajda yer alan görüşleri, eğitimde aile ve öğretmene düşen vazifeyi açık şekilde ifade etmesi bakımından dikkat çekidir. Eğer aile ve öğretmen kendisinden beklenen görevi yerine getirmezse çocuk, “Benim ismim Ahmet’tir” cümlesini dahi doğru söyleyip yazamaz. Çünkü artık çocuk, bir papağana dönmüştür. Sadece kendisine söyleneni ezberleme gayesi güden çocuk, böyle bir soru karşısında alılaşır. Bu bağlamda çocuğun sağlam bir yolda yürümesi için eğitim şarttır. Kısaca Sabri Cemil, beşerî çalışmaların bütün yollarında pervasızca yürüyecek akıllı, ahlaklı ve erdemli bireyler yetiştirmeyi; eğitim sistemimizin yönünü tayin etmeyi bir amaç edinmiştir.

Sabri Cemil’e göre, “Çocuğa verilecek malûmat başa takılacak elmas, göğse konacak çiçek gibi değil, ele alınacak fener, göze yerleştirilecek hurde-bîn(mikroskop) gibi olmalıdır. Hissiyatımız bizi her şeyden evvel tezyinata sevk eder¹⁴²!” Okullardaki olumsuz şartlara da bir yazısında dikkati çeken Sabri Cemil, “Öyle mekteplerimiz vardır ki orada çocukların gramofon makinesinden farkı yoktur. Onlar bırakıldığı yerde kalır, kurulduğu zaman harekete gelir, daha evvelce söylenmiş olanşeyleri aynen tekrar eder. Garibi şurası ki çok defa ağızlarının söylediğini elleri tatbik edemez.”¹⁴³ cümleleriyle, okullarımızda verilen yanlış eğitim anlayışlarını vurgular.

Sabri Cemil Bey, eğitimin toplumun sosyal, idari, ekonomik hayatındaki değişime yönelik katkısını belirtmiştir. Sabri Cemil’e göre, “Geriliğimizin, felâketlerimizin başlıca sebebi kafalarımızın ömrün nihâyetine kadar yine tabiiliğimizi muhafaza etmesi, dimağlarımızda bir başkalık hâsıl olmamasıdır. Bir el, bir göz, bir ayak ki böyle fitratını değiştirmemiş bir kafaya bağlıdır. Ondan iyi bir iş elbette beklenemez. Başta yapılacak inkılâbın en kolay ve te’sirli vâsıtası okuma yazmadır. Okuyan, yazan bir adam yalnız karşısındakilerle düşünerek görüşmez, kendisinden evvel yaşamış ve uzakta yaşamakta bulunan insanların halini, yaşayışını, düşüncelerini, nasihatlerini görür ve anlar. Bu gibi bir adamın fena âdetlerden uzaklaşması, hakikate kanaat ve meyl göstermesi, ilerlemeyi sevmesi

¹⁴¹ Bk, Sabri Cemil, “Birkaç Söz”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.1

¹⁴² Bk. Sabri Cemil, **Amelî Olalım**, *Yeni Mektep*, 1911, nr. 3, ss. 65-70.

¹⁴³ Bk. Sabri Cemil, agm., s.65.

artık kolaylaşmış demektir. O halde okuyup yazmadan mahrum bulunan ahâlimizde bu meziyeti hâsıl etmeye çalışmalıyız¹⁴⁴.”

Sabri Cemil Bey, öğrencilerin derslerde yaşadığı güçlüklerle özgün çözümler getirmek, onların hayata ilişkin gayelerine göre materyaller kullanmak, öğrenciyi önemseyişimizi göstermek gerektiğini ifade eder. Sabri Cemil Bey’e göre kendi için bir şeyler yapıldığını hisseden öğrenci eğitimin de tek taraflı bir kavram olmadığını farkına varır.

Sabri Cemil Bey, dönemde yaşadıklarını ve gözlemlerini kelimelerle tasavvur eden bir ressam gibidir. Köy okullarında yaşanan aksaklıkları ve öğretmenlerin zorluklarını *Köy Mektepleri, Köy Muallimleri* başlıklı geniş kapsamlı yazısında anlatmıştır¹⁴⁵.

Tüm bunların yanı sıra halk arasında şehirli ve köylü kavramlarının ortaya çıkması neticesinde iletişim alanında kopuklukların görülmesi sosyolojik bir olgudur. Cemil Bey, muallimden tam anlamıyla verim alabilmek için, muallimin çalışma şartlarının, maddi ve manevi anlamda düzeltilmesi gerektiği görüşündedir. Özellikle köy mekteplerinde muallimlerin görevlerinin oldukça ağır olduğunu, ayda 150–200 kuruşa geçinmek zorunda bırakıldıklarını ve bu rakamlarla köyde muallimlik yapmanın çok zor olduğunu düşünen Sabri Cemil, çare olarak muallimlerin maaşlarının artırılmasını ve 4 yıl köyde çalışanların şehirlere tayin edilmesini istemektedir. Sabri Cemil Bey’e göre gelişmiş ülkelerdeki öğretmenlerin böyle bir sıkıntısı yoktur¹⁴⁶.

Eğitim bir dildir. Bu dili öğretecek olan da öğretmendir. Sabri Cemil Bey, öğretmenin kişisel nitelikleri, meslekî yeterlikleri, eğitim seviyesi, yetiştiği sosyal çevre, deneyimleri, fikrî yapısı, vs. doğrudan veya dolaylı olarak eğitim-öğretim ortamına yansımaktadır. Dolayısıyla öğretmenin kişilik birikimi öğrenciler üzerinde olumlu veya olumsuz anlamda etkileyici potansiyele sahiptir. Öğrencilerin derse yönelik tutumu, sınıf içi davranışları, kendilerine ve arkadaşlarına yaklaşımları, ruhsal ve manevi gelişimleri öğretmenden olumlu yönde etkilenerek gelişme kaydedebileceği gibi olumsuz yönde etkilenerek zarar görebilecektir.

¹⁴⁴ Bk. Sabri Cemil, agm., s.65.

¹⁴⁵ Bk. Sabri Cemil, **Köy Mektepleri Köy Muallimleri**, *Yeni Mektep*, 1911, nr.7, ss.193-96.

¹⁴⁶ Bk. Sabri Cemil, **Ameli Olalım**, *Yeni Mektep*, nr.3, ss.65-70.

3.2.6. Din

Sabri Cemil Yalkut, 1900'lü yılların başlarında, daha doğrusu gençlik döneminde birbirinden oldukça farklı sahalarda çalışmalar yapmış, eserler yayımlamıştır. Sabri Cemil'in eser neşrettiği alanlardan birisi de dindir. Onun konusu din olan *Tanrı Elçisi Hazret-i Muhammed'in Şemal-i Şerifleri* başlıklı bir kitabı vardır. Sabri Cemil Bey, eseri yeni neslin faydalanması düşüncesiyle 1952'de İstanbul'da yeni harfli olarak bastırmıştır. Söz konusu kitabında yazar, peygamberimizin yüceliğini şu ifadelerle anlatmıştır:

“Dünyanın kuruluşundan beri yetişmiş birtakım büyük insanlar vardır ki bunlar yalnız fertler üzerinde değil, cemiyetlerde de geniş te'sirler yapmışlardır. Cihanda nam bırakmış filozoflar, san'atkarlar, mucitler çoktur; fakat bunların hiçbiri ahır zaman Peygamberi kadar yüce bir mevki kazanmış değildir¹⁴⁷.”

Din, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan bir duygudur. İnsanlar çeşitli tabiat olayları karşısında güçsüzlüklerini görünce insandan daha güçlü olan, yoktan var eden, çeşitli nimetler veren, cezalandıran, ödüllendiren bir varlığa inanmak ve ona sığınmak ihtiyacı hissetmişlerdir¹⁴⁸. Bu inanç, din ve Tanrı inancıdır. Din, insanların günlük hayatlarını şekillendirip bir düzene koyduğundan, toplumların kültürlerinde de önemli bir faktördür.

Türklerin bin yıldan beri *“ruhlarına sindirdikleri, mimarilerinde, şiirlerinde, musikilerinde ilham kaynağı haline getirdikleri¹⁴⁹”* İslamiyet'i Sabri Cemil Bey de eserlerinde bir değer hükmü olarak ele almıştır. Eserin ön sözünde yer alan *“Din kardeşlerimize manevi bir hizmet yapmakla kalben bir huzur duyarak Hakka'a şükrederim.¹⁵⁰”* cümlesi Sabri Cemil Bey'in söz konusu eseri yazma amacını ifade etmektedir.

Sabri Cemil Bey'in *Tanrı Elçisi Hazret-i Muhammed'in Şemal-i Şerifleri* başlıklı eseri, peygamber efendimiz Hz.Muhammed'in *soyu ve adları, şekil ve şemali, giyim kuşamı, mührü ve silahları, oturuşu, yiyip içmesi, koku ve hacamat, yatması, namaz kılması, oruç*

¹⁴⁷ Bk. Sabri Cemil, *“Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri”*, Bozkurt Kitabevi, İstanbul 1952, s.4.

¹⁴⁸ Bk. Mustafa Özsarı, *“Mehmet Emin Yurdakul(Şiir Anlayışı ve Şiirlerinde Milli Değerler”*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1996, ss.145-46.

¹⁴⁹ Bk. Mehmet Kaplan, *“Türk Milletinin Kültürel Değerleri”*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, s.65.

tutması, Kur'an okuması, konuşması, şiirle münasebeti, gülüp şakalaşması, hastalığı ve ölümü olmak üzere 15 bölümden oluşmaktadır. Söz konusu eserin son bölümde Sabri Cemil Bey "Efendimize" başlıklı bir şiir kaleme almış, bu manzumeye 1911 senesinde yayınladığı "Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler" başlıklı eserinde yer vermiştir.

Özetlersek Sabri Cemil Bey, *Tanrı Elçisi Hazret-i Muhammed'in Şemal-i Şerifleri* başlıklı eseriyle Müslümanlığın kurucusu olan Hz.Muhammed'i sadece sözleriyle değil aynı zamanda yaptıkları ve şemaliyle yakından tanımanın önemini ifade etmiştir. Sabri Cemil Bey, Peygamber Efendimizi yakından tanımanın onun yüce şahsiyetine olduğu kadar kurduğu mukaddes şeriatine karşı hayranlık ve bağlılık duygularını kuvvetlendirmek istemiştir.

3.2.7. Çeviri Eserleri

19. yüzyılın sonlarına doğru Fransız felsefesinin disiplinlerarası yansımaları edebiyatımızda görülmeye başlamıştır. Örneğin Durkheim sosyoloji ile ilgilenerek Ziya Gökalp'i, Bergson ise Fransız felsefesine farklı bir bakış açısı getirerek Mustafa Şekip Tunç'u etkilemiştir. Bu dönemde yapılan çevirileri, Batı'ya ait bazı yeni edebî türleri tanımak ve tanıtmak amacıyla yapılandırılmeler olarak değerlendirmek mümkündür. Erken dönem çevirileri diye adlandırılacak bu eserler, tam bir çeviri olmasalar dahi, yüzünü yeniye dönmüş olan Türk edebiyatının, Batı'yla tanışmasında üstlendikleri rol sebebiyle bile, oldukça değerlidirler.

Türk edebiyatında 1860'tan itibaren başlayan modernleşme ve batılılaşma sürecinde, Avrupa edebiyatıyla kültür iletişimi hızlanmıştır. *Dönemin ünlü yazar ve şairleri aynı zamanda birer gazeteci de olduklarından (Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi) Türk edebiyatına getirmek istedikleri Batılı tarzı ve yeni edebi türleri gazetelerde tanıtmaya ve anlatmaya başlamışlardır*¹⁵¹.

Sabri Cemil Bey, Fransızcadan Türkçeye tercüme yapımıştır. Bu tercüme Sabri Cemil Bey'in şiirinin kaynaklarını göstermesi bakımından belirli bir değer ifade ettiği gibi aynı zamanda onun çok yönlü bir kültür adamı olduğunu da göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu yüzden araştırmamızın bu bölümünde, Sabri Cemil Bey'in Fransız

¹⁵¹ Bk. F.Özlem Bay, "Fransız Edebiyatından Yapılan İlk Edebi Çeviriler Üzerine Analitik Bir Uygulama (1860-1900)", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 2013, s.1.

edebiyatından yaptığı tercüme faaliyetlerine değinilecek, bu tercümelerde Sabri Cemil Bey'in nasıl bir metot takip ettiği kısaca ele alınacaktır.

Sabri Cemil Bey tercümelerini *Yıldız* gazetesinde yayımlamıştır. Onun Fransızcadan Türkçeye yapılan tercüme çalışmaları içerisinde tespit ettiğimiz ilk metni *Bilgencilik* başlıklı bir mektuptur. Bu mektup, *Yıldız* gazetesinde 1324/1908'de yayımlanmıştır. Mektup, bir annenin oğluna verdiği dini ve didaktik bir nasihat örneğidir. Metnin bir bölümü aşağıya alınmıştır:

“Bir validenin oğlu üzerinde olan hakk hakimiyeti ne kadar ise ben de o derecede münhakimane sana üç şeyi tavsiye edeceğim, şu vesayaya imtisal ettiğin taktirde dünyada namusperverane yaşayacağından şüphe etme: evvela, her şeyden akdem, gönlünde muhabbetullah, kalbinde muhafetullah olsun ki ala kadri'l-istita'a arz-ı ubudiyet etmeye muvaffak olasın. Zira bizi ketm-i ademden ravza-i vücuda çıkararak, mabe'l-hayat olan a'diyeyi ihsan eyleyen ancak Allah Zülcelal yine onun lütuf ve inayeti olmasaydı biz şu dünyada hiçbir eser vücuda getirmezdik¹⁵².”

Yukarda görüldüğü gibi, mektupta, namuslu yaşamanın ancak Allah sevgisi ve Allah korkusu ile kaim olacağını ifade edilmektedir.

Sabri Cemil Bey'in, Victor Hugo'dan tercüme ettiği “*Çocuk Rü-Nümun Olurken*” başlıklı yazıda ise çocuğun dünyaya gelişiyle yaşanan mutluluk anlatılmış; çocuğun dünyaya gelişiyle birlikte en üzgün, en kederli ve karışık yüzlerin bile neşeyle dolup taşıtığını belirtilmiştir¹⁵³.

Sabri Cemil Bey'in *Yıldız*'da tespit ettiğimiz bir diğer tercümesi “*Yüz Sene Sonra*” başlıklı metindir. Nutuk türünün bir örneği sayılabilecek metinde yer alan şu ifadeler dikkat çekicidir:

“Hükümetler arasındaki hudutlar kalkmış, gümrükler kaldırılmış, akvam beyinde hased kalmamış, cenk yok, kan dökmek yok. Bütün insanlar saadet-i umumiye içinde kardeş olmuş. Herkes yekdiğerini seviyor. Bütün yürekler, canlı bir his şefkatle çarpıyor; bütün fikirler, keskin bir kuvve-i metanetle yaşıyor¹⁵⁴.”

¹⁵² Bk. Sabri Cemil Bey, **Bilgencilik**, *Yıldız*, S.29, 1324/1908, s.2.

¹⁵³ Bk. Sabri Cemil Bey, **Çocuk Rü-Nümun Olurken**, *Yıldız*, S.47, 1324/1908, ss.184-85.

¹⁵⁴ Bk. Sabri Cemil Bey, **Yüz Sene Sonra**, *Yıldız*, S.48, ss.188-89.

Özetlersek, Sabri Cemil Bey'in tercüme eserleri onun çok yönlü ve yeniliğe açık bir isim olduğunun ispatı niteliğindedir. Öyle ki Sabri Cemil Bey, çeşitli temalarda çeviriler yapmıştır. Sabri Cemil Bey'in çevirilerinin ortak noktası ise hepsinin didaktik bir amaçla kaleme alınmış olmasıdır.

Üsküplü üç şair ve fikir adamı Yahya Kemal, Necmettin Halil ve Sabri Cemil'i, Tanpınar'ın ifadesiyle “*asrın kapısında doğanlar*¹⁵⁵” olarak isimlendirirsek yanılmış olmayız. Osmanlı'nın yıkılışına tanıklık ederek, ıstırapı yaşayan bu üç şair de gençlik yıllarında savaşlarla mücadele ederek, yaşadıkları yenilgi ardından umutsuzluğa düşmüş, kelimelerin ifade gücüne sığınarak, acılarını anlatmaya çalışmışlardır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanı, Osmanlı Devleti'nin tahakkümü altında tuttuğu Balkanlar'a vedası anlamına gelir. Bu dönemi daha iyi anlayabilmemiz için dönemin gazete ve dergileri bize oldukça yardımcı olur. Dönemin basın yayın faaliyetleri incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin yaşadığı büyük kaybı önleme mücadelesinin başında öğretmenlerin geldiği görülür. Bir yandan gazetede yayımlanan yazılarıyla kendini ifade eden öğretmen, okulda öğrencisini, sokaklarda halkını aydınlatmak için de gayret göstermiştir. Bu öğretmenlerden biri de şüphesiz Sabri Cemil Bey'dir.

Cemil Bey eğitimci, muharrir, şair ve idareci yönünü aynı potada eriterek vatanı için mücadele eden mümtaz şahsiyetlerden biridir. Özellikle çocuklar için kaleme aldığı şiirleri ile Balkanlardaki çocuk edebiyatının öncüsü sayılmaktadır. Eğer bugün Balkanlar'da Türk edebiyatından söz edebiliyorsak bunda Sabri Cemil gibi öğretmenlerin payı oldukça fazladır.

¹⁵⁵ Bk. Prof.Dr.İnci Enginün, “*Tanzimattan Cumhuriyete Yeni Türk Edebiyatı (1839-1923)*”, Dergâh Yayınları 2009, s.631.

4. SONUÇ

Sabri Cemil Bey, şiir, mensur şiir, hikâye, tiyatro gibi edebî eserlerinin yanında eğitim ve pedagoji içerikli eserler vermiş meşrutiyet döneminin modernist bir muallim ve muharriridir. 1882'de Piriştine'de doğan Sabri Cemil Bey, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlamıştır. 1903 yılında İstanbul Darülfünun edebiyat fakültesinden mezun olmuştur. Sabri Cemil Bey'in, 1903 yılında Darülfünun'dan mezun olduktan sonra ilk resmi görevi İstanbul Mercan İdadisiKâtipliği olmuştur. Piriştine'ye döndükten sonra Mahzade Hanım ile evlenen Sabri Cemil Bey'in bu evlilikten 7 çocuğu dünyaya gelmiştir. Daha sonra Üsküp İdadisi Fransızca ve edebiyat muallimliğine tayin olunan şair, 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edilince, önce Üsküp İlk Öğretmen Okulu'nda, sonra Üsküp Yeni Öğretmen Okulu'nda müdür olarak görev yapmıştır. Sabri Cemil'in Üsküp'teki idarecilik görevi, Balkan Harbi'nde Üsküp'ün elimizden çıkmasına kadar devam etmiştir.

Balkan Harbi sebebiyle Üsküp'ten ayrılmak zorunda kalan Sabri Cemil Bey, İstanbul'a gelmiş ve Eğitim Bakanlığı'na başvurarak yeni görev talep etmiştir. Başvurusu yanıtızsız kalmayan bu idealist öğretmen, Eğitim Bakanlığı tarafından 1913 yılında Şam Lisesi Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir.

Sabri Cemil Bey, iki yıl Şam'da kaldıktan sonra, 1915 senesinde Karesi Maarif Müdürlüğü'ne terfian tayin olmuştur. Yazar, Karesi Vilâyetinin merkezi olan Balıkesir'e ailesiyle birlikte yerleşmiştir. Balıkesir'de fazla kalamayan Sabri Cemil Bey, 1916'da İzmit'e Vilâyet Maarif Müdürü olarak tayin olmuştur. İzmit'te bir yıl boyunca maarif müdürü olarak görev yapan Sabri Cemil Bey'in 1918 yılında yeni görev yeri Eskişehir olmuştur.

Yunan işgalinin başlamasıyla Niğde'ye tayin olan Sabri Cemil Bey, böylece Orta Anadolu'ya, milli mücadelenin merkezine doğru yola çıkmıştır. Sabri Cemil Bey, Niğde'de 7 ay süreyle görev yapmış ve 20 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Müdürlüğü'nde göreve başlamıştır.

Sabri Cemil Bey, bir süre Ankara'daki görevini sürdürmüş, daha sonra kendi isteğiyle Kastamonu'ya öğretmen olarak tayin olmuştur.

1948 senesinde emekli olan Sabri Cemil Bey, Beyazıt Genel Kütüphanesi, eski eserler kısmında, daha sonra Süleymaniye ve Üsküdar Kütüphanelerinde gönüllü olarak çalışmış,

aynı zamanda 1950-51 yılları arasında Edebiyat Fakültesi'nde okutman olarak görev yapmıştır.

Maddi şartların zorluğu neticesinde çok yorulan ve üzülen Sabri Cemil Yalkut, rahatsızlanmış, kendisine mide kanseri teşhisi konmuştur. Prof. Kazım İsmail Gürkan'ın yapmış olduğu ameliyattan sonra, bir daha iyileşemeyen Sabri Cemil Yalkut, 31 Aralık 1957'de 75 yaşındayken vefat etmiştir. Sabri Cemil, Edirnekapı Şehitliğine defnedilmiştir.

Sabri Cemil Bey'in Üsküp'te iki tane Türkçe süreli yayının neşrinde ve içeriğinin oluşmasında katkısı vardır. Bunlar *Yıldız* gazetesiyle *Yeni Mektep* dergisidir. Sabri Cemil Bey, ilk şiirlerinin çoğunu *Yıldız Gazetesi*'nde yayımlamıştır. Sabri Cemil Bey'in tespit ettiğimiz yayımlanmış ilk yazısı, 1908 yılında *Yıldız*'ın 27. sayısında çıkan “*Muallimler Hep Garazkâr*” başlıklı bir öyküdür. Bu öykü yayımlandığında Sabri Cemil 27 yaşındadır. Sabri Cemil Bey'in aynı yıl söz konusu gazetede *Medfun Teraneler*, *Şiir-i Ser-a-ser*, *Çocuk* başlıklı şiirleri ile *Lisanımız Sadeleşmelidir*, *Edebiyatta Terakki*, *Zavallı Maarif Zavallı Muallimler ve Yüz Sene Sonra* başlıklı makaleleri çıkmıştır. Bu eserleri *Köylüler* başlıklı bir mensur şiir ile *Bilgencilik*, *Milan Zındığı*, *Bir Çocuğa ve Çocuk Rû-nümûn Olurken* isimli Fransızcadan çeviri metinler izlemiştir. Sabri Cemil Bey'in daha sonra *Yeni Mektep*, *Karesi*, *Yeni Fikir*, *Tedrisat-ı İbtidaiye* gibi süreli yayınlarda şiirleri ve yazıları yayımlanmıştır. Bu dergi ve gazetelerde çıkan şiir ve yazıları Sabri Cemil Bey'in yazı hayatını oluşturmaktadır.

Sabri Cemil Bey'in edebî eserlerinin büyük bir bölümünü şiirleri oluşturur. Toplam 133 şiirini tespit ettiğimiz yazarın şiirlerini; gündelik yaşam, vatan sevgisi ve kahramanlık, eğitim, aile sevgisi, din ve din sevgisi, tabiat, hürriyet fikri ve devlet yöneticilerini ele alan şiirleri olmak üzere sekiz grupta inceledik.

Meşrutiyet'in ilan edildiği yıllarda Türk milliyetçisi bir ittihatçı, Cumhuriyet döneminde ise Cumhuriyete ve Cumhuriyetin getirdiği yeni değerlere inanmış bir vatansever aydın olan Sabri Cemil Bey'in bilhassa toplumsal temalarda yazdığı şiirlerinin içeriğini Türkiye'nin 20. yüzyılın ilk yarısında geçirdiği değişim ve dönüşüm oluşturur. Bu kapsamda Türk insanının aile, din, Allah, peygamber, vatan gibi kavramlara yüklediği mana ve değer Sabri Cemil tarafından ele alınmış ve bu değerler şairin şiirlerinde işlenmiştir. Bununla beraber Sabri Cemil, sadece toplumsal içerikli şiirler yazmamıştır. O aynı zamanda bireysel içerikli ve bireysel duyumsamaları anlatan şiirler de kaleme almıştır. Özellikle gençlik yıllarında yazdığı bazı şiirleri, Sabri Cemil'in lirizmin sınırlarını zorlayan şiirlerdir. Bu

şairlerde şair Balkanların tabiatını, dağı, ırmağını, ovasını, havasını, suyunu etkili bir şekilde anlatma yoluna gitmiştir. Burada Sabri Cemil'in yaşadığı dönemde şiir yazmış her şairde görülmeyen bir özelliğe değinmek gerekir. Sabri Cemil, bazı şiirlerinde Osmanlı devletinin ve Türklüğün demokratikleşme macerasını yazmıştır. Bilhassa Sened-i İttifak, II. Meşrutiyet, Osmanlı Mebusan Meclisinin açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhuriyetin ilanı, hatta Cumhuriyetin kurucu kadrosu Sabri Cemil'in şiirlerine konu olmuştur. Bu bakımdan Sabri Cemil'in şiirlerin hürriyet fikrinin ayrı bir yeri olduğunu da belirtmek gerekir.

Sabri Cemil'in edebî eserleri sadece şiirlerinden ibaret değildir. O, hikâye, mensur şiir, tiyatro ve çeviri yazılar da kaleme almıştır. Sabri Cemil Bey'in eserleri genellikle çocuklara yönelik olup, eğitim ve pedagoji içerikli metinlerden oluşmaktadır. Sabri Cemil'in yazıları, yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili ipuçları vermektedir.

Sabri Cemil'in yaşadığı ve eserlerini verdiği dönem Türkiye'de tiyatronun gelişimini devam ettirdiği ve Anadolu'da yaygınlaşmaya başladığı bir dönemdir. Başlangıç'ta İstanbul, İzmir, Selanik gibi Osmanlı Devleti'nin çok kültürlü, çok sesli şehirlerinde gelişen tiyatro, 1900'lü yılların başlarından itibaren İmparatorluğun başka şehirlerinde de gelişme imkânı bulmuştur. Nitekim Balıkesir'de tiyatronun gelişim süreci bu döneme, yani II. Meşrutiyetin ilanı yıllarına rastlar. İşte Sabri Cemil'in tiyatrodaki rolü tam bu yıllarda karşımıza çıkar. Sabri Cemil Bey, okulların tiyatro grubu kurmasını teşvik etmiş, öte yandan tiyatro metin yazarlığı yapmak suretiyle bu sanatın Balıkesir'de yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

Sabri Cemil Bey, Meşrutiyet dönemi şairidir. Şair, geleneğe sahip çıkmış ancak yeniliklere kapılarını sonuna kadar açmıştır. Sabri Cemil Bey, ilk yazılarını Arapça ve Farsça'nın etkisiyle ağır bir üslupla kaleme almıştır. Ancak şair, etkinlik gösterdiği dönemde dilde ve edebiyatta sadeleşme hareketine kayıtsız kalmamış, olgunluk dönemi yazılarında eserlerinde sade bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Sabri Bey, bilhassa Balkan dönemi yıllarında, başka bir ifadeyle, Üsküp İdadisinde çalışırken yaptığı çalışmalarda genellikle milli edebiyat hareketinin dil ve edebiyata dair düşüncelerini benimsemiştir.

Sabri Cemil Bey, Fransızcadan Türkçeye tercüme de yapmıştır. Bu tercüme Sabri Cemil Bey'in şiirinin kaynaklarını göstermesi bakımından belirli bir değer ifade ettiği gibi aynı zamanda onun çok yönlü bir kültür adamı olduğunu da göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Sabri Cemil Bey, tercümelerini *Yıldız* gazetesinde yayımlamıştır.

Sabri Cemil Yalkut, her şeyden önce bir eğitimcidir. Edebî veya gayri edebî yazdığı bütün yazı ve şiirlerinde onun bu özelliğini görmek mümkündür. İyi bir öğretmen, iyi bir araştırmacı, iyi bir okuyucu olan Sabri Cemil'in aynı zamanda bildiklerini aktarmak için makale, tercüme veya telif kitap vb. hacimde bilimsel yazılar yazdığı bilinmektedir. Bunların en tanınmış *Amelî Fenn-i Tedris* başlıklı kitabıdır. Bu kitap Sabri Cemil Bey'in basılmış ilk eseridir. Eser, 1908'de Üsküp'te Kosova Matbaasında basılmıştır. 261 sayfa tutarındaki *Amelî Fenn-i Tedris*, Sabri Cemil'in basılmış en hacimli kitabıdır.

Şairin basılmış diğer kitapları, *Küçük Tarih-i Umumi*, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, *Millet Mektepleri Kıraati*, *Millet Mektepleri Alfabeti*, *Çocuk Şiirleri Cıvıltılar*, *Okunacak Parçalar-I*, *Resimli Yeni Türkçe Gramer*, *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemâil-i Şerifleri*, *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II*, *Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri* ve *Resimli Çocuk Şiirleri* başlıklı eserlerden oluşmaktadır. Sabri Cemil Bey'e ait *Küçük Tarih-i Umumi*, *Okunacak Parçalar-I* ve *Resimli Yeni Türkçe Gramer* başlıklı eserlere araştırmalarımız neticesinde ulaşamadık.

Sabri Cemil Bey, kimi zaman memleketçilik anlayışını kimi zaman bireysel konuları şiirinde işlemiştir. Şair, öğretmen kimliğinden dolayı edebî eserlerini didaktik bir gaye ile kaleme almıştır.

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Sabri Cemil Bey hem Meşrutiyet hem de Cumhuriyet döneminde devrin önde gelen gazete ve dergilerinde yazı ve şiirlerini yayımlamaya devam etmiş, şiirlerini kitaplarda toplamış ve bunları yeniden neşretmiştir. Sabri Cemil Bey, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, yeniliklere açık ama aynı zamanda memleketini seven, halkçı bir sanatçıdır. Sabri Cemil Bey, Meşrutiyet döneminde gelişen Türk çocuk edebiyatının öncü isimleri arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, Sabri Cemil Yalkut, eğitimci, muharrir, şair ve idareci yönünü aynı potada eriterek vatanı için mücadele eden mümtaz şahsiyetlerden biridir. Özellikle çocuklar için kaleme aldığı şiirleri ile Balkanlardaki çocuk edebiyatının öncüsü sayılmaktadır. Eğer bugün Balkanlar'da Türk edebiyatından söz edebiliyorsak bunda Sabri Cemil gibi öğretmenlerin payı oldukça fazladır.

KAYNAKÇA

- ALTIN, Hamza.**II. Meşrutiyet Devri Pedagoglarından Sabri Cemil ve Amelî Fenn-i Tedris’i.** Ocak Yayınları. Sayı:24.
- ALTUNÇİZME, Hikmet. (2015). **İkinci Meşrutiyet Devrinde Tiyatro.** *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi.* Sayı:1.
- BACHELARD, Gaston. (1996). *Mekânın Poetikası.* çev.: Aykut Derman, Ankara: Kesit Yayıncılık.
- BANARLI, Nihat Sami. (1976). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- BEYDİLİ, Kemal. (2011). **Şüphe ve Vehim Kurbanı Bir Devlet Adamı: Sadullah Paşa.** Osmanlı Araştırmaları.
- BUTTANRI, Müzeyyen. (2006). **“Hürriyet” ve “Hürriyet Kurbanları” Eserleriyle İhsan Adlı Bey.** *İlmi Araştırmalar.* Sayı:21.
- ENGÜNÜN, İnci. (2009). *Tanzimattan Cumhuriyete Yeni Türk Edebiyatı (1839-1923).* İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ERKEK, Mehmet Salih. (2012). **Osmanlı Devleti’nde İlk Türkçü Eğitim Dergisi: Yeni Fikir.** *History Studies International Journal Of History.*
- GARİPER, Cafer. (2006). **Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü.** *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt:4, Sayı:7.
- GEMALMAZ, Mehmet Semih. (2005). *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş.* Legal Kitapevi.
- HASAN, Hamdi. (2010),**Makedonya Çocuk Edebiyatının İlk Eseri.** Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi. Sayı:12.
- İNALCIK, Halil. (1964). **Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-i Hümayûnu.** Türk Tarih Kurumu, *Bellekten.* Cilt:28. Sayı:112.

- İmzasız (1331),**Hacı İlbeyi Talebesi-Müsamere.Karesi.** nr.15-67. 21 Ramazan 1331/21 Temmuz 1331.
- İmzasız (1333),**Müsamere.Karesi.** nr.19-71. 19 Şevval 1333/18 Ağustos 1331.
- JUNG, Carl Gustav. (2003). *Dört Arketip*. İstanbul: Metis Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (1977). *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KAPLAN, Mehmet. (2017).*Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- LEWIS, Bernard. (2017).*Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- ÖZCAN, Recai. (2010). **Üsküp'te Yüz Yıl Sonra 'Yıldız'ı Yeniden Okumak**. *Türk Yurdu*. Sayı: 271.
- ÖZSARI, Mustafa. (1996). *Mehmet Emin Yurdakul (Şiir Anlayışı ve Şiirlerinde Milli Değerler)*.Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZSARI, Mustafa. (2007). **19.Yüzyılın İkinci Yarısında Balıkesir'in Sosyal ve Kültürel Durumuna Genel Bir Bakış**. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. Cilt: XIII. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ÖZSARI, Mustafa. (2009). **II. Meşrutiyetin İlanından İşgal Dönemine Kadar Balıkesir'de Tiyatro (1908-1920)**, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. Sayı:16-17. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ÖZSARI, Mustafa. (2017). **Üsküp'ten Karesi'ye: Meşrutiyet Döneminin Modernist bir Muallim ve Muharriri: Sabri Cemil Bey**.*Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarıdaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı*.
- Sabri Cemil. (1908). *Amel-i Fennî Tedris*. Üsküp: Kosova Matbaası.
- Sabri Cemil. (1912). *Küçük Tarih-i Umumi*, İstanbul: Matbaay-i Hayriye.
- Sabri Cemil. (1917). *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*. İstanbul: Dersaadet Matbaası.
- Sabri Cemil. (1920). *Millet Mektepleri Kıraati*. İstanbul: İkdâm Kitap Matbaası.
- Sabri Cemil. (1929). *Millet Mektepleri Alfabeti*. İstanbul: İkdâm Kitap Matbaası.

- Sabri Cemil. (1929). *Resimli Yeni Türkçe Gramer*. İstanbul: Numune Matbaası.
- Sabri Cemil. (1929). *Okunacak Parçalar-I*. İstanbul: Numune Matbaası.
- Şemsettin Sami (1989). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tevfik Fikret. *Rübâb-ı Şikeste*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya. (1965). **Millî Vatan**. *Vatan ve Kahramanlık Şiirleri Antolojisi*. hzl. H. Fethi Gözler. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- ÜNAL, Uğur-BİRBUDAK, Togay Seçkin. (2011). **Tedrisât-ı İbtidâiyye Mecmûası**. *Türk Yurdu*. Sayı: 285.
- YALKUT, Sabri Cemil. (1942). *Çocuk Şiirleri Cıvıltılar*. İstanbul: Stad Matbaası.
- YALKUT, Sabri Cemil. (1952). *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri*. İstanbul: Burhaneddin Erenler Matbaası.
- YALKUT, Sabri Cemil. (1959). *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II*. İstanbul: Rafet Zaimler Yayınevi.
- YALKUT, Sabri Cemil. (1961). *Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri*. İstanbul: İsmet Matbaası.
- YALKUT, Sabri Cemil. (1962). *Resimli Çocuk Şiirleri*. İstanbul: Rafet Zaimler Kitap Yayınevi.
- YALKUT, Sabri Cemil. (1943). **Şakip Tunçe-Üsküp'te Öğretmen**. Değirmen Aylık, Fikir San'at ve Ahlâk Dergisi. Sayı: 6.
- ZAVOTÇU, Gencay. (2012). **Mehmet Akif'in Şiirinde Hürriyet ve Vatan Kavramı**. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. Cilt:1, Sayı:1.
- ZİMA, Peter. (2015). *Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi*. çev.: Prof. Dr. Mustafa Özsarı. Hece Yayınları.

EK.1. SABRİ CEMİL'İN ESERLERİNİN KRONOLOJİK SIRASI

1.1. Basılmış Kitapları

Amel-i Fenni Tedris, Kosova Matbaası, Üsküp 1908

Küçük Tarih-i Umumi, Matbaay-i Hayriye, İstanbul 1328/1912

Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler, Dersaadet Matbaası, İstanbul 1917

Millet Mektepleri Kıraati, İkdam Kitap Matbaası, İstanbul 1920 (Derleme)

Millet Mektepleri Alfabeti, İkdam Kitap Matbaası, İstanbul 1929(Derleme)

Resimli Yeni Türkçe Gramer, Numune Matbaası, İstanbul 1929

Okunacak Parçalar-I, Numune Matbaası, İstanbul 1929

Çocuk Şiirleri Cıvıltılar, Stad Matbaası, İstanbul 1942

Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemal-i Şerifleri, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1952

Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf II, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1959

Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri, İsmet Matbaası, İstanbul 1961 (Derleme)

Resimli Çocuk Şiirleri, Rafet Zaimler Kitap Yayınevi, İstanbul 1962

1.2. Basılmış Müstakil Şiir ve Düz Yazıları

1908

“Medfun Teraneler”, *Yıldız*, nr.28(1324), ss.109-110.(şiir)

“Lisanımız Sadeleşmelidir”, *Yıldız*, nr.29(1324), ss.114-115(makale)

“Edebiyatta Terakki”, *Yıldız*, nr.30(1324), s.118. (Makale)

“Zavallı Maarif Zavallı Muallimler”, *Yıldız*, nr.31(1324), ss.122-123.(makale)

“Şiir-i Ser-a-ser”, *Yıldız*, nr.33(1324), s.130.(şiir)

“Bilgecilik Meşhur”, *Yıldız*, nr.36(1324), s.142(mektup-çeviri)

“Çocuk”, *Yıldız*, nr.38(1324), s.146. (şiir)

“Köylüler”, *Yıldız*, nr.43(1324), s.169. (mensur şiir)

“Bir Çocuğa”, *Yıldız*, nr.44(1324),s.173. (mensur şiir-çeviri)

“Çocuk Ru-nümûn Olurken”, *Yıldız*, nr.47(1324), (mensur şiir-çeviri)

“Yüz Sene Sonra”, *Yıldız*, nr. 48(1324), ss.188-189.(makale)

“Muallimler Hep Garazkâr”, *Yıldız*, nr.28.(1324), ss.107-109(öykü)

1910

“Allah”, *Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası*, nr. 7, (1326), s. 19.(şiir)

“Fıkr-i Hayat”, *Yeni Mektep*, nr.6, ss.186-188. (makale)

1911

“Vatan Fedaisi Kadın”, *Yeni Mektep*, nr.10, (1327), s.320.(şiir)

“Son Pişmanlık”, *Yeni Mektep*, nr.9, (1327), s.281.(şiir)

“Ey Muhammed”, *Yeni Mektep*, nr.8, (1327), ss.245-246. (şiir)

“Kız Mektepleri Marşı”, *Yeni Mektep*, nr.6, (1327), s.189. (şiir)

“10 Temmuz”, *Yeni Mektep*, nr.4, (1327), s.125. (şiir)

“Kumbaram”, *Yeni Mektep*, nr.3, (1327), ss.91-92. (şiir)

“Dilenci”, *Yeni Mektep*, nr.2, (1327), ss.22-23. (şiir)

“Canlı Bir İmla Dersi”, *Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası*, nr. 12, (1327), ss. 250-253.(makale)

“Türkiye Haricinde Mektepler”, *Yeni Mektep*, nr.5, (1327), ss.140-144.(makale)

“Mekteplerimizde Meskenet”, *Yeni Mektep*, nr.1, (1327), ss.11-15. (makale)

“Tabiatların Tetkik ve Islahı”, *Yeni Mektep*, nr.6, (1327), ss.161-164.(makale)

“Az ve İyi”, *Yeni Mektep*, nr.1, (1327), ss.3-4.(makale)

“Gezinti Dersleri”, *Yeni Mektep*, nr.5, (1327), ss.129-131.(makale)

“Çocukta Mesuliyet Fikri”, *Yeni Mektep*, nr.11,(1327), ss.321-324.(makale)

“Tembellik”, *Yeni Mektep*, nr.10, (1327), ss.289-294.(makale)

“Hürriyet”, *Yeni Mektep*, nr.3(1327), ss.84-87. (makale)

“Harflerimizi Nasıl Telaffuz Etmeli”, *Yeni Mektep*, nr.9, (1327), ss.257-259. (makale)

“Harflerimizi İltibastan Kurtarmalıyız”, *Yeni Mektep*, nr.8(1911), ss.225-228 (makale)

“Ameli Olalım”, *Yeni Mektep*, nr.3, (1327), ss.65-70. (makale)

“Köy Mektepleri Köy Muallimleri”, *Yeni Mektep*, nr.7, (1327), ss.193-196. (makale)

1912

“Alemdarın Şanlı Ölümü”, *Yeni Mektep*, nr.13, (1328), ss.413-414.(şiir)

“Arı ile Çocuk”, *Yeni Mektep*, nr.13, (1328), s.413.(şiir)

“Bebeğe Ders”, *Yeni Mektep*, nr.13, (1328), s.413.(şiir)

“Asker Olacaksın”, *Yeni Mektep*, nr.12, (1328), ss.383-384.(şiir)

“Bahar”, *Yeni Mektep*, nr.12, (1328),s.383.(şiir)

“Muallimlerin Atisi”, *Yeni Mektep*, nr.12, (1328), ss. 353-355.(makale)

“Dikkat Melekesi”, *Yeni Mektep*, nr.13, (1328), ss.385-391.(makale)

“Ey Muhammed”, *Yeni Mektep*, nr.8, (1328), ss.245-246.(şiir)

“Muhtasar İlm-i Ahvâl-i Ruh Dersleri ve Tedrisata Tatbiki”, *Yeni Mektep*, nr.1, (1327), ss.16-17.(makale)

1913

“Ümidi Kesmeyelim” *Yeni Fikir*, nr.18, (1329), ss. 562-563.(şiiir)

“Oğlumun Düşüncesi”, *Yeni Fikir*, nr.19, (1329), ss. 606-607.(şiiir)

“Türk Çocuğunun Dileği”, *Yeni Fikir*, nr. 15, (1329), ss. 483-484.(şiiir)

“Rum İlini Unutma”, *Yeni Fikir*, nr.13, (1329), ss. 399-400.(şiiir)

“Çocuk Bahçeleri”, *Yeni Fikir*, nr.16, (1329), ss.495-500.(şiiir)

“Derste uyku”, *Yeni Fikir*, nr.19, (1329), ss. 602-606.(makale)

“Çocuk Bahçeleri”, *Yeni Fikir*, nr.19(1329), ss.495-500.(makale)

“Bir Genç Valideye Mektup”, *Yeni Fikir*, nr.17(1329), ss.529-531(makale)

“Hıfzı’nın Vasiyeti” *Yeni Fikir*, (sayfa numarası yok-şiiir)

“Medrese Nişinane”, *Yeni Fikir*, (sayfa numarası yok, şiiir)

1914

“Çocuk ve Mektep”, *Yeni Fikir*, nr.21, ss.664-665.(şiiir)

“Muallimler İş Başına”, *Yeni Fikir*, nr.20, ss.624-627.(makale)

“Derste Uyku”, *Yeni Fikir*, nr.19, ss.602-603. (makale)

“Çiftçiliği Sev”, *Yeni Fikir*, nr.20, ss.632-633. (şiiir)

1915

“Bomba Tepesi”, *Karesi*, nr. 38-90, 3 Rebiülevvel 1334/28 Kanunuevvel 1331. (tiyatro)

“Kafkasya Yolunda”, *Karesi*, nr. 19-71, 19 Şevval 1333/18 Ağustos 1331.(tiyatro)

1917

“Sevgiler”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiiirler*, s.6.(şiiir)

- “Günler”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.7.(şiir)
- “Sayılar”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.7-8.(şiir)
- “Mini Mini Ayaklar”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.9.(mensur şiir)
- “Fena Kalem”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.10-11.(şiir)
- “Oyun Oynarken”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.10-11.(şiir)
- “Ekmekçi”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.11-12.(şiir)
- “Pis Boğaz”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.12.(şiir)
- “Ey Muhammed”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.13-14.(şiir)
- “Anne”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.14-15.(şiir)
- “Hayvanlar Ne Diyor”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.15.(şiir)
- “Küçük Osmanlı”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*,s.16.(şiir)
- “Mini Mini Kızların Şarkısı”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.16-17.(şiir)
- “İğne”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.17-18.(şiir)
- “Kalem”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.18.(şiir)
- “Bağırma Sus”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.19. (mensur şiir)
- “Bahar”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.20.(şiir)
- “Mektep”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.21.(şiir)
- “Arı ile Çocuk”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.21-22.(şiir)
- “Küçük müyüm”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.22-23.(şiir)
- “Örümcekle İpek Böceği”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.22-23.(şiir)
- “Vatan”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.24-25.(şiir)

- “Son Pişmanlık”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.26.(şiir)
- “Gece Duası”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.27.(şiir)
- “Bebeğe Ders”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.28.(şiir)
- “Şafak”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.28-29.(şiir)
- “Asker Olacaksın”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.29-30.(şiir)
- “Kız Mektepleri Marşı”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.30-31.(şiir)
- “Dilenciye Acıyımız”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.32-33.(şiir)
- “Osmanlı Sancağı”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.33.(şiir)
- “Yağmur”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.34.(şiir)
- “Keçi Kavgası”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.34-35.(şiir)
- “Daima Hayır İçin ”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.36.(şiir)
- “Kumbara”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.37-38. (şiir)
- “Necdet’in Başına Gelenler”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.38-39.(mensur şiir)
- “Vicdan”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.39-40.(şiir)
- “Maymunla Ceviz”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.40.41.(şiir)
- “On Temmuz”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.42-43.(şiir)
- “Sözde Kahraman”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*,s.43.(mensur şiir)
- “Bir Rüya”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, s.44.(mensur şiir)
- “Kavganın Sonu”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.44-45.(şiir)
- “Saçlarım”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.46-47.(mensur şiir)
- “Küçük Yalancı”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.48-50.(şiir)

“Donanmaya Veriniz”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.50-51.(mensur şiir)

“Millet Meclisi”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.51-52.(şiir)

“İhtiyarlar ve Ölüm”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.53-56.(manzum öykü?)

“Yaşamak Zehirleri Önünde”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.60-62.(mensur şiir)

“Vatan Fedaisi Kadın”, *Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler*, ss.62-64.(şiir)

1920

“Türküm”, *Millet Mektepleri Kırtaati*, ss.16-17.(şiir)

“Cümhuriyet”, *Millet Mektepleri Kırtaati*, (sayfa numarası yok-şiir)

“Tui-Tui”, *Millet Mektepleri Kırtaati*, ss.67-68.(mensur şiir)

“Milli Hakimiyetimiz”, *Millet Mektepleri Kırtaati*, ss.127-128.(şiir)

“Fazilet”, *Millet Mektepleri Kırtaati*, (sayfa numarası yok-şiir)

“Türk Vatanı”, *Millet Mektepleri Kırtaati*, (sayfa numarası yok-şiir)

1925

“Niçin Esneriz”, *Tedrisat Mecmuası*, nr.66, (1341), ss. 225-230.(makale)

1929

“İşbaşına”, *Millet Mektepleri Alfabeti*, (sayfa numarası yok-şiir)

1942

“Arca İçin” Cıvıltılar, s.5.(şiir)

Sayra İçin” Cıvıltılar, s.6.(şiir)

“Sabah” Cıvıltılar, s.7.(şiir)

“Sayalım” Cıvıltılar, s.8.(şiir)

“Bebeğim” *Cıvıltılar*, s.9.(şiiir)
“Çikolata” *Cıvıltılar*,s.10.(şiiir)
“İlkbahar” *Cıvıltılar*,s.11.(şiiir)
“Minimini Kardeşime” *Cıvıltılar*,s.12.(şiiir)
“Uzlaşalım” *Cıvıltılar*,s.13.(şiiir)
“Ne Saadet” *Cıvıltılar*, ss.14-15.(şiiir)
“İğnenin Türküsü” *Cıvıltılar*, s.16.(şiiir)
“Melahat’ın Elişi” *Cıvıltılar*, s.17.(şiiir)
“Türkan’ın Temizliği” *Cıvıltılar*, s.18(şiiir)
“Yuvam” *Cıvıltılar*, ss.21-22.(şiiir)
“Evim” *Cıvıltılar*, s.23.(şiiir)
“Odam” *Cıvıltılar*, ss.24-25.(şiiir)
“Küçüksem de” *Cıvıltılar*, s.26.(şiiir)
“Çocuğun Yürüyüşü” *Cıvıltılar*,s.27.(şiiir)
“İlk Ders” *Cıvıltılar*,s.28.(şiiir)
“Çocuğun Bahtıyarlığı” *Cıvıltılar*, s.29.(şiiir)
“Sanatlar Türküsü” *Cıvıltılar*, s.30.(şiiir)
“Güvercinin Öğüdü” *Cıvıltılar*,s.31.(şiiir)
“Oyuncakların Şikâyeti” *Cıvıltılar*, ss.32-33.(şiiir)
“Yarın Değil Bugün” *Cıvıltılar*, ss.34-35.(şiiir)
“Tutum” *Cıvıltılar*, s.36.(şiiir)

“Kardeş Payı” *Cıvıltular*, s.39.(şiiir)
“Çocuk ile Kuş” *Cıvıltular*, s.40.(şiiir)
“Arkadaşlık”, *Cıvıltular*, s.41.(şiiir)
“Saksağanla Bülbul” *Cıvıltular*, s.42.(şiiir)
“Yoksul İhtiyar” *Cıvıltular*, s.43-44.(şiiir)
“Yaralı Diz” *Cıvıltular*, s.45.(şiiir)
“Kelebek ile Arı” *Cıvıltular*, s.46.(şiiir)
“Küçük Bir Adam” *Cıvıltular*, ss.47-48.(şiiir)
“Zavallı Yuva” *Cıvıltular*, ss.49-50.(şiiir)
“Askerlik Oyunu” *Cıvıltular*, ss.53-54.(şiiir)
“Behice’nin Yardımı” *Cıvıltular*, s.55.(şiiir)
“Cumhuriyetimiz” *Cıvıltular*, s.56.(şiiir)
“Bayrağımız” *Cıvıltular*, ss.57-58.(şiiir)
“Türküm” *Cıvıltular*, s.59.(şiiir)
“Atatürk” *Cıvıltular*, s.62.(şiiir)
“İnönü”, *Cıvıltular*, s.63.(şiiir)

1952

“Efendimize”, *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed’in Şemal-i Şerifleri*, ss.37-38.(şiiir)

1959

“Eldem”, *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf 2*, s.22.(şiiir)

“Can Boğazdan Gelir”, *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf 2*, s.34.(şiiir)

“İtaatli Çocuk”, *Resimli Çocuk Şiirleri Sınıf 2*, s.38. (şiir)

1961

“19 Mayıs”, *Küçüklere 19 Mayıs Şiirleri*, s.2(şiir)

1962

“Okulumuz”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.2-4.(şiir)

“İster Misin”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, s.6.(şiir)

“Atatürk’ün Arkasından”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.8-10.(şiir)

“Benim Ülküm”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.12-14.(şiir)

“Baltacı”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, s.16.(şiir)

“Kumru”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, s.18.(şiir)

“Öğretmenle Öğrenci”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.20-22.(şiir)

“En İyi Mimar”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.24-26.(şiir)

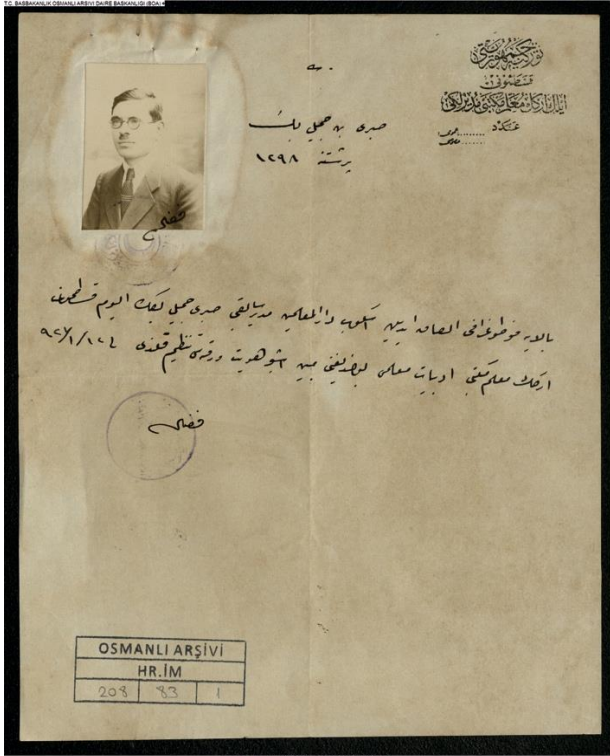
“Köylünün Kıvancı”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.28.(şiir)

“Tarlayı Sev”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.30-32.(şiir)

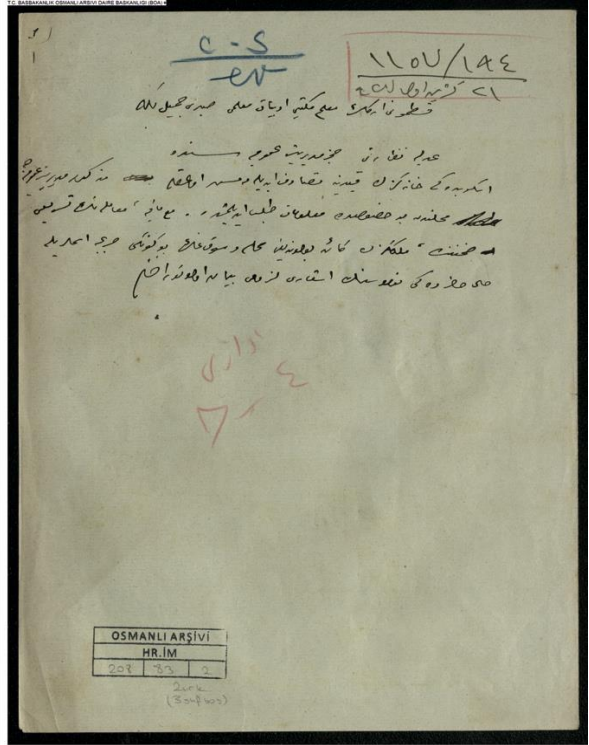
“Asker Olacağız”, *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, ss.34-36.(şiir)

(Başlıksız şiir), *Resimli Çocuk Şiirleri No:8*, s.36.(şiir)

EK. 2. BELGELER

HR.İM.00208.00083.001

HR.İM.00208.00083.002

Sabri Bin Cemil Bey

Piriştine 1298

Bâlâya fotoğrafı ilsâk edilen Üsküp dârümuallimîn müdür-i sâbıkı Sabri Cemil Bey'in el-yevm Kastamonu erkek muallim mektebi edebiyat muallimi bulunduğunu mübîn işbu hüviyet varakası tanzim kılındı.

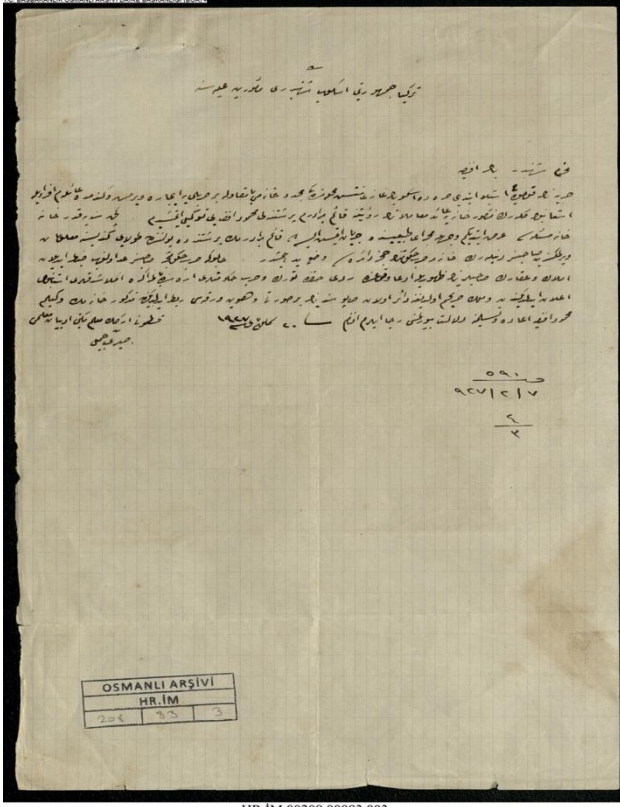
Fî 12/1/921

21 Teşrîn-i Evvel Sene 927

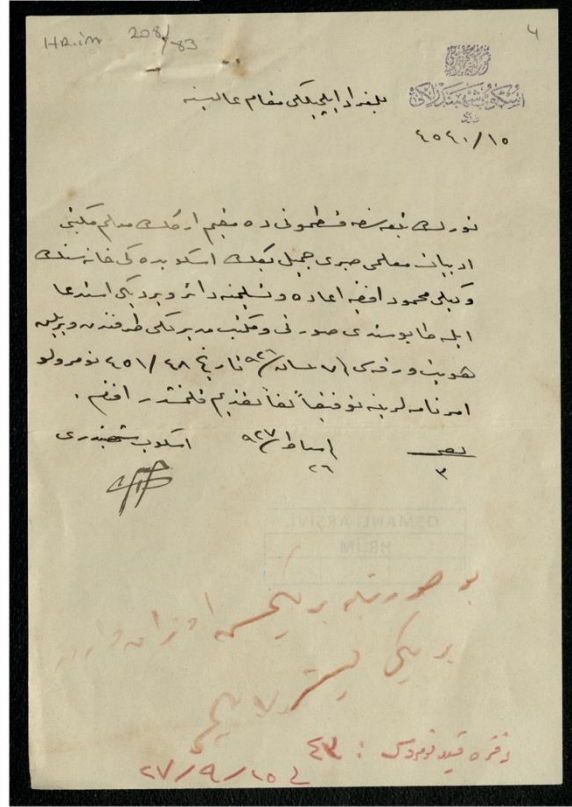
Kastamonu Erkek Muallim Mektebi Edebiyat Muallimi Sabri Cemil Bey'e

Adliye nezâreti hacz müdiriyet-i umûmiyesinde Üsküp'teki hanenizin kaydına mütesâdif edilememiş olmakla mezkûr müdiriyet-i umûmîsine mahallinden bir hususta ma'lûmât talep edilmiştir. Ma'amâfih muamelenin tesrî'i zımnında memleketinizin kâin bulunduğu mahalle ve sokağın bugünkü hacz işleriyle hâl-i hazırda bulunan numarasının iş'arı lüzumu beyân olunur efendim.

İdârî

HR.İM.00208.00083.003

HR.İM.00208.00083.004

Sabri Cemil Bey'in Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Şehbenderi Me'mûriyet-i Aliyyesi'ne yazmış olduğu dilekçe örneği. Sabri Cemil Bey, söz konusu dilekçede Üsküp'un Gazi Mentеш Mahallesi'ndeki evinin kayınbiraderi Piriştineli Mahmut Efendi'ye verilmesini talep etmiştir.

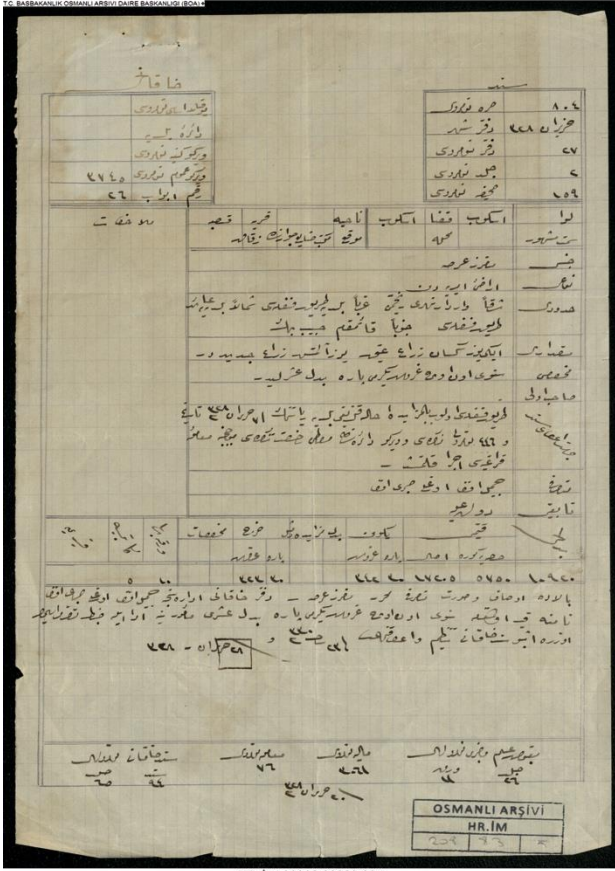
7/2/927

Belgrad Elçiliği Makâm-ı Âlîsine

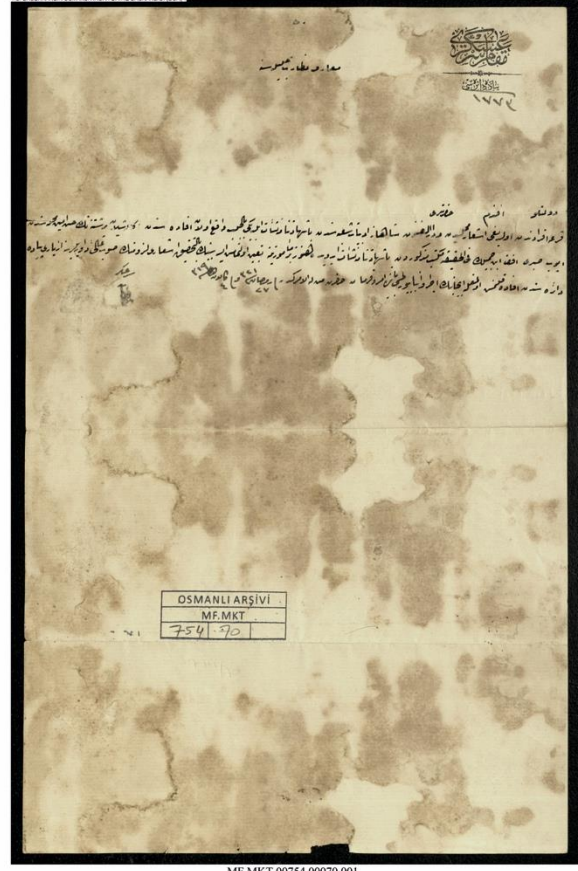
Türk tebaasından Kastamonu'da mukim erkek muallim mektebi edebiyat muallimi Sabri Cemil Bey'in Üsküp'teki hânesinin vekili Mahmut Efendi iade ve teslimine dair verdiği istid'â ile tapu senedi sûreti ve mektep müdürlüğü tarafından verilen hüviyet varakası (7 Nisan) 926 tarih 84/451 numaralı emirnâmelerine tevfiakan leffen takdim kılınmıştır efendim.

Fî 26 Şubat Sene 927

Üsküp Şehbenderi

HR.IM.00208.00083.005

MF.MKT.00754.00070.001

Sened-i Hakani

Sabri Cemil Bey'in Ma'ârif Nezâreti Celfilesine yazmış olduğu iş istemi dilekçesi.
Fî 27 Ramazan Sene 321 ve Fî 4 Kânûn-i Evvel Sene 319

Darülfünun'u birincilikle bitiren Sabri Cemil Bey'in mezuniyet fotoğrafı. (1903)

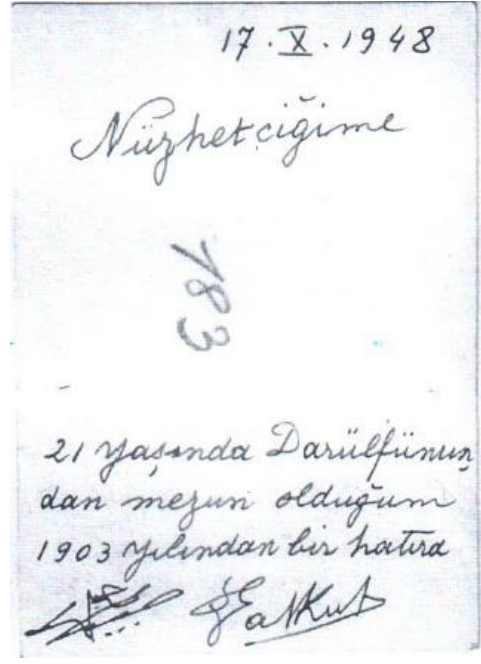

Arka: Madalyayı alan öğrencinin ismi hakk edilmiştir.

Altın: طرف اشرف خلافتیناهیدن بو سنه دارالفنون شاهانه ادبیات قسمندن برنجیلکله شهادتنامه الان ایوب صبری افندی یه احسان یورلمشدر سنه ۱۳۲۱
TARAF-I EŞREF-İ HİLÂFETPENÂHİDEN BU SENE DÂRÜ'L-FÜNÜN-I ŞÂHÂNE EDEBİYÂT KISMINDAN BİRİNCİLİKLE ŞEHÂDETNÂME ALAN EYÜB SABRİ EFENDİ'YE İHSÂN BUYURULMUŞDUR SENE 1321

Yalkut Ailesi

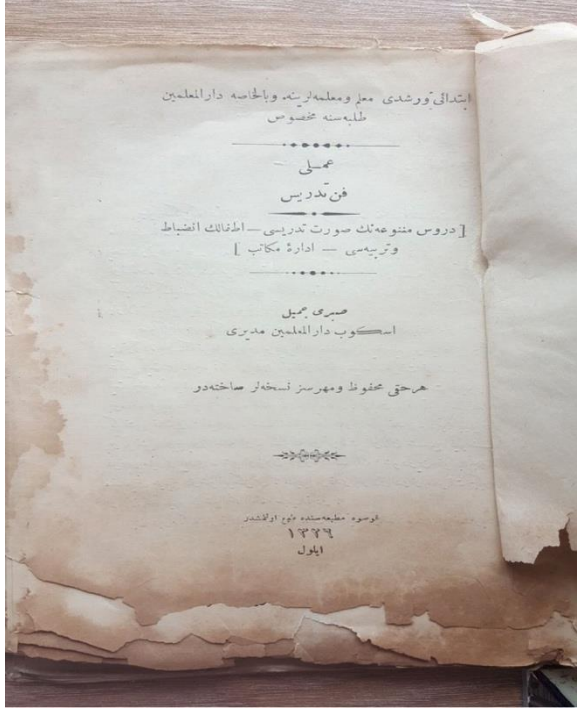
Sabri Cemil Bey'in el yazısı ve imzası

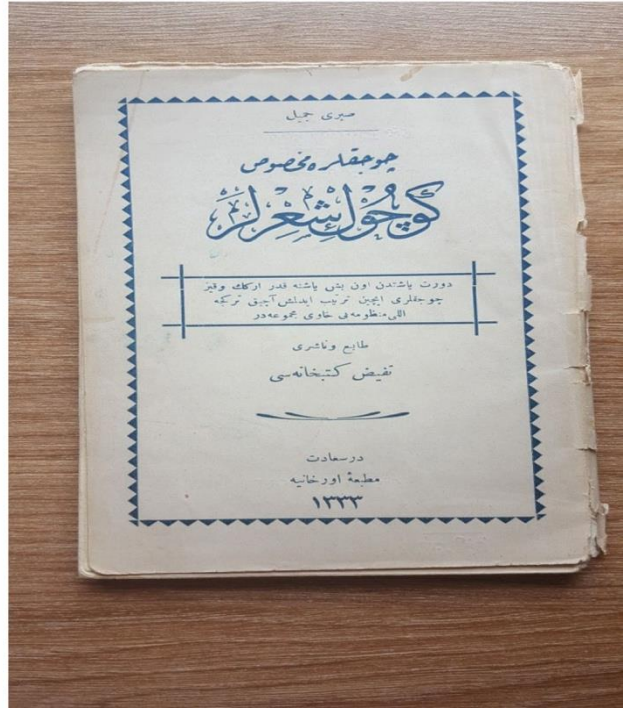
(Soldan sağa) Mahzade Hanım, Nüzhet Bey, Sabri Cemil Bey

Nüzhet Bey'in mezuniyet töreni

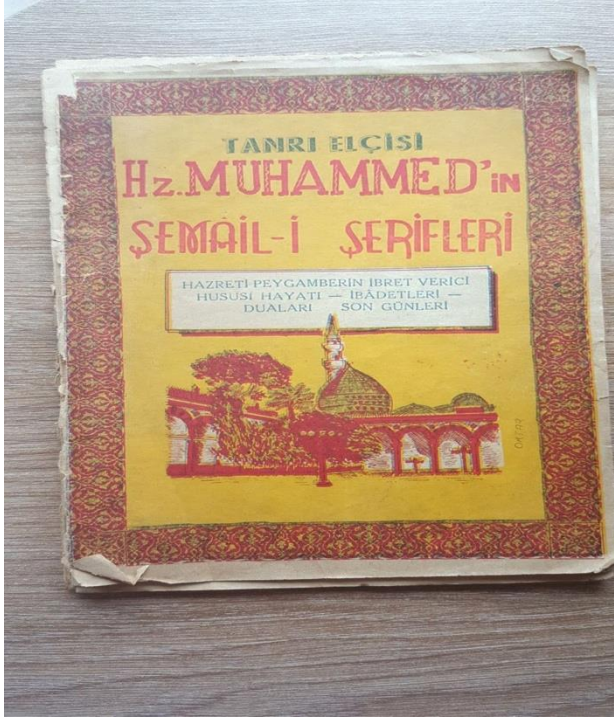
Sabri Cemil Bey'in Basılmış Kitapları

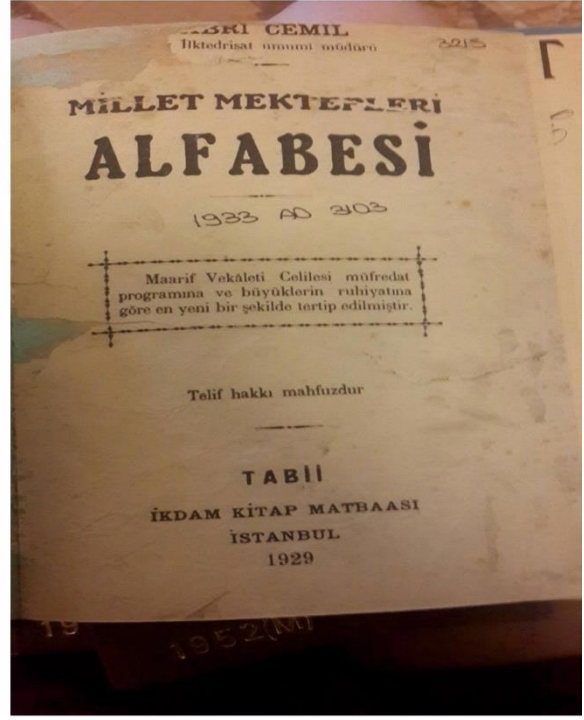
Amel-i Fennî Tedris

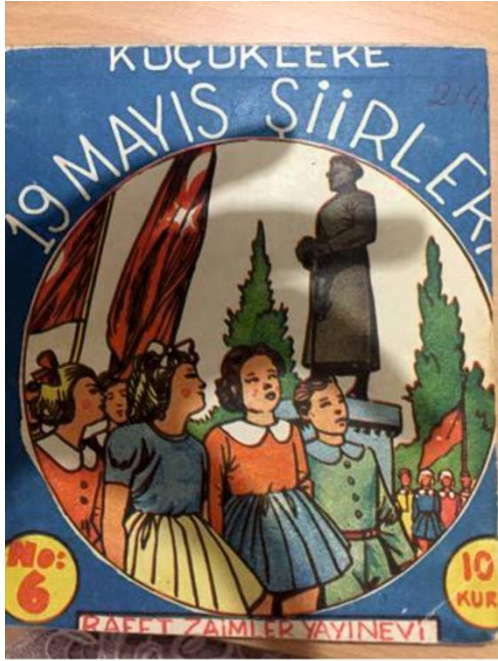
Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler

Tanrı Elçisi Hz. Muhammed'in Şemâil-i Şerifleri

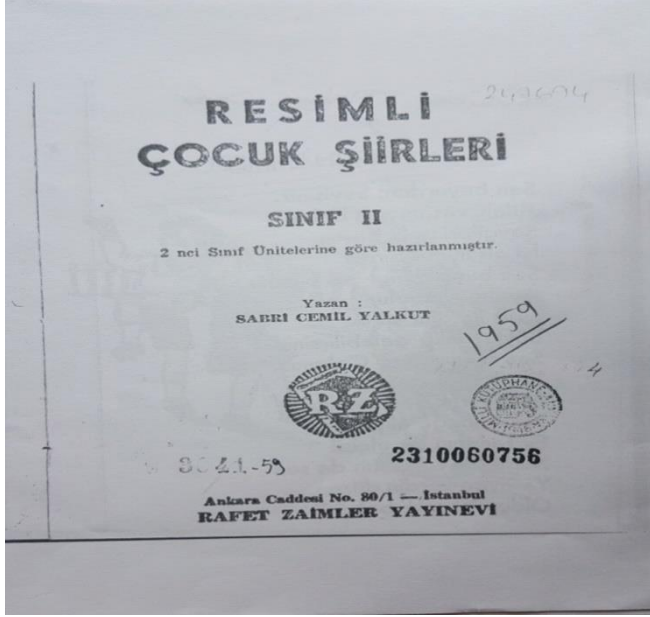
Millet Mektepleri Alfabetesi

Küçükler 19 Mayıs Şiirleri

Çocuk Şiirleri-Cıvıltılar

Resimli Cocuk Siirleri Sınıf II

Resimli Cocuk Siirleri No:8